

Załącznik do uchwały Nr 105/XV/16

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ZAMBRÓW NA LATA 2016-2020

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY ZAMBRÓW
NA LATA 2016 - 2020**

Opracowanie:

Project Consulting
ul. Wyszyńskiego 2 lok. 28
15-888 Białystok
www.projecto.com.pl

Zespół autorów:

Dr Ewa Glińska – kierownik zespołu

Agnieszka Brzostowska
Norbert Brzostowski
Mateusz Karny

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Słowo wstępne

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016 – 2020 stanowi najważniejszy dokument strategiczny nakreślający cele i priorytety inwestycyjne samorządu na najbliższe lata. Swoją treścią nawiązuje ona do Planu rozwoju lokalnego Gminy Zambrów na lata 2007-2013.

Kierunki rozwoju wspólnoty samorządowej zawarte w Strategii zostały wyznaczone po wcześniejszej szczegółowej identyfikacji zasobów i przewag konkurencyjnych gminy.

Opracowując dokument autorzy uwzględnili nowy paradygmat rozwoju regionalnego na lata 2014-2020, który charakteryzuje się m.in.: koncentracją na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów (jednostek samorządu terytorialnego), a także dążeniem do wykorzystania wewnętrznych przewag w procesie budowania konkurencyjności bez konieczności długookresowego uzależniania własnego rozwoju od zewnętrznych transferów i dotacji.

Nakreślone cele i zadania strategiczne wpisują się w założenia dokumentów strategicznych i programowych wyższego rzędu, w tym takich jak: Program rozwoju powiatu zambrowskiego, Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2020 roku, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030, a także Strategia Europa 2020.

Prezentowany dokument określa najważniejsze cele i działania, które trzeba wykonać, aby poprawić warunki życia mieszkańców i zapewnić gminie trwały wzrost. Jego realizacja doprowadzi do przekształcenia gminy w miejsce bardziej przyjazne przede wszystkim mieszkańcom, ale także lokalnym przedsiębiorcom i potencjalnym inwestorom zewnętrznym.

Projekt dokumentu został poddany konsultacjom społecznym. Uwzględnienie uwag zgłaszanych przez mieszkańców pozwoliło opracować finalną wersję Strategii.

Spis treści

1. Metodyka prac nad dokumentem	6
2. Diagnoza stanu rozwoju gminy Zambrów	7
2.1. Ogólna charakterystyka	7
2.2 Rys historyczny	9
2.3. Demografia	10
2.4. Środowisko przyrodnicze	15
2.4.1. Klimat i rzeźba terenu	15
2.4.2. Zasoby surowcowe	16
2.4.3. Gleby	16
2.4.4. Flora i fauna	17
2.4.5. Wody powierzchniowe i podziemne	19
2.5. Sytuacja społeczna	19
2.5.1. Bezrobocie	19
2.5.2. Warunki mieszkaniowe	22
2.5.3. Edukacja	23
2.5.4. Kultura i sport	24
2.5.5. Ochrona zdrowia	26
2.5.6. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	26
2.5.7. Pomoc społeczna	28
2.5.8. Aktywność obywatelska	32
2.6. Infrastruktura techniczna i komunalna	33
2.6.1. Sieć drogowa	33
2.6.2. Sieć kolejowa	36
2.6.3. System energetyczny	36
2.6.4. Gospodarka wodno-ściekowa i odpady	37
2.6.5. Zagospodarowanie przestrzenne	39
2.7. Potencjał gospodarczo-ekonomiczny	40
2.7.1. Gospodarka	40
2.7.2. Rolnictwo	45

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

2.7.3. Turystyka	48
2.7.4. Inwestycje gminne.....	49
2.8. Finansowe możliwości rozwoju	52
2.9. Analiza potrzeb inwestycyjnych i plan finansowy	60
3. Analiza strategiczna stanu i perspektyw rozwoju gminy.....	63
4. Wizja i misja gminy.....	68
5. Cele i działania	69
6. Określenie zbieżności Strategii rozwoju z dokumentami wyższego rzędu	72
6.1 Strategia Europa 2020	72
6.2 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030	73
6.3 Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020	74
6.4 Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.....	74
6.5 Program rozwoju powiatu zambrowskiego do roku 2020	74
7. Monitorowanie realizacji Strategii.....	75
WYKAZ TABEL	77
WYKAZ RYSUNKÓW	78
Załącznik nr 1 Lista zadań inwestycyjnych w latach 2016-2020.....	79
Załącznik nr 2 Lista działań i zadań inwestycyjnych oraz źródła ich finansowania.....	83

1. Metodyka prac nad dokumentem

Proces opracowania Strategii rozwoju gminy bazował na zasadach właściwych koncepcji zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego. W pracy nad dokumentem zastosowano metodę polegającą na połączeniu doświadczenia władz gminy, pracowników samorządowych oraz lokalnych liderów z wiedzą zespołu autorów specjalizujących się w tematyce rozwoju lokalnego.

Pierwszy etap prac nad Strategią obejmował gromadzenie, przetwarzanie i analizę danych potrzebnych do sporządzenia szczegółowej diagnozy uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju Gminy Zambrów. Dane te pochodziły z różnych źródeł, w tym m.in. z Banku Danych Lokalnych GUS i Urzędu Gminy Zambrów. Pomocne w tym zakresie okazały się również dokumenty strategiczne, programy i plany opracowane wcześniej na potrzeby Urzędu Gminy.

Diagnoza sytuacji gminy została opracowana z uwzględnieniem następujących obszarów tematycznych: środowisko przyrodnicze, sfera społeczna, infrastruktura techniczna i komunalna, a także potencjał gospodarczo-ekonomiczny. Przygotowanie diagnozy obejmowało również porównanie potencjału rozwojowego gminy z potencjałami wybranych gmin wiejskich powiatu zambrowskiego, jak też województwa podlaskiego. Do analizy wzięto gminy wiejskie, które są zlokalizowane wokół miast powiatowych w województwie podlaskim. W tym celu wybrano gminy usytuowane w pobliżu miast o zróżnicowanym potencjale społeczno-gospodarczym: Wysokie Mazowieckie, Bielsk Podlaski, Łomża (uszeregowano od najmniejszego do największego).

Nie przyjęto odgórnie jednego schematu analizy ze względu na różnorodność danych, ich dostępność oraz przede wszystkim ze względu na cel porównania w każdej ze sfer funkcjonowania gminy. Ze względu także na obszerność możliwych analiz, przyjęto zasadę, że szczegółowe prezentacje danych według lat, w postaci tabel, wykresów są uzasadnione tylko wówczas, gdy ich walor informacyjny jest istotny – wskazują na interesujące trendy lub wartościowe porównania z punktu widzenia celu, jakiemu ma służyć diagnoza.

Diagnozę zasobów gminy zakończono analizą SWOT, która pozwoliła ustalić silne i słabe strony analizowanej jednostki terytorialnej, jak też wskazać szanse i zagrożenia jej przyszłego rozwoju.

W dalszej części prac nad Strategią zostały sformułowane wizja i misja rozwoju gminy, a także cele strategiczne będące ich konkretyzacją. Każdy z celów strategicznych znalazł swoje uszczegółowienie w celach operacyjnych rozwoju Gminy. Równoległe z opracowywaniem części strategicznej przeprowadzono analizę możliwości budżetowych samorządu, a także opracowano plan finansowy Gminy na lata, który odpowiada perspektywie czasowej dokumentu.

W końcowym etapie przygotowano listę kluczowych projektów inwestycyjnych, których realizacja pozwoli osiągnąć założone cele rozwoju Gminy Zambrów.

2. Diagnoza stanu rozwoju gminy Zambrów

2.1. Ogólna charakterystyka

Gmina Zambrów jest zlokalizowana w zachodniej części Niziny Północnopodlaskiej i Wysoczyzny Wysokomazowieckiej. Teren gminy jest lekko falisty i wznosi się 115-133 m. n.p.m. Obszar ma charakter rolniczy. Gmina z powierzchnią 299 km² jest największą gminą powiatu zambrowskiego (ok. 41 % powierzchni) i jedną z największych gmin wiejskich w województwie podlaskim, zarówno pod względem obszarowym, jak i ludnościowym (**Rysunek 1**).

Gmina Zambrów administracyjnie należy do województwa podlaskiego i powiatu zambrowskiego. Od zachodu graniczy z gminami Śniadowo i Szumowo, od północy z gminami Łomża i Rutki, od wschodu z gminami Kołaki Kościelne, Wysokie Mazowieckie, od południa z gminami Czyżew-Osada i Andrzejewo

Sieć osadnicza gminy obejmuje 72 miejscowości zorganizowane w 71 sołectw, zamieszkiwanych przez prawie 9 tys. osób. Gmina Zambrów ma największą liczbę sołectw spośród wszystkich gmin wiejskich w Polsce.

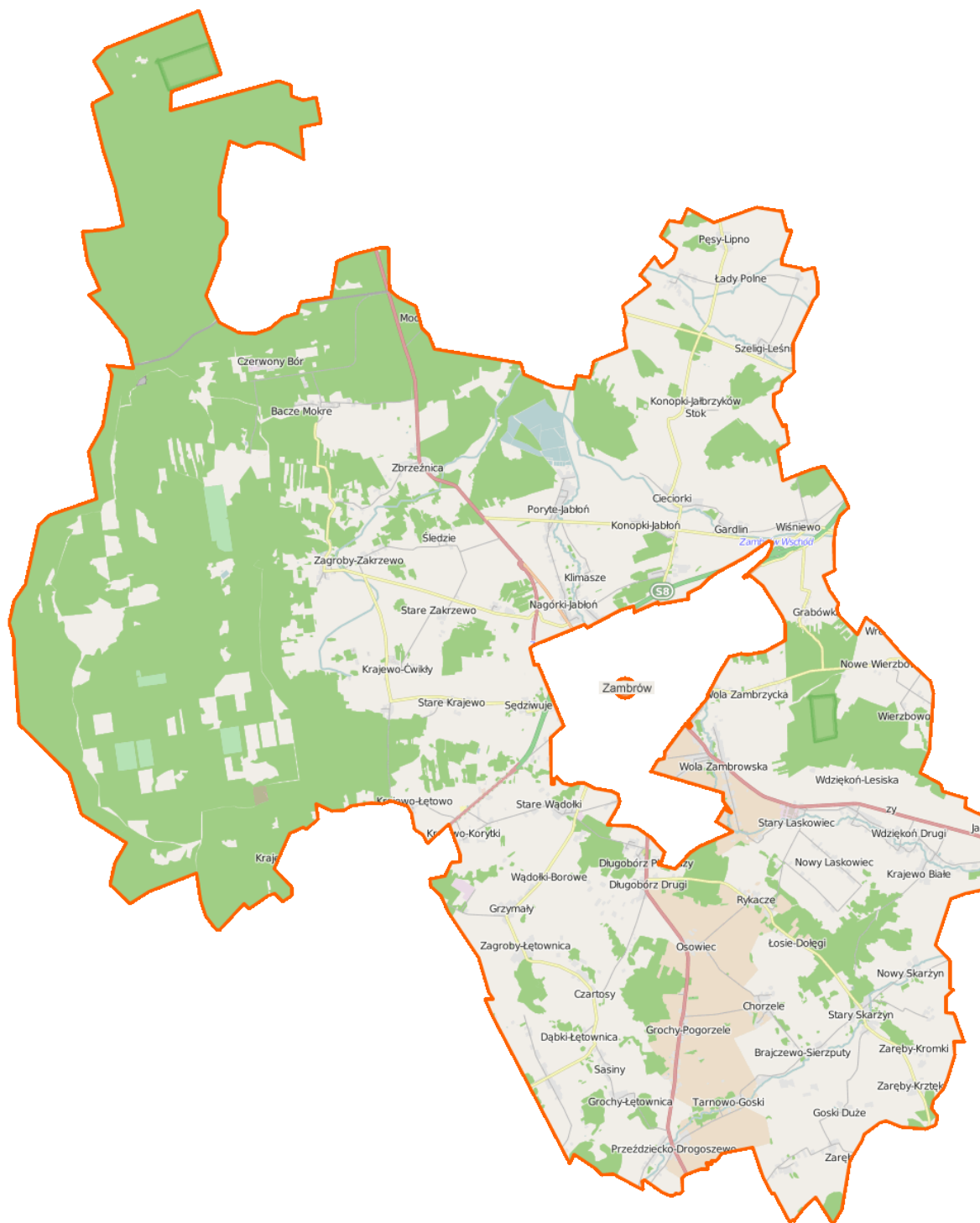
W skład gminy wchodzi 71 sołectw:

1. Bacze Mokre	22. Krajewo Białe	48. Stare Zakrzewo
2. Brajczewo-Sierzputy	23. Krajewo-Borowe	49. Stary Laskowiec
3. Chmiele-Pogorzele	24. Krajewo-Ćwikły	50. Stary Skarżyn
4. Chorzele	25. Krajewo-Korytki	51. Śledzie
5. Ciecioroki	26. Krajewo-Łętowo	52. Szeligi-Kolonia
6. Czartosy	27. Łady-Borowe	53. Szeligi-Leśnica
7. Czerwony Bór-Stacja	28. Łady Polne	54. Tabędz
8. Dąbki-Łętownica	29. Łosie-Dołęgi	55. Tarnowo-Goski (i Boruty-Goski)
9. Długobórz Drugi	30. Nowe Wierzbowo	56. Wądołki-Bućki
10. Długobórz Pierwszy	31. Nowe Zakrzewo	57. Wądołki-Borowe
11. Gardlin	32. Nowy Borek	58. Wdziękoń Drugi
12. Goski Duże	33. Nowy Laskowiec	59. Wdziękoń Pierwszy
13. Goski-Pełki	34. Nowy Laskowiec-Kolonia	60. Wierzbowo-Wieś
14. Grabówka	35. Nowy Skarżyn	61. Wiśniewo
15. Grochy-Łętownica	36. Nagórki-Jabłoń	62. Wola Zambrowska
16. Grochy-Pogorzele	37. Osowiec	63. Wola Zambrzycka
17. Grzymały	38. Pęsy-Lipno	64. Zagroby-Łętownica
18. Klimasze	39. Poryte-Jabłoń	65. Zagroby-Zakrzewo
19. Konopki-Jabłoń	40. Przeździecko-Drogoszewo	66. Zaręby-Grzymały
20. Konopki-Jańbrzyków Stok	41. Przeździecko-Mroczi	67. Zaręby-Kramki
21. Koziki-Jańbrzyków Stok	42. Pstrągi-Gniewoty	68. Zaręby-Kromki
	43. Rykacze	69. Zaręby-Krzętki
	44. Sasiny	70. Zaręby-Świeżki
	45. Sędziwuje	71. Zbrzeźnica (i Polki-Teklin)
	46. Stare Krajewo	
	47. Stare Wądołki	

Warunki naturalne, a także historia obszaru, na którym zlokalizowana jest gmina, miały duży wpływ na dzisiejszy - zróżnicowany - układ osiedli wiejskich. Północno-zachodnia część gminy jest pokryta kompleksem leśnym i przez to jest słabo zaludniona, z nielicznymi wioskami na obrzeżach Czerwonego Boru. Zdecydowana większość mieszkańców gminy zamieszkuje jej południową część.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Rysunek 1. Gmina Zambrów¹

¹ OpenStreetMap, udostępnianie na licencji Creative Commons Attribution-ShareAlike 2.0 license (CC-BY-SA 2.0), www.openstreetmap.org.

2.2 Rys historyczny

Historia gminy Zambrów jest ściśle powiązana z dziejami miasta. W średniowieczu był to teren osadnictwa mazowieckiego.

Pierwsze wzmianki o Zambrowie, jako wsi książęcej, pochodzą z 1403 roku. Zambrów - początkowo własność książąt mazowieckich - prawa miejskie chełmińskie otrzymał około 1430 roku (dokładna data lokacji nie jest znana). Po przyłączeniu Mazowsza do Korony stał się miastem królewskim. W wyniku ukształtowania nowej struktury administracyjnej północno-wschodniego Mazowsza, został siedzibą władz powiatowych i był nią do 1795 roku. Rozkwit miasta nastąpił na przełomie XV i XVI wieku. Kiedy w 1538 roku król Zygmunt Stary potwierdził prawa miejskie, Zambrów stanowił lokalne centrum handlu i rzemiosła.

Jednak najazd szwedzki w XVII wieku i wojny na początku XVIII przyniosły znaczne zniszczenia. W połowie XIX wieku dzięki budowie przez Zambrów drogi Warszawa - Białystok, a następnie Łomża - Czyżew, nastąpiło ożywienie i rozwój miasta. Podczas powstania listopadowego i styczniowego w okolicy miały miejsce walki z wojskami rosyjskimi. W wyniku represji władz carskich w 1870 roku Zambrów utracił prawa miejskie. W latach 1885-1894 Rosjanie wybudowali na terenie miasta kompleks koszar, w których stacjonowały dwa pułki piechoty. W tym czasie powstało też kilka zakładów przemysłowych.

Podczas I wojny światowej na terenie północnego Mazowsza miały miejsce działania wojenne, które spowodowały spore zniszczenia. W 1917 roku w zambrowskich koszarach stacjonował 1 Pułk Piechoty Legionów, pod dowództwem płk. Edwarda Rydza Śmigłego. Odzyskanie niepodległości przyniosło stabilizację i rozwój tak całego regionu, jak i Zambrowa. W 1919 roku Zambrów odzyskał prawa miejskie. W latach międzywojennych życie miasta nadal było związane z wojskiem - stacjonował tu 71 Pułk Piechoty i istniała znana szkoła podchorążych rezerwy.

W 1939 roku miasto było zamieszkiwane przez 7500 osób, z czego około połowę stanowiła ludność żydowska. W 1946 roku Zambrów liczył 4130 mieszkańców, a zniszczenia wojenne szacowano na około 43%. Szybko jednak zaczęto odbudowę miasta. W 1954 roku uruchomiono zakłady przemysłu bawełnianego, które istotnie wpływały na rozwój miasta i jego okolicy, gdyż w okresie swojej najwyższej świetności zatrudniały około 3000 osób, czyli blisko 90% ludności pracującej w całym powiecie.

W 1955 roku Zambrów ponownie został siedzibą powiatu i był nim do 1975 r. W tym okresie nastąpił szybki rozwój miasta. Powstało wiele zakładów przemysłowych, rozwinęło się przetwórstwo rolno-spożywcze i baza usługowa. Rok 1991 przyniósł podział miasta i gminy na dwie odrębne jednostki administracyjne: miasto Zambrów i gminę Zambrów. Miasto spełnia rolę centrum administracyjnego, handlowego, gospodarczego i usługowego dla okolicznych gmin. Od 1 stycznia 1999 roku Zambrów po raz kolejny stał się siedzibą powiatu.

2.3. Demografia

Gminę Zambrów na stan z końca roku 2014 zamieszkiwało ponad 9 tys. osób. Wskaźnik gęstości zaludnienia gminy w 2014 roku wynosił ok. 30 osób/km², podczas gdy dla województwa sięgał on 59 osób/km², a dla powiatu zambrowskiego - 61 osób/km². Gęstość zaludnienia dla gminy jest poniżej średniej w stosunku do gmin o podobnym charakterze. Liczba mężczyzn w gminie jest nieco wyższa w porównaniu do liczby kobiet.

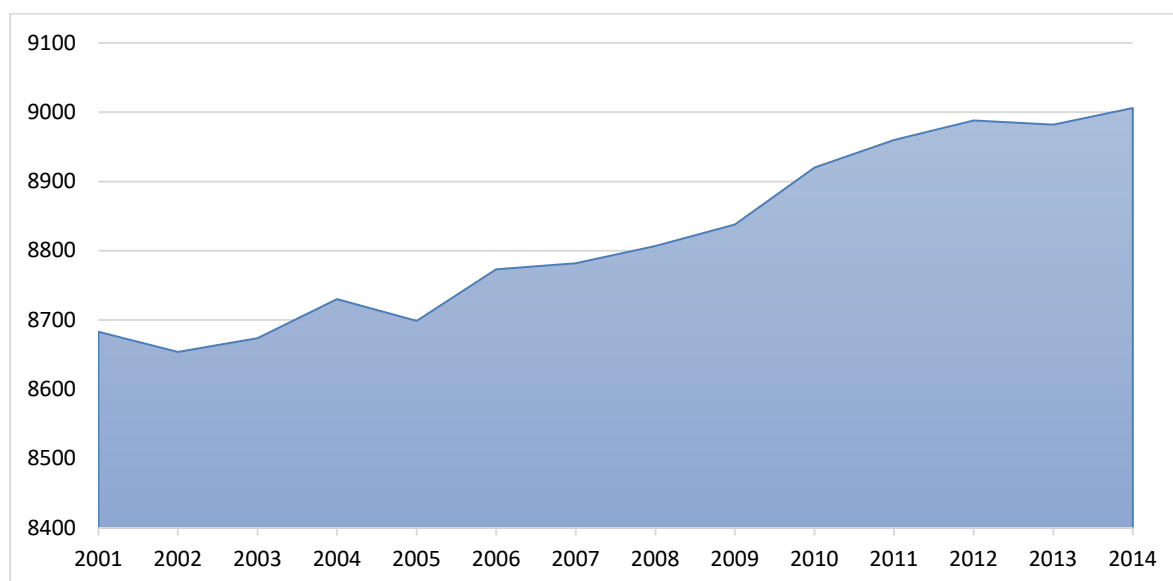
Tabela 1. Stan ludności (faktycznie zamieszkałej) w gminie Zambrów na 31 grudnia 2014 roku

Opis	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	osób	%	osób	%	osób	%
Populacja	9006	100	4440	49,3%	4566	50,7%
Gęstość zaludnienia (os/km ²)	30,1		14,8		15,3	

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

W okresie ostatnich kilku lat obserwuje się stopniowy wzrost liczby mieszkańców gminy średnio o ok. 20 osób rocznie. Zmianę liczby ludności gminy w latach 2001-2014 obrazuje **rysunek 2**.

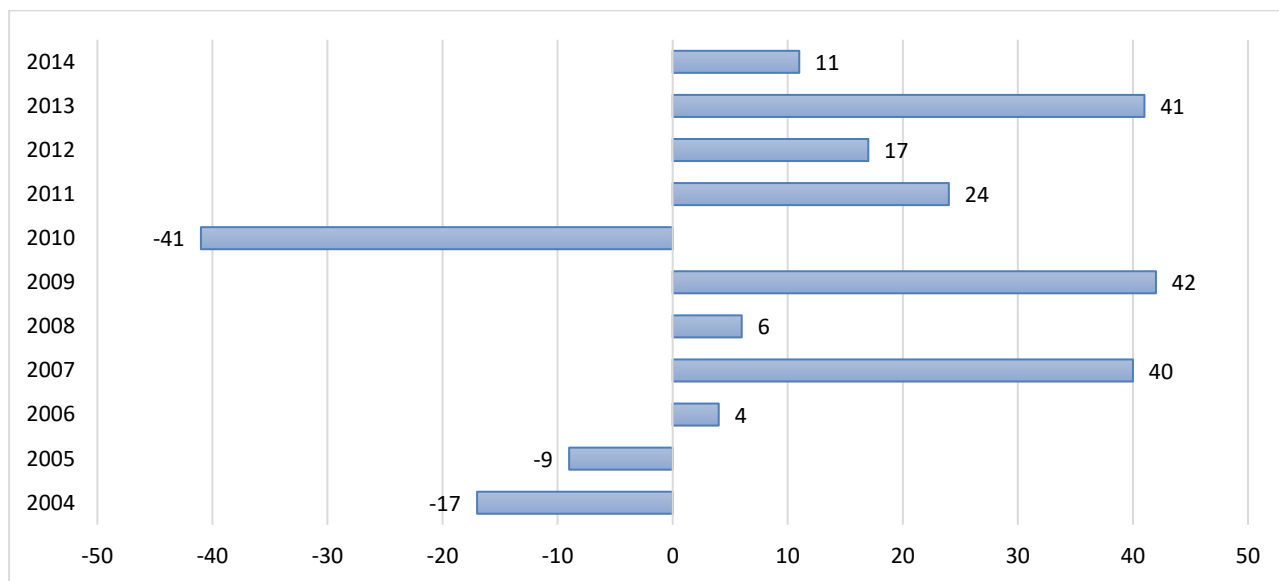
Rysunek 2. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Zambrów w latach 2006-2014 roku [osoby]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Zwiększanie się liczby ludności w gminie to m.in. wynik dodatniego salda migracji stałej (**rysunek 3**) oraz dodatniego przyrostu naturalnego (**rysunek 4**).

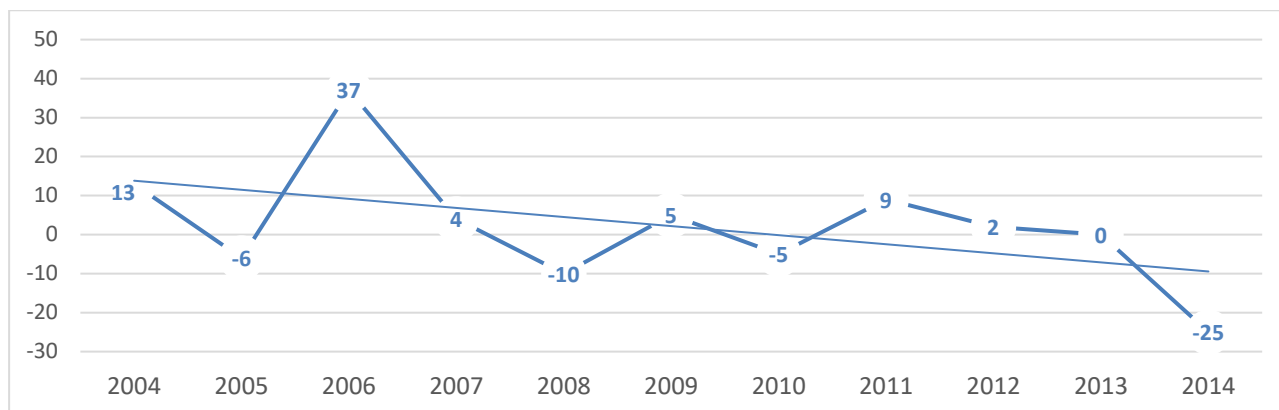
Rysunek 3. Saldo migracji w gminie Zambrów w latach 2004 – 2014 [osoby]

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

W gminie Zambrów, w latach 2004-2014 przyrost naturalny ulegał wahaniom przyjmując w ostatnich latach trend spadkowy.

Rysunek 4. Przyrost naturalny w gminie Zambrów w latach 2004-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

W migracjach na pobyt stały, przeważa kierunek zameldowań do gminy Zambrów z miast. Na przestrzeni lat 2007 – 2014 zameldowało się 1010 osób, z czego 791 osób przeprowadziło się z miasta i 204 z terenów wiejskich (tabela 2). W tym czasie wymeldowało się z gminy Zambrów 885 osób, w tym 670 do miast i 205 na tereny wiejskie.

Tabela 2. Suma migracji na pobyt stały w gminie Zambrów za lata 2007-2014

Zameldowania w gminie Zambrów [osoba]	Poprzednie miejsce zamieszkania			
	Ogółem	Miasto	Wieś	Zagranica
	1010	791	204	15
	w %			
100%	78,5%	20%	1,5%	
Wymeldowania z gminy Zambrów [osoba]	Obecne miejsce zamieszkania			
	Ogółem	Miasto	Wieś	Zagranica
	885	670	205	10
	w %			
100%	76,0%	23,0%	1,0%	

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

Niewielu mieszkańców przenosi się za granicę, ich odsetek na przestrzeni lat 2007-2014 to zaledwie ok. 1% ogółu wymeldowanych osób. Saldo migracji dotyczące przemieszczeń wewnętrznych jest dodatnie. Z analizy migracji zagranicznych wynika, że z zagranicy w latach 2007-2014 zameldowało się o 5 osób więcej, w stosunku do osób wymeldowujących się za granicę, co oznacza, że migracje zagraniczne również są dodatnie.

Dokonano porównania zjawiska migracji w gminie Zambrów z gminami o podobnym charakterze, powiatem zambrowskim, podlaskimi gminami wiejskimi (w sumie) oraz województwem podlaskim. W celu uzyskania porównywalnych wyników obliczono relację salda migracji względem 1000 osób na danym terenie. W 2014 roku bezwzględnie najwyższe dodatnie saldo migracji wewnętrznych wystąpiło w gminie Łomża. Nieco niższe saldo migracji zanotowano w właśnie w gminie Zambrów oraz Bielsk Podlaski. Przyczyną dodatnich wyników dla tych obszarów jest głównie zjawisko suburbanizacji miast powiatowych.

Tabela 3. Saldo migracji wewnętrznych na 1000 osób w gminie Zambrów, na tle województwa, powiatu i na tle wybranych gmin wiejskich - stan na lata 2009 - 2014 [osoby]

Saldo migracji wewnętrznych na 1000 osób						
Nazwa obszaru	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Województwo	-1,39	-1,34	-1,58	-1,46	-1,72	-1,60
Podlaskie gminy wiejskie	-1,44	-0,35	-1,05	-1,69	-1,82	-1,92
Powiat zambrowski	-4,24	-3,72	-3,46	-3,74	-4,48	-2,59
Bielsk Podlaski	1,39	6,11	3,50	3,10	6,22	1,58
Łomża	2,69	14,18	7,18	8,32	0,37	2,59
Wysokie Mazowieckie	0,00	-2,79	-4,66	2,59	-0,19	-5,03
Zambrów	0,45	-0,44	1,32	1,59	-0,18	0,67

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

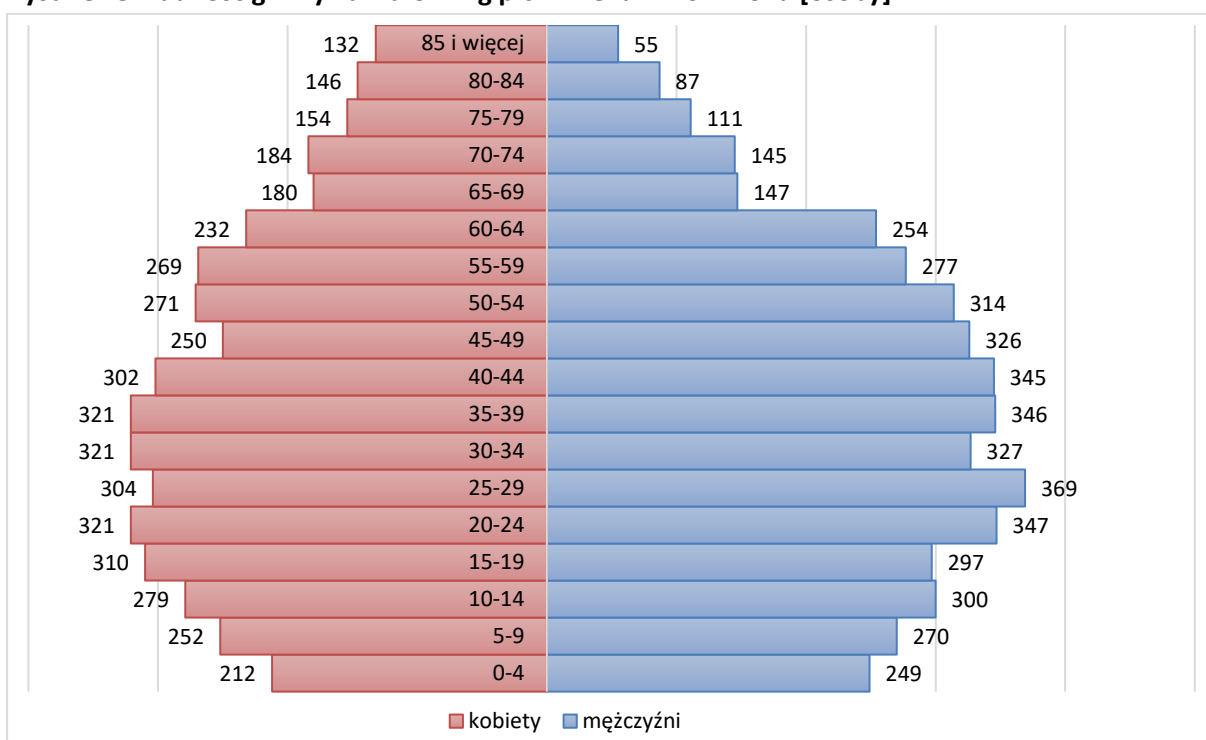
Tabela 4. Saldo migracji zagranicznych w gminie Zambrów, na tle województwa, powiatu i na tle wybranych gmin wiejskich - stan na lata 2009 - 2014 [osoby]

Saldo migracji zagranicznych							
Nazwa obszaru	2009	2010	2011	2012	2013	2014	SUMA
Województwo	-69	100	-76	-63	-458	-337	-903
Podlaskie gminy wiejskie	21	34	33	5	-10	-26	57
Powiat zambrowski	-23	-6	-7	-31	-61	-50	-178
Bielsk Podlaski	1	0	0	-1	0	0	0
Łomża	-3	3	4	0	0	-15	-11
Wysokie Mazowieckie	1	0	2	0	0	1	4
Zambrów	2	2	1	-1	2	-4	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

Ważnym zagadnieniem demograficznym w analizie ludności jest struktura ludności według płci, do której badania najczęściej stosowany jest współczynnik feminizacji. W gminie Zambrów notuje się przewagę mężczyzn, gdyż na 100 mężczyzn przypada ok. 97 kobiet (współczynnik dla kraju 107), co związane jest z nadwyżką mężczyzn w gminie w wieku do 65 lat. Wartość współczynnika feminizacji dla gminy Zambrów na przestrzeni lat nieznacznie się zwiększa (w 2002 roku współczynnik wynosił 96 kobiet na 100 mężczyzn).

Rysunek 5. Ludność gminy Zambrów wg płci i wieku w 2014 roku [osoby]

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Wartość współczynnika dynamiki demograficznej, czyli stosunku liczby urodzeń żywych w danym okresie do liczby zgonów, w latach 2004-2014 roku wyniosła 1,03 i zauważalna jest tendencja zmniejszania się tego czynnika. W porównaniu do innych podlaskich gmin wiejskich współczynnik ten znacznie odbiega od średniej (0,76 w latach 2004-2014) na korzyść gminy Zambrów.

Gminę charakteryzuje znaczna przewaga mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym i dość duża dominacja kobiet w wieku poprodukcyjnym.

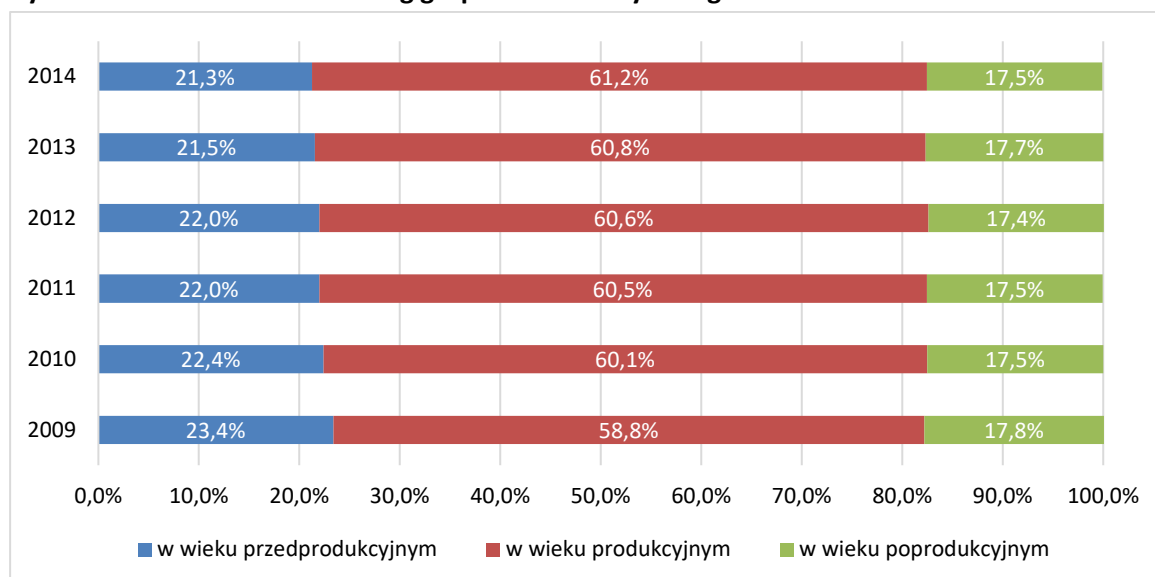
Istotnym elementem struktury demograficznej jest również struktura wiekowa społeczeństwa, bowiem wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi świadczą o potencjale społecznym danej jednostki terytorialnej.

W analizowanym okresie (2009-2014) w gminie Zambrów nastąpiły nieznaczne zmiany w proporcjach pomiędzy trzema grupami ekonomicznymi ludności. W ostatnich latach obserwowany jest jednak trend wzrostowy liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

W gminie Zambrów odsetek osób w wieku produkcyjnym stanowi ok. 61% mieszkańców, podczas gdy w powiecie zambrowskim i w województwie wynosi on 63%.

W gminie zanotowano relatywnie wysoki udział ludności w wieku przedprodukcyjnym do ogółu ludności (21,3%). Wskaźnik ten jest wyższy od analogicznego dla województwa podlaskiego – 18% i powiatu zambrowskiego - 19%. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminie Zambrów utrzymuje się na poziomie ok. 17,6%. Udziału ludzi w wieku produkcyjnym zwiększył się w okresie ostatnich kilku lat z 58,8% w roku 2009 do 61,2% w roku 2014.

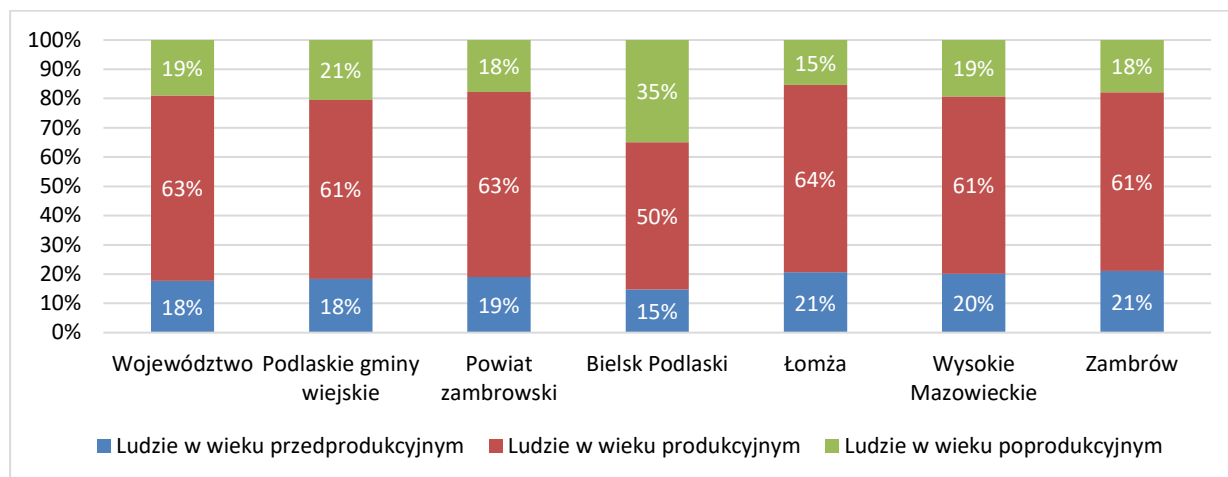
Rysunek 6. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie Zambrów w latach 2009-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

Gmina Zambrów korzystnie wypada na tle gmin Bielsk Podlaski i Wysokie Mazowieckie pod względem struktury ludności według grup ekonomicznych. Wyniki te znacznie jednak odbiegają od wskaźników dla Łomży (rysunek 7).

Rysunek 7. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie, powiecie i województwie oraz gminach sąsiadujących, oraz o podobnym charakterze z terenów województwa podlaskiego na rok 2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Mimo iż aktualnie wyższy niż w regionie, to jednak zmniejszający się udział ludzi w wieku przedprodukcyjnym wskazuje, iż w niedalekiej przyszłości w gminę może dotknąć zjawisko starzejącego się społeczeństwa.

2.4. Środowisko przyrodnicze

2.4.1. Klimat i rzeźba terenu

Na terenie gminy Zambrów klimat kształtowany jest pod wpływem mas powietrza kontynentalnego, ścierającego się z klimatem oceanicznym. Średnia temperatura roczna wynosi 7°C. Amplitudy temperatur na omawianym obszarze wynoszą powyżej 23°C i są większe niż przeciętnie w kraju. Czas trwania zimy wynosi 105 dni, natomiast czas trwania lata – 90 dni. Okres zalegania pokrywy śnieżnej wynosi ponad 3 miesiące. Średni roczny opad wynosi 600 mm, z czego 60% opadów przypada na okres wegetacyjny (od kwietnia do września).

Teren gminy jest lekko falisty i wznosi się 115-133 m. n. p. m. według Wł. Szafera, B. Pawłowskiego jest to prowincja Niżowo - Wyżynna Środkowoeuropejska, w której dominują lasy liściaste i mieszane z udziałem dębów, grabów, lip drobnolistnych. Na wschód od miasta w odległości 3,5 km leży kompleks leśny "Grabówka" który jest przykładem lasu naturalnego pochodzenia reprezentującego zespół grądu. Dlatego w 1996 r utworzono tu na powierzchni 60,80 ha rezerwat "Grabówka".

Przeważającym gatunkiem w rezerwacie jest grab w wieku ok. 70 lat i dorodne, ponad stuletnie egzemplarze dębu szypułkowego. W północnej części kompleksu rośnie ponadto dużo osiki, brzozy brodawkowatej oraz lipy. Warstwy krzewów tworzą: jarzębiny, lipy, leszczyny, głóg jednoszyjkowy, kalina, kruszyna. W warstwie poszycia w okresie wiosennym przeważa zawilec gajowy, a latem kopytnik pospolity, jaskier kaszubski, fiołek leśny, gnieźnik leśny.

Środowisko przyrodnicze gminy Zambrów jest w znacznym stopniu zachowane w stanie naturalnym, dzięki czemu posiada unikalne walory poznawcze i turystyczne. Są to głównie kompleksy lasów naturalnych oraz zróżnicowanej roślinności. Wysoki potencjał naturalności wynika także ze struktury użytkowania gruntów, w której dominują obszary uznane za biologicznie aktywne tj. łąki pastwiska, lasy, zakrzewienia i wody. Ponadto cały powiat zambrowski charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym oraz niewielkim zanieczyszczeniem środowiska, co decyduje o jego znaczeniu w całości makroregionu funkcjonalnego "Zielone Płuca Polski".

2.4.2. Zasoby surowcowe

Obszar byłego woj. łomżyńskiego leży w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, w której podłoże krystaliczne zalega na głębokości od 700 do 1500 m. Budują ją głównie skały metamorficzne jak: migmaty, gnejsy, amfibolity i granitognejsy. Północna i środkowa część tego terenu w zasadzie pozbawiona jest skał paleozoicznych.

W południowej części zalegają paleozoiczne osady kambru, ordowiku, syluru i permu. Utwory ery mezozoicznej występujące na całym omawianym obszarze zaliczane są do triasu, jury i kredy. Posiadają miąższość od 300 do 800 m.

Na osadach mezozoicznych zalegają utwory trzeciorzędowe pochodzenia morskiego oraz śródlądowego. Oligoceńskie piaski stanowią użytkowy poziom wodonośny, który na terenie byłego woj. łomżyńskiego ujmowany jest z głębokości około 200-250 m nielicznymi studniami głębinowymi.

Pokrywą czwartorzędową budują w przewadze utwory zlodowacenia środkowopolskiego, wykształcone w postaci mułów, ilów, glin zwałowych, wodnolodowcowych piasków i żwirów oraz głazów morenowych.

Podczas cofania się lądolodu powstało wiele form związanych z topnieniem lodu jak: zandry, moreny czołowe, ozy i kremy. Dominującą moreną czołową tego okresu jest wał Czerwonego Boru, sięgający w najwyższym punkcie 225 m npm.

2.4.3. Gleby

Na terenie gminy występuje zróżnicowanie gleb, dominują jednak gleby średniej i niskiej jakości zaliczane do klas od III do V, przy czym większość (76,6%) należy do III (21,2%) i IV (55,4%) klasy bonitacyjnej, a pozostałe do klasy V (18,2%) oraz VI i VI z (5,2%).

Tabela 5 Klasy bonitacyjne gleb gminy Zambrów

KLASY BONITACYJNE												
Grunty orne [ha]							Użytki zielone [ha]					
IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	II	III	IV	V	VI	VIz
268	2366	3785	2576	2055	541	69	10	520	1855	737	161	1

Źródło: Program ochrony środowiska dla gminy Zambrów na lata 2004-2011.

Obok klas bonitacyjnych, wartość użytkową gleb tworzy przynależność ich do określonego kompleksu przydatności rolniczej. Należy podkreślić, że gmina Zambrów posiada jeden z najwyższych w skali województwa udział kompleksów bardzo dobrych i dobrych, zarówno jeśli chodzi o grunty orne, jak i użytki zielone.

Gmina charakteryzuje się dobrymi warunkami glebowymi, sprzyjającymi rozwojowi rolnictwa.

2.4.4. Flora i fauna

Około 42,5 % powierzchni gminy Zambrów pokrywają lasy, co daje jej drugie miejsce w województwie (po gminie Zbójna - 46,6%). Lasy i grunty leśne w granicach administracyjnych gminy Zambrów zajmują ponad 12 700 ha, z czego 2 790 ha znajduje się w gospodarstwach indywidualnych - lasy prywatne.² Lasy zajmują 58,9% powierzchni lasów w całym powiecie zambrówskim. Największe kompleksy leśne, na terenie gminy Zambrów występują w okolicach wsi Wola Zambrowska i Wola Zambrzycka. Dominują tu siedliska żyzne boru mieszanego świeżego i lasu mieszanego. W skład lasów należących do Skarbu Państwa wchodzi kompleks leśny Czerwony Bór, lasy Grabówka, las dawnego majątku Poryte-Jabłoń, część lasów w okolicach Zbrzeźnicy oraz inne mniejsze kompleksy³.

Niegdyś w obrębie Czerwonego Boru znajdował się poligon oraz tereny jednostek wojskowych. Obecność jednostki wojskowej na tym terenie zakończyła się w 2001 roku. Aktualnie na terenach byłej jednostki wojskowej funkcjonuje zakład karny. Tereny Czerwonego Boru są wykorzystywane łowiecko oraz do celów rekreacyjnych, na przykład organizuje się tam zawody w paintballu.

Najliczniej występujące gatunki zwierząt na terenie gminy Zambrów to: zające, sarny, jelenie, dziki, lisy, borsuki, piżmaki, kuny, tchórze, borsuki, oraz łoś. Zaobserwowano również wzrost populacji bobrów. Najwięcej siedlisk tego gatunku obserwuje się w okolicach wsi Pęsy-Lipno, Zbrzeźnica, Poryte-Jabłoń. W zakresie zwierząt łownych gospodarkę łowiecką prowadzą koła łowieckie dzierżawiące poszczególne obwody na terenie gminy.

Na terenie Gminy funkcjonują dwa rezerwaty przyrody, w których występują liczne gatunki roślin, często rzadkie i zanikające.

Rezerwat „Grabówka” został utworzony w 1996 r. na powierzchni 60,8 ha. Głównym celem powołania rezerwatu jest ochrona dla celów naukowych i dydaktycznych wielogatunkowego lasu liściastego o

² GUS BDL 2015, tabela: powierzchnia lasów.

³ Opracowano na podstawie: Program ochrony środowiska dla gminy Zambrów na lata 2004-2011.
[https://pl.wikipedia.org/wiki/Czerwony_Bór_\(las\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Czerwony_Bór_(las))

wysokim stopniu naturalności, typowego dla Wysoczyzny Wysokomazowieckiej. Przedmiotem ochrony jest grąd typowy oraz fragment łągu jesionowo-olszowego.

Na terenie omawianego rezerwatu, drzewostan w wieku około 70 lat buduje głównie grab, oraz dorodny dąb szypułkowy, natomiast w domieszce występuje osika i brzoza brodawkowata. Na szczególną uwagę zasługuje ponad 200 – letni dąb szypułkowy, stanowiący pierwszy przystanek na ścieżce przyrodniczej biegnącej przez rezerwat. W północnej części rezerwatu rosną również ponad 100-letnie dęby.

Na terenie rezerwatu występuje 107 gatunków roślin, w tym 12 drzew, 12 krzewów, 78 ziół i 5 mszaków, z czego ochroną całkowitą objęte są tylko dwa z nich: kruszczyk szerokolistny i gnieźnik leśny; natomiast ochroną częściową – cztery: kruszyna pospolita, kalina koralowa, kopytnik pospolity i konwalia majowa. Ponadto ochroną całkowitą powinny być objęte wszystkie występujące w rezerwacie grzyby i porosty.

W rezerwacie występuje wiele gatunków zwierząt charakterystycznych dla tego rodzaju zespołów leśnych. Ochroną gatunkową objęto ssaki: jeź wschodni, kret, wszystkie nietoperze, gronostaj i łoś; płazy: traszka, kumaki, ropuchy i rzekotka drzewna; oraz gady: jaszczurki.

Ponadto, na terenie gminy występują zbiorowiska świetlistej dąbrowy oraz bór mieszany sosnowo – dębowy, które są przedmiotem ochrony Rezerwatu „Dębowe Góry”. Rezerwat „Dębowe Góry” zajmuje powierzchnię 99,56 ha i jest usytuowany na północnych obrzeżach Czerwonego Boru. Celem powstania rezerwatu jest zachowanie w stanie naturalnym rzadko występującego zespołu dąbrowy świetlistej.

Obszar rezerwatu odznacza się bardzo urozmaiconą rzeźbą terenu. Różnice wysokości sięgają do 35 m, od 140 m w części północnej do 175 m n.p.m. w części południowej. Drzewostan jest tu stosunkowo młody, około 45 letni, częściowo odroślowy (naturalnego pochodzenia), prawie w całości zbudowany z dębu bezszypułkowego i szypułkowego. Duże powierzchnie zajmują zbiorowiska świetlistej dąbrowy, w skład którego wchodzi liczne rzadkie gatunki roślin takie jak: gorysz silny, miodunka wąskolistna, pięciornik biały, dziurawiec skąpolistny, koniczyna długokłosa, miodownik melisowaty, oman wierzbolistny, a także podlegające ochronie gatunkowej: lilia złotogłów, śnieżnik leśny, naparstnica zwyczajna, orlik pospolity. Zespół świetlistej dąbrowy jest wykształcony bardzo typowo, natomiast bardzo rzadko występuje w innych rezerwach, zarówno w północno - wschodniej Polsce jak i pozostałych rejonach kraju.⁴

Poza tym na obszarze gminy Zambrów utworzono użytek ekologiczny Bagno Pastwisko. Jest to obszar bagienny, zajmujący powierzchnię 1,66 ha, położony w obrębie gruntów wsi Poryte Jabłoń.

Na terenie gminy Zambrów znajdują się następujące pomniki przyrody:

---

⁴ na podstawie: Program ochrony środowiska dla gminy Zambrów na lata 2004-2011.

- aleja lipowa: 44 lipy rosnące na gruntach wsi Zbrzeźnica, przy drodze krajowej nr 63 Łomża – Zambrów w km 22+700 do 23+200; 29 drzew po lewej i 15 sztuk po prawej stronie drogi; drzewa w wieku od 80 do 100 lat.
- dąb szypułkowy, rosnący w leśnym kompleksie Grabówka (oddział 73b), o obwodzie 440 cm, wysokości 30 m i wieku około 205 lat.

2.4.5. Wody powierzchniowe i podziemne

Na terenie gminy Zambrów znajdują się następujące rzeki: Jabłonka i jej dopływy - rzeki Dąb i Prątnik, Gać, Mały Brok z dopływami oraz pozostałe bezimienne cieki. Rzeka Jabłonka po połączeniu z rzeką Gać jest lewobrzeżnym dopływem Narwi. Długość rzeki Jabłonki wynosi 38,5 km. Wody rzeki Jabłonki są niezadowolającej lub złej jakości. Zła jakość wód omawianego cieku ma negatywny wpływ na gospodarkę rybacką, gdyż głównym źródłem zasilania stawów są wody rzeki Jabłonka i Gać.⁵

Na omawianym obszarze znajdują się stawy rybne Poryte i Jabłoń, których powierzchnia wynosi około 120,3 ha. Stawy te odgrywają bardzo ważną rolę w retencji wód powierzchniowych na danym terenie.

Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności gminy Zambrów. Według danych z WIOŚ Białystok i monitoringu dokonanego w 2012 stwierdzono iż wody podziemne należą do wód o dobrym stanie chemicznym. Zaopatrzenie w wodę prowadzone jest z następujących ujęć podziemnych:

- Przedziecko-Mroczy – Q śrd = 470-490 m³/dobę
- Poryte-Jabłoń – Q śrd = 250 m³/dobę.

Łączne zasoby eksploatacyjne wód podziemnych wynoszą Q śrd = 740 m³/dobę. W większości gmina korzysta jednak z ujęć wodnych zlokalizowanych w gminach sąsiednich: Kołaki Kościelne, Wysokie Mazowieckie oraz miasto Zambrów.⁶

2.5. Sytuacja społeczna

2.5.1. Bezrobocie

Według danych Banku Danych Lokalnych w sierpniu 2015 r. liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Zambrów na koniec 2014 roku wyniosła 387 osób. W porównaniu do grudnia 2013 r. liczba osób bezrobotnych zmalała o 39 osób. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych nie odzwierciedla faktycznego rozmiaru zjawiska, ponieważ w gminie powszechnie występuje bezrobocie ukryte ze względu na jej rolniczy charakter.

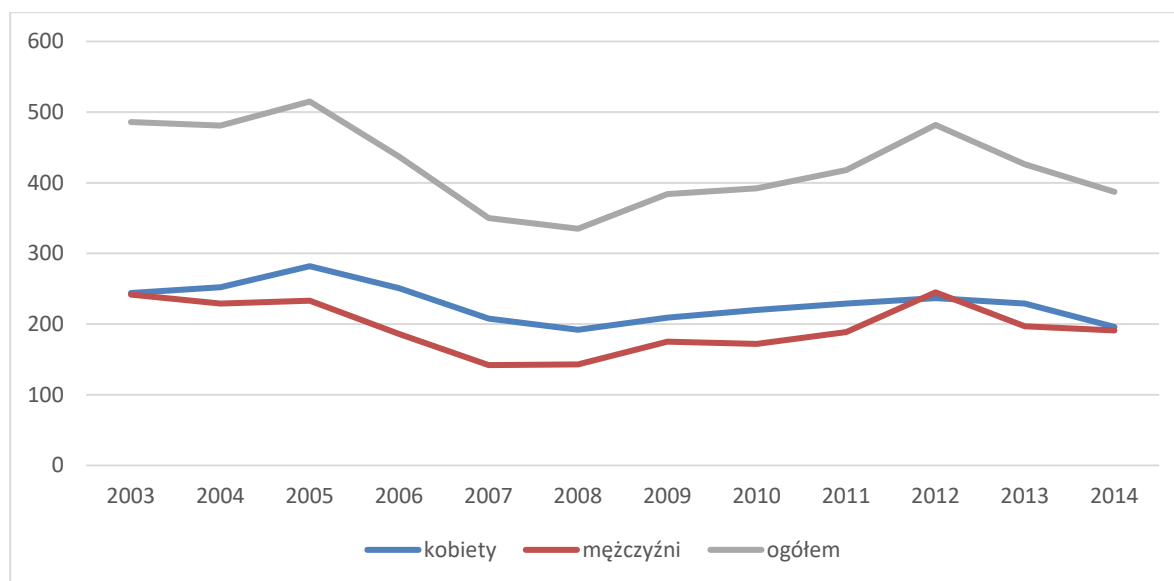
⁵ Opracowano na podstawie: Program ochrony środowiska dla gminy Zambrów na lata 2004-2011 i Informacja Podlaskiego Inspektora Ochrony Środowiska w Białymstoku o stanie środowiska na terenie powiatu zambrowskiego w 2014 roku, Program rozwoju powiatu zambrowskiego do roku 2020.

⁶ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Większość osób bezrobotnych w gminie stanowią kobiety. W ostatnich latach różnica między liczbą bezrobotnych kobiet, a liczbą bezrobotnych mężczyzn zaczyna się zmniejszać. W latach 2012-2014 zanotowano umiarkowany spadek liczby bezrobotnych, a liczba bezrobotnych kobiet (196 osób) niemal zrównała się z ilością bezrobotnych mężczyzn (191), gdzie w roku poprzednim różnica ta sięgała 32 osoby.

Rysunek 8. Bezrobotni w gminie Zambrów w latach 2003-2014'

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015

Jednym z istotnych problemów gminy jest duża liczba osób długotrwale bezrobotnych. Stosunek liczby osób pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, do liczby bezrobotnych ogółem, w grudniu 2014 roku wyniósł 37%, czyli ponad jedną trzecią osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Bardziej niepokojącym zjawiskiem jest to, że ponad 70% osób zarejestrowanych jako bezrobotni na dzień 31 grudnia 2014 roku to osoby w wieku 25 lat. Wynika z tego, że gmina ma bardzo duży problem z bezrobociem wśród młodych. Skutkować to może emigracją młodych do innych regionów lub za granicę.

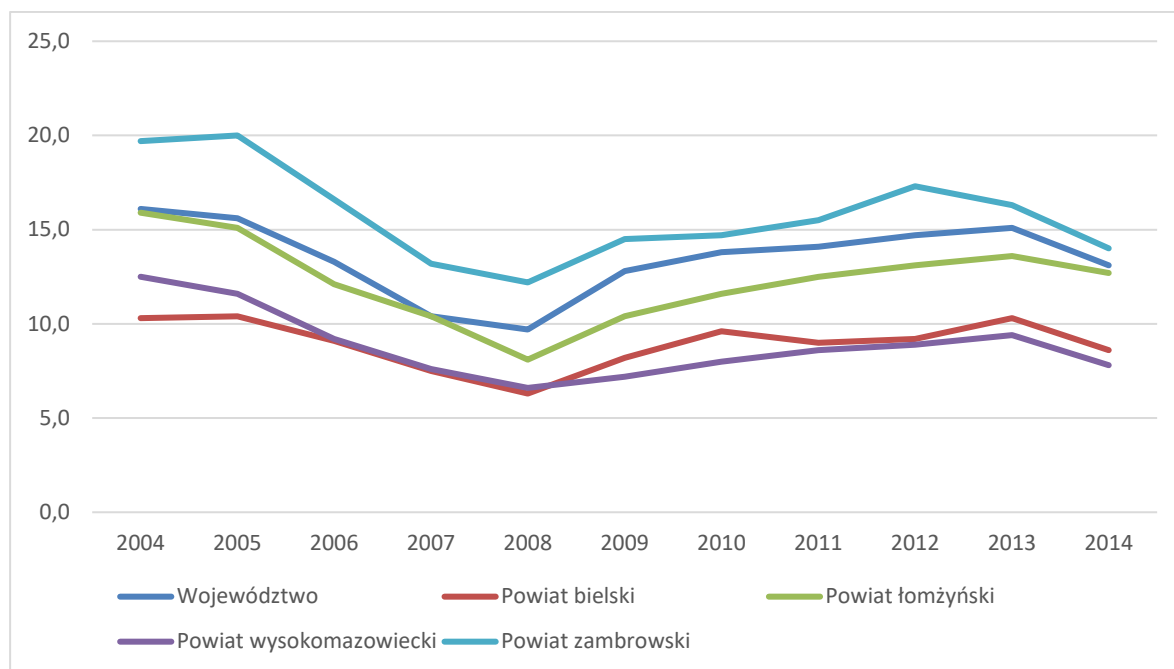
Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani w gminie Zambrów w latach 2013-2014

Wyszczególnienie	Sprawozdanie	
	31.12.2013	31.12.2014
ogółem	426	387
kobiety	229	196
zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	10	11
z prawem do zasiłku	31	42
w wieku 25 lat	114	272
pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	183	146

Źródło: PUP w Zambrowie, 2015.

Z zebranych danych wynika, że w porównaniu do powiatów o podobnym charakterze powiat zambrowski charakteryzuje się bardzo wysoką stopą bezrobocia. Wahania poziomu bezrobocia są lustrzanym odbiciem sytuacji panującej na terenie województwa. Powiat zambrowski jako jedyny spośród uwzględnionych w analizie wykazywał wyższą stopę bezrobocia od tej będącej średnią dla województwa (rys. 9).

Rysunek 9. Stopa bezrobocia na tle powiatu zambrowskiego, powiatów o podobnym charakterze oraz na tle województwa podlaskiego [w %]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015

Bezrobotni z obszaru gminy Zambrów znajdują się w trudnej sytuacji, jeśli chodzi o możliwość zatrudnienia ze względu na niewielką liczbę podmiotów gospodarczych w okolicy, ale również utrudniony dojazd do większych ośrodków. Główną barierą uniemożliwiającą zatrudnienie bezrobotnych są niskie kwalifikacje zawodowe. W okolicy większe możliwości zatrudnienia daje jedynie Fabryka Okien i Drzwi „Dobroplast” w Starym Laskowcu.⁷

Z raportu „Analiza bezrobocia w powiecie zambrowskim 2011-2014” wynika, że zawodami najbardziej deficytowymi na terenie powiatu zambrowskiego są kolejno od najbardziej pożądanых: technik prac biurowych, monter/składacz okien, robotnik gospodarczy, magazynier, i sekretarka. Zawody nadwyżkowe to natomiast kucharz małej gastronomii, piekarz, technik elektronik, stolarz meblowy i technik informatyk⁸.

⁷ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

⁸ Opracowano na podstawie: Analiza bezrobocia w powiecie zambrowskim 2011-2014, Zambrów 2015.

2.5.2. Warunki mieszkaniowe

W ostatnich latach liczba mieszkań w gminie Zambrów stale rośnie. W 2013 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie Zambrów wyniosła 110,3 m², w porównaniu do średniej powierzchni użytkowej w powiecie zambrowskim dla gmin wiejskich jest ona większa o 28,8 m².

W 2013 roku średnia kwota dodatków wypłacona na 1 mieszkanie zmalała o 7 zł w porównaniu do roku 2012. Wskaźnik kwoty zapomogi przypadającej na jedno mieszkanie jest o 48,82 zł niższy od średniej dla gmin wiejskich w powiecie zambrowskim. Kwota przyznawana na 1 gospodarstwo jest jednak wyższa w stosunku do gmin o podobnym charakterze (Wysokie Mazowieckie, Łomża dla których wartość ta jest równa 0), ale niższa od gminy Bielsk Podlaski (dla których wartość ta wynosi ok. 6 zł).

Tabela 7. Wyposażenie i zasoby mieszkaniowe w gminie Zambrów w latach 2012-2013

	2012		2013	
	liczba mieszkań	%	Liczba mieszkań	%
Mieszkania ogółem	2519	-	2551	-
Wodociągi razem	2320	92,1	2352	93,4
Ustęp spłukiwany	2010	79,8	2042	81,1
Łazienka	1924	76,4	1956	77,6
Centralne ogrzewanie	1681	66,7	1713	68
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania [m ²]	109,3		110,3	
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych [szt.]	62		61	
Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych [zł]	12 958		12 322	
Przeciętna kwota wypłacona na dodatek mieszkaniowy [w zł]	209		202	
Liczba udzielonych zasiłków w stosunku do liczby mieszkań	0,025		0,024	
Przeciętna kwota zasiłku przeznaczona na jedno mieszkanie	5,1		4,8	

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Gmina Zambrów posiada 8 mieszkań komunalnych o łącznej powierzchni użytkowej 541 m².

2.5.3. Edukacja

Na terenie gminy funkcjonuje 1 punkt przedszkolny i 6 szkół podstawowych. Szkoły podstawowe mają swoje siedziby w: Osowcu, Porytem-Jabłoni, Starym Laskowcu, Starym Skarżynie, Starym Zakrzewie i Wiśniewie.

Według raportu dotyczącego szkolnictwa gminy Zambrów na dzień 15 października 2015 w szkołach podstawowych uczyło się 506 uczniów. Naukę w szkołach prowadziło w sumie 61 nauczycieli. Ze względu na specyficzne położenie gminy wokół miasta Zambrowa, gimnazjum gminne zlokalizowano w Zambrowie (weszło ono wspólnie z Liceum Ogólnokształcącym w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących). Organem prowadzącym Zespół jest Powiat Zambrowski. Gmina finansuje bilety PKS dla dzieci dojeżdżających do gimnazjum mieszczącego się w mieście Zambrów.

W Czerwonym Borze mieści się oddział przedszkolny „Akademia Przedszkolaka”, do którego uczęszcza 13 dzieci (z Ośrodka dla Uchodźców).

Tabela 8. Ośrodki edukacyjne gminy Zambrów

L.p.	Nazwa	Adres	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów
1	Szkoła Podstawowa w Porytem-Jabłoni	Poryte-Jabłoń 103	8	89
2	Szkoła Podstawowa w Osowcu	Osowiec 22	16	132
3	Szkoła Podstawowa w Starym Laskowcu	Stary Laskowiec 14	7	39
4	Szkoła Podstawowa w Wiśniewie	Wiśniewo 10	10	99
5	Szkoła Podstawowa w Starym Zakrzewie	Stare Zakrzewo 0 15	10	104
6	Akademia Przedszkolaka	Czerwony Bór 24 lok. 1	1	13
7	Szkoła Podstawowa w Starym Skarżynie	Stary Skarżyn 44	10	43

Źródło: Urząd Gminy Zambrów, 2015.

Do najciekawszych programów oferowanych przez szkoły z terenu gminy Zambrów można zaliczyć:

- „Moja skarbonka”, konkurs mający na celu zachęcenie dzieci do zainteresowania się tematyką oszczędzania,
- „Mam 6 lat, chcę poznawać świat”, program mający na celu ułatwienie 6-latkom start w szkole,
- „Bezpieczny Internet”, program mający na celu przedstawienie dzieciom zasad bezpiecznego korzystania z internetu,
- „Konkurs ekologiczny” konkurs polegający na zbieraniu baterii i zużytego sprzętu elektronicznego oraz nauki zasad i nawyków ochrony środowiska,
- „Wspomaganie rozwoju młodszych dzieci szkolnych metodą Kinezylogii Edukacyjnej Paula Dennisona”, czyli program nauczania, który zaleca stosowane ćwiczeń pomagających uczniom szybciej się uczyć i likwidować przeszkody niepozwalające osiągać sukcesów w uczeniu się,
- „Umiem pływać”, projekt mający na celu upowszechnienie aktywności fizycznej oraz korektę wad postawy wśród młodzieży poprzez naukę pływania.

Ponadto szkoły oferują liczne programy wyrównawcze oraz lekcje dodatkowe m.in. z nauki języka angielskiego.

Na terenie gminy Zambrów funkcjonuje również Zespół Szkół Specjalnych (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Długoborzu) w którego skład wchodzi oddział przedszkolny, szkoła podstawowa, gimnazjum i szkoły zawodowe. Szkoła należy do samorządu powiatowego. Do ośrodka uczęszczają dzieci i młodzież w wieku od 5 do 23 lat z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głębokim, dzieci z cechami autystycznymi, z chorobami wrodzonymi takimi jak: epilepsja, choroby serca, zespół Downa. Do ośrodka przyjmowane są dzieci poruszające się na kulach bądź na wózkach. Na terenie ośrodka znajduje się również internat.

W szkole zawodowej uczniowie przyuczani są do zawodów: krawca, kucharza, stolarza, piekarza i cukiernika. Przyuczanie do każdego z wymienionych zawodów trwa 3 lata. Nauka w szkole podstawowej i gimnazjum dobierana jest bezpośrednio pod potrzeby i możliwości uczniów. Podczas zajęć prowadzone są m. in. terapie: metoda ośrodków pracy, metoda Felicji Affolter, metoda Weroniki Scherborn, muzykoterapia, dogoterapia, arteterapia i inne. Zajęcia prowadzone są przez wysoko wyspecjalizowanych nauczycieli. Szkoła posiada szereg gabinetów specjalistycznych. Organizowane są również zajęcia pozalekcyjne (sekcje zainteresowań i zajęcia pozalekcyjne). Ośrodek organizuje swoim podopiecznym wiele atrakcji w tym: konkursy, wycieczki, zawody sportowe, spotkania integracyjne oraz informacyjne i inne. Ośrodek organizuje również ferie zimowe i letnie.

Według prognozy demograficznej przygotowanej przez GUS liczba osób w wieku szkolnym ulegać będzie zmniejszeniu. W związku z tym obecna infrastruktura edukacyjna jest wystarczająca do zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń. Należy jednak dostosować ją do obowiązujących standardów oraz regularnie modernizować⁹.

Absolwenci szkół gminy Zambrów bardzo często kontynuują edukację na wyższych poziomach i korzystają z oferty miasta Zambrów, gdzie mogą uczęszczać do szkół zawodowych, liceów albo zdobywają kwalifikacje zawodowe na różnego rodzaju kursach lub szkoleniach.

2.5.4. Kultura i sport

W gminie istnieje niewiele atrakcji kulturalnych i sportowych. Sporadycznie gmina organizuje festyny lub inne wydarzenia kulturalne np. „Święto Gminy Zambrów”, podczas którego odbywają się imprezy, konkursy, zabawy dla dzieci, animacje, warsztaty artystyczne itp. Główną kulturalną wizytówką gminy stanowi, działający od 1982 roku, zespół ludowy „Laskowianki” ze Starego Laskowca, który z powodzeniem kultywuje miejscowe tradycje. Zespół otrzymał szereg nagród i wyróżnień na przeglądach ogólnopolskich i wojewódzkich. Przy dużym wsparciu władz samorządowych działa, biorąc udział w rozgrywkach piłkarskich klasy okręgowej, Gminny Klub Sportowy „Iskra” Poryte-Jabłoń.

---

⁹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zambrów, Zambrów, 2015.

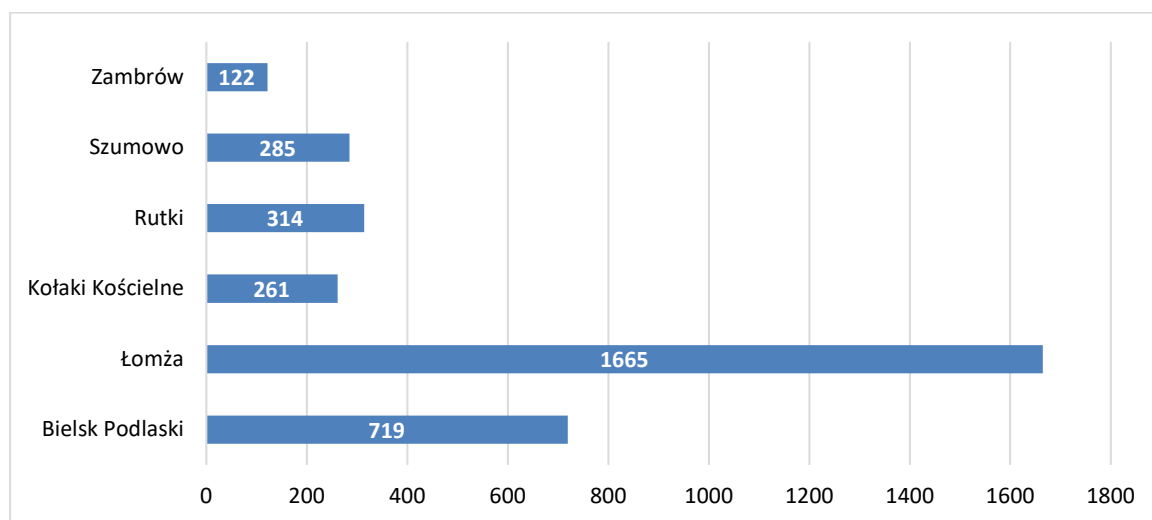
Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Bazę sportową gminy stanowi 6 boisk sportowych (przyszkolnych), 2 pełnowymiarowe sale gimnastyczne oraz sale gimnastycznych szkolne adaptowane z sal lekcyjnych i piłkarskie boiska przyszkolne oraz jedno pełnowymiarowe boisko piłkarskie w miejscowości Poryte-Jabłoń. Nie jest jednak wystarczająco rozwinięta, ponieważ wiele wsi nie posiada boisk i sal sportowych.¹⁰

Na terenie gminy Zambrów znajduje się jedna placówka biblioteczna, tj. Biblioteka Publiczna Gminy Zambrów mieszcząca się w Osowcu. Ponadto na terenie gminy działają 3 biblioteki publiczno- szkolne, w których szczególnie młodzież wypożycza książki, a dorośli mogą skorzystać z aktualnej prasy. Księgozbiór placówek zmniejsza się z roku na rok - ze 11368 pozycji w 2006 roku do 8625 sztuk w 2014 roku. Liczba czytelników spada z roku na rok. Od 2006 do 2014 roku liczba czytelników w ciągu roku zmniejszyła się o około 20 osób.

Na tle gmin sąsiednich z powiatu zambrowskiego i gmin o podobnym charakterze, gmina Zambrów notuje najmniejszą liczbę czytelników w ciągu roku, która w 2013 roku wyniosła 122 osoby, zaś największą czytelników odnotowano w gminie Łomża 1665 osoby.

Rysunek 10. Liczba czytelników w bibliotekach na terenie gminy Zambrów , w gminach na terenie powiatu oraz na tle gmin o podobnym charakterze w 2013 roku [osoby]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2014.

Zapotrzebowanie mieszkańców gminy na usługi kultury w głównej mierze zaspokajane jest jednak przez miasto Zambrów oraz Łomża z szeroką bazą usług w tym zakresie (muzea, kino, dom kultury, biblioteki, kościoły).

¹⁰ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014

Odnosząc się do liczby wypożyczanych księgozbioru na zewnątrz, gmina Zambrów plasuje się na ostatnim miejscu w odniesieniu do gmin z obszaru powiatu, jak i gmin o podobnym charakterze (Łomża, Bielsk Podlaski). Tutaj również w każdym kolejnym roku obserwowany jest spadek ilości wypożyczeń.

2.5.5. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w miejscowości Przeździecko- Mrocзки. Ośrodek zatrudnia 1 lekarza, z którego porad rocznie korzysta około 1200 osób. Na terenie gminy nie funkcjonuje żadna apteka. W 2014 roku mieszkańcom gminy udzielono 6963 porady lekarskie, o 194 mniej niż w poprzednim roku. Niski wskaźnik liczby porad oraz brak punktów aptecznych jest wynikiem tego, że mieszkańcy gminy korzystają z opieki lekarskiej na terenie miasta Zambrów.

Specjalistyczne badania medyczne mieszkańcy gminy realizować mogą w placówkach zlokalizowanych na terenie miasta Zambrów, a także w Łomży oraz w Białymstoku.

Mieszkańcy gminy są świadczeniobiorcami Szpitala Powiatowego w Zambrów, będącego jedyną placówką lecznictwa zamkniętego w okolicy. Szpital podlega pod samorząd powiatowy.

2.5.6. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Na terenie gminy Zambrów zarejestrowano wiele zabytkowych obiektów, głównie na terenie wsi Czerwony Bór i Tabędz, ale również w innych lokalizacjach. Większość zabytków to budynki mieszkalne oraz obiekty infrastruktury sakralnej (cmentarze i kościoły).

Na terenie gminy można odnaleźć pozostałości założeń parkowo-dworskich pochodzących z XIX i początku XX wieku. Zespoły te występują w Łosiach-Dołęgach, w Porytem-Jabłoni oraz w Wądołkach-Borowych. Dworek w Łosiach-Dołęgach jest utrzymany w dobrym stanie, pełni rolę restauracji i hotelu. Dworki neorenesansowe w Porytem-Jabłoni oraz w Wądołkach-Borowych niszczeją, gdyż są obecnie niezagospodarowane¹¹.

---

¹¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zambrów, Zambrów, 2015.

Tabela 9. Spis zabytków gminy Zambrów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Czerwony Bór	Czerwony Bór nr 1, dz. nr 67/5	budynek mieszkalny, d. budynek kolejowy
2	Czerwony Bór	Czerwony Bór nr 2, dz. nr 67/6	budynek mieszkalny, d. budynek kolejowy
3	Czerwony Bór	Czerwony Bór, dz. nr 69	wodociągowa wieża ciśnień
4	Czerwony Bór	Czerwony Bór, dz. nr 58/7	mogiła z okresu II wojny światowej z 1939 r.
5	Czerwony Bór	Czerwony Bór, dz. nr 61/3	mogiła żołnierzy AK z okresu II wojny światowej po 1939 r.
6	Czerwony Bór	Czerwony Bór, dz. nr 33/1	cmentarz wojenny z okresu II wojny światowej 1939 r.
7	Klimasze	Klimasze, dz. nr 53	Kapliczka
8	Konopki- Jałbrzyków Stok	Konopki- Jałbrzyków Stok nr 22, dz. nr 147/1	budynek mieszkalny
9	Łosie- Dołęgi	Łosie-Dołęgi nr 11, dz. nr 108/2	Dwór
10	Poryte-Jabłoń	Poryte Jabłoń, dz. nr 350/2	budynek nieużytkowany, d. dwór
11	Poryte -Jabłoń	Poryte Jabłoń, dz. nr 350/2, 350/44, 350/46, 350/47	Park
12	Poryte -Jabłoń	Poryte-Jabłoń, dz. nr 350/46	obiekt nieużytkowany, d. magazyn spirytusu
13	Rykacze	Rykacze nr 31, dz. nr 389/4	budynek gospodarczy, d. młyn
14	Tabędz	Tabędz nr 2, dz. nr 152	dzwonnica przy kościele paraf. pw. Matki Boskiej Częstochowskiej
15	Tabędz	Tabędz nr 2, dz. nr 152	kościół paraf. pw. Matki Boskiej Częstochowskiej
16	Tabędz	Tabędz, dz. nr 55	cmentarz rzymskokatolicki
17	Tabędz	Tabędz, dz. nr 55	krzyż drewniany i grób harcerza poległego w 1940 r. na cmentarzu rzymskokatolickim
18	Wądołki Borowe	Wądołki-Borowe, dz. nr 46/1	Dwór
19	Wądołki Borowe	Wądołki-Borowe, dz. nr 46/1	Park
20	Wierzbowo	Wierzbowo-Wieś, dz. nr 255	Kapliczka
21	Wygoda/ Czerwony Bór	Wygoda/ Czerwony Bór, dz. nr 171	mogiła żołnierzy AK z 1944 r.
22	Zbrzeźnica	Zbrzeźnica nr 35, dz. nr 113	budynek mieszkalny
23	Zbrzeźnica	Zbrzeźnica nr 70, dz. nr 243	budynek mieszkalny
24	Zbrzeźnica	Zbrzeźnica nr 70, dz. nr 243	budynek nieużytkowany, d. młyn

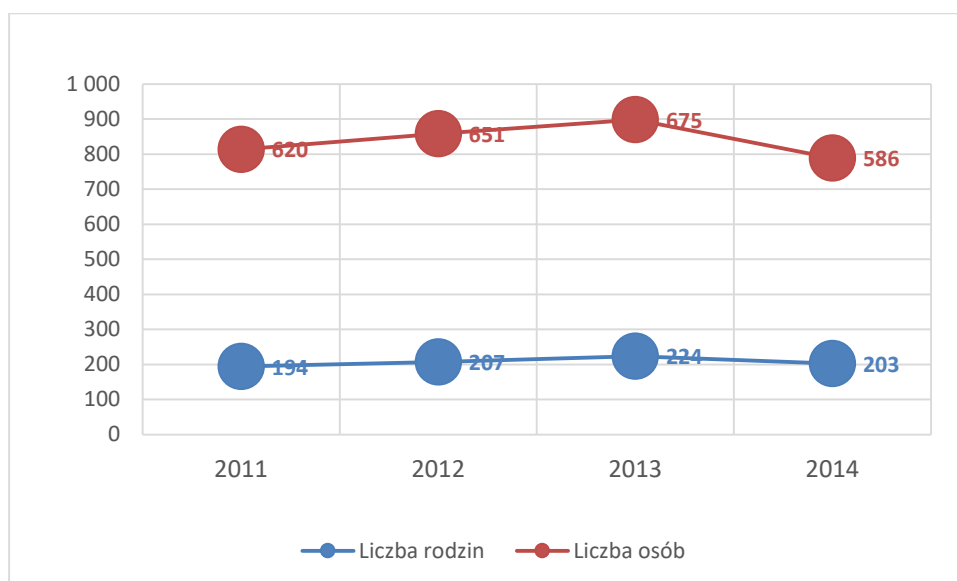
Źródło: materiały wewnętrzne, Urząd Gminy Zambrów, 2015.

Lokalne cmentarze i mogiły stanowią cenne kulturowo obszary zabytkowe, które kultywują pamięć o przodkach i wydarzeniach historycznych. W gminie wśród historycznych obiektów cmentarnych dominują te z czasów II wojny światowej. Dwie mogiły z 1939 r. znajdują się w miejscowości Czerwony Bór. Z pierwszego roku wojny pochodzi cmentarz wojskowy w Czerwonym Borze-Stacji. Y Mogiła żołnierzy AK znajduje się także w miejscowości Wygoda. Kolejnym obiektem z tych czasów jest cmentarz żołnierzy radzieckich w Woli Zambrowskiej. W Tabędzu natomiast znajduje się zabytkowy cmentarz rzymskokatolicki w zespole kościelnym parafii Matki Boskiej Częstochowskiej. W skład kompleksu wchodzi również zabytkowy drewniany kościół zbudowany w 1776 r. i przeniesiony do Tabędza w 1937 r., oraz dzwonnica. Wartym zaznaczenia jest fakt dobrego stanu zarówno cmentarzy, jak i kościoła, co jest świadectwem szacunku dla historii i przodków.

2.5.7. Pomoc społeczna

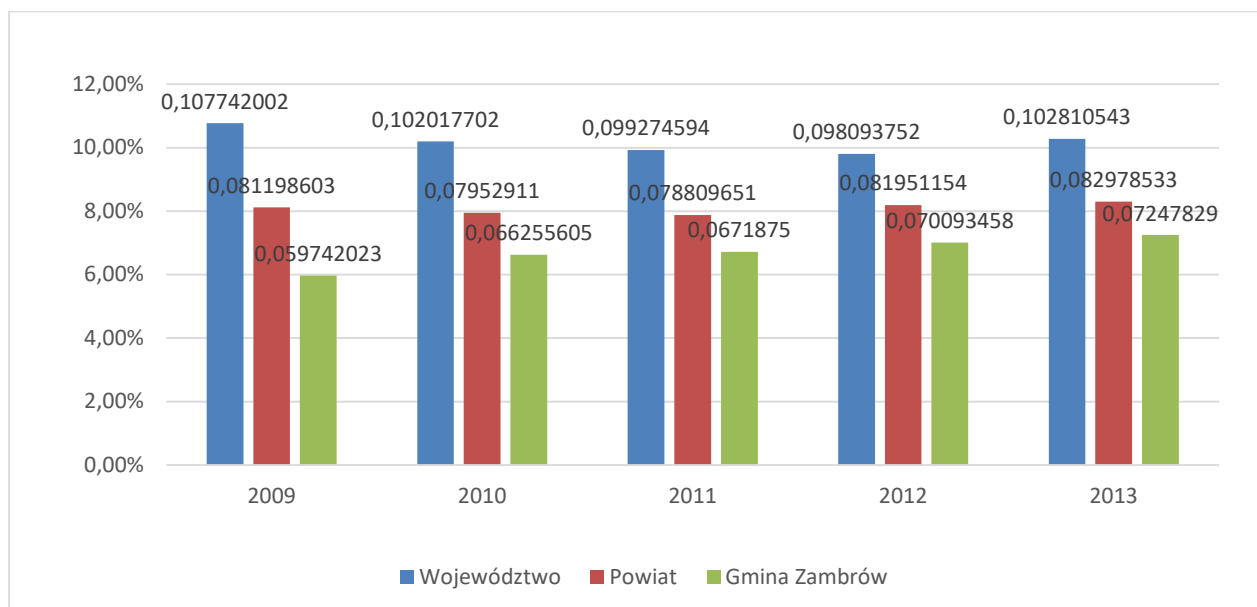
Problem ubóstwa i bezrobocia to dwa najczęstsze powody przyznawania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zambrowie. Oprócz tego gmina najczęściej pomaga mieszkańcom radzić sobie z problemami niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Zjawiska te najczęściej występują w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych. Wypełnianie zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej jest realizowane poprzez: przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń; prowadzenie pracy socjalnej; prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej; analizowanie i ocenianie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizację zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Zadania realizowane są przez 8 pracowników pomocy społecznej (dane 2014 r.). W latach 2011-2013 liczba osób korzystających z opieki społecznej stale rosła. W 2014 roku w porównaniu do roku poprzedniego liczba osób korzystających z pomocy społecznej spadła o 9,4%, natomiast liczba rodzin korzystających z pomocy spadła o 13,2% (rysunek 11).

Rysunek 11. Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w Gminie Zambrów w latach 2011- 2014

Źródło: Materiały wewnętrzne: Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej, GOPS Zambrów 2011- 2014.

Rysunek 12. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w latach 2009-2013

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Odnotowuje się minimalny spadek rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci. W 2013 roku liczba rodzin korzystających ze świadczeń zmniejszyła się o 7 w stosunku roku 2012. Natomiast w roku 2012 liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne zmniejszyła się o 46 w stosunku do roku 2011. Zauważalny

jest jednak wzrost wielkości świadczeń i zasiłków rodzinnych. Wzrasta także kwota wypłacanych zasiłków pielęgnacyjnych.

Stale wzrasta również udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogółu ludności. W 2013 roku objęto taką pomocą ponad 7% społeczeństwa gminy Zambrów.

Tabela 10. Świadczenia udzielone w gminie Zambrów w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Świadczenia pomocy społecznej			
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	190	207	223
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	6,72%	7,01%	7,25%
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	463	417	410
Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku [tys. zł]			
Kwota świadczeń rodzinnych	2237	2193	2169
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	1692	1557	1592
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych	225	248	253

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Kierunek zmian wyżej wymienionych typów pomocy społecznej w latach oraz w odniesieniu do pozostałych gmin w powiecie oraz na tle województwa i powiatu przedstawiono w formie tabelarycznej (tabela 11). Liczba świadczeń udzielanych w gminie Zambrów rośnie w ostatnich latach, rośnie również wysokość wypłacanych świadczeń i jest to zjawisko typowe dla analizowanych jednostek terytorialnych.

Na tle gmin o podobnym charakterze (Bielsk Podlaski, Łomża, Wysokie Mazowieckie), gmina Zambrów obejmuje wypłatą świadczeń pielęgnacyjnych znacznie większą ilość osób. Jedne z wyższych zasiłków pielęgnacyjnych. W gminie Zambrów i w gminach sąsiadujących zauważalny jest spadek rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne. Na tle analizowanych gmin przeciętna wielkość świadczenia przeznaczana na jedno gospodarstwo domowe w gminie Zambrów jest jedną z najwyższych.

Większość osób korzystających z pomocy społecznej wymaga jej ze względu na niski dochód i brak możliwości zatrudnienia. Nieco mniejszymi grupami osób korzystających z pomocy społecznej są

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

niepełnosprawni oraz osoby objęte zjawiskiem bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Obok różnego rodzaju zasiłków oferowana jest tym osobom pomoc rzeczowa lub w naturze. W 2014 roku GOPS w Zambrowie pokrywał w całości koszty posiłków, średnio miesięcznie udzielił pomocy w formie dożywiania dla 127 uczniów z najuboższych rodzin.

Tabela 11. Udzielone świadczenia w ramach pomocy społecznej w gminie Zambrów oraz gmin sąsiadujących oraz na tle województwa i powiatu w latach 2009,2011,2013

Rodzaj pomocy społecznej	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej			Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci			Kwota zasiłków pielęgnacyjnych [tys. zł]			Przeciętna kwota zasiłków pielęgnacyjnych przeznaczona na jedno gospodarstwo		
	Liczba			Liczba								
Jednostka terytorialna	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Województwo	42549	41974	44889	60141	51094	43469	39031	41527	42720	0,92	0,99	0,95
Podlaskie gminy wiejskie	14181	13227	14100	24062	21050	18085	11950	12085	12302	0,84	0,91	0,87
Powiat zambrowski	1203	1260	1385	2438	2123	1888	1172	1299	1375	0,97	1,03	0,99
Bielsk Podlaski	426	330	325	282	231	169	226	233	256	0,53	0,71	0,79
Łomża	249	274	273	722	645	540	246	266	304	0,99	0,97	1,11
Wysokie Mazowieckie	49	60	89	300	273	238	188	191	207	3,84	3,18	2,33
Kołaki Kościelne	76	68	61	137	133	103	58	68	68	0,76	1,00	1,11
Rutki	217	220	237	483	426	345	179	195	191	0,82	0,89	0,81
Szumowo	59	70	69	264	245	229	107	137	142	1,81	1,96	2,06
Zambrów	162	190	223	507	463	410	198	225	253	1,22	1,18	1,13

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W przypadku udzielania pomocy osobom bezdomnym rozmiar udzielanej pomocy jest znikomy, gdyż gmina w ostatnich latach rejestruje pojedyncze osoby bezdomne. GOPS rozpatruje także wnioski o udzielenie pomocy mieszkańcom gminy, którzy w wyniku zaistniałych zdarzeń losowych ponieśli znaczne straty.

Gminny Ośrodek Opieki Społecznej w Zambrowie prowadzi szereg programów mających na celu wspieranie lokalnej ludności. Jednym z nich jest „Gmina Zambrów przyjazna Rodzinie 3+”. Projekt ma na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku rodzin wielodzietnych, wspierania rodzin wielodzietnych, poprawę warunków życia rodzin wielodzietnych, zwiększenie możliwości rozwojowych i poprawę warunków życiowych dzieci i młodzieży rodzin wielodzietnych, ułatwienie członkom rodzin wielodzietnych dostępu do dóbr i usług w szczególności kultury i sportu. Program ten jest ściśle powiązany z promocją „Karty Dużej Rodziny” na terenie gminy Zambrów. Drugim programem jest „Pomoc gminy w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Trzecim projektem jest przyjęty 30 grudnia 2014 roku Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na rok 2015. Program realizowany jest poprzez min. wdrożenie procedur monitorowania i interwencji w sprawach związanych ze zjawiskiem przemocy przez instytucje publiczne, podejmowanie działań w ramach systemu pomocy ofiarom przemocy w rodzinie („Niebieska Karta”, „Niebieska Linia”), prowadzenie punktu informacyjno-konsultacyjnego, dofinansowanie szkoleń i kursów służących podniesieniu kompetencji w zakresie zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, wspomaganie działalności instytucji, duszpasterstw, stowarzyszeń i osób fizycznych służących niesieniu pomocy ofiarom przemocy oraz podejmowanie przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Zambrowie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

2.5.8. Aktywność obywatelska

Aktywność obywatelska określa to jak dane środowisko jest gotowe do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Jednym ze wskaźników określających gotowość ludzi do współtworzenia środowiska w którym żyją jest frekwencja wyborcza pokazująca jaki odsetek osób upoważnionych do głosowania skorzystała z takiej możliwości.

Tabela 10. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w 2015 roku.

Obszar	I tura	II tura
Kraj	48.96 %	55.34 %
Województwo	46.88 %	52.49 %
Powiat zambrowski	45.59 %	52.68 %
Bielsk Podlaski	34.54 %	43.70 %
Łomża	48.09 %	55.10 %
Wysokie Mazowieckie	47.79 %	56.21 %
Kołaki Kościelne	53.20 %	63.20 %
Rutki	42.94 %	51.92 %
Szumowo	48.58 %	55.17 %
Zambrów	44.82 %	53.49 %

Źródło: <http://prezydent2015.pkw.gov.pl>.

W gminie Zambrów frekwencja wyborcza prezentuje się nieco gorzej w stosunku do wyników dla powiatu zambrowskiego, województwa i kraju. Wynik gminy na tle innych gmin w powiecie wygląda przeciętnie, a w bezpośrednim porównaniu jest lepszy jedynie od gminy Rutki. Na tle gmin o podobnym

charakterze gmina Zambrów wypada bardzo dobrze na tle gminy Bielski Podlaski, natomiast gorzej w porównaniu do gminy Łomża i Wysokie Mazowieckie (tabela 12).

Według danych z Banku Danych Lokalnych na rok 2015 gminie Zambrów funkcjonuje 1 fundacja oraz 18 stowarzyszeń oraz organizacji społecznych. Na 1000 mieszkańców gminy przypadają 2 takie organizacje. W porównaniu z innymi gminami Zambrów wypada słabo. Porównywalną liczbę organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców ma gmina Rutki i Łomża. Najlepiej pod tym względem wypada gmina Bielski Podlaski, w której na 1000 mieszkańców przypadają 4 organizacje pozarządowe.

Tabela 11. Stan organizacji pozarządowych w gminie Zambrów oraz innych wybranych gminach w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Fundacje	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców
Bielski Podlaski	0	25	4
Łomża	3	23	2
Wysokie Mazowieckie	0	16	3
Kołaki Kościelne	0	7	3
Rutki	0	13	2
Szumowo	1	13	3
Zambrów	1	18	2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

2.6. Infrastruktura techniczna i komunalna

2.6.1. Sieć drogowa

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć dróg, którą tworzą drogi krajowe, powiatowe i gminne. Na obszarze gminy zlokalizowane są częściowo dwa istotne węzły komunikacyjne – „Zambrów”, którego przeważająca część znajduje się w gminie miejskiej Zambrów oraz „Wiśniewo”, który w większości zlokalizowany jest w gminie wiejskiej Zambrów.

Przez gminę przebiegają 3 drogi krajowe, a ich łączna długość wynosi 34 km. Są to:

- nr 8 relacji granica państwa – Kudowa-Zdrój – ... – Warszawa – ... – Ostrów Mazowiecka – Zambrów – Białystok – ... – granica państwa;
- nr 63 relacji granica państwa – ... – Pisz – ... – Łomża – Zambrów – Cerań – ... – Siedlce – ... – granica państwa;
- nr 66 relacji Zambrów – Wysokie Mazowieckie – ... – Bielski Podlaski – ... – granica państwa.

Na terenie gminy nie ma dróg wojewódzkich. Główną sieć ciągów drogowych wyznaczają drogi powiatowe o łącznej długości 104,906 km.¹²

¹² Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014

Tabela 12. Drogi na terenie gminy Zambrów

Numer drogi	Przebieg na terenie gminy
106011B	Pęsy-Lipno – Gronostaje (granica gminy)
106012B	Łady-Borowe – do drogi pow. Wygoda – gr. gm. Zambrów – Zanie
106013B	Łady-Borowe – Szeligi Stare
106014B	Szeligi-Stare – Łubnice (granica gminy)
106015B	Konopki do dr pow. Wygoda – gr. gminy – Zanie
106016B	Szeligi-Stare – Szeligi-Nowe do granicy gminy
106017B	Cieciorki – Gardlin – Wiśniewo
106018B	Wiśniewo – Podłatki Duże (granica gminy)
106019B	Wiśniewo – Wróble (granica gminy)
106020B	Grabówka – Wróble (granica gminy)
106021B	Grabówka – droga pow. Zambrów – Wierzbowo – Kołaki Kość.
106022B	Zambrów – Grabówka
106023B	Wola Zambrowska – Wola Zambrzycka
106024B	Nowe Wierzbowo – Wierzbowo-Wieś – Rębiszewo (granica gminy)
106025B	Stary Laskowiec – Wdziękoń Pierwszy – Wdziękoń Drugi – Krajewo Białe do dr. woj.
106026B	Krajewo Białe – Miodusy Wielkie (granica gminy)
106027B	Wdziękoń Drugi – Skarżyn Stary
106028B	Krajewo Białe do drogi łączącej Wdziękoń Drugi ze Starym Skarżynem
106029B	Skarżyn Nowy do drogi łączącej Wdziękoń Drugi ze Starym Skarżynem
106030B	Chorzele do drogi łączącej Wdziękoń Drugi ze Starym Skarżynem
106031B	Droga powiatowa Stary Laskowiec Drugi – Rykacze – kol. Nowy Laskowiec
106032B	Od drogi pow. w Nowym Laskowcu do drogi pow. Długobórz – Stary Skarżyn – Przeździecko-Mroccki
106033B	Rykacze – Wola Zambrowska
106034B	Droga w Woli Zambrowskiej od drogi krajowej 66 do drogi krajowej 63
106035B	Osowiec – Rykacze
106036B	Grochy-Pogorzele – Chorzele
106037B	Grochy-Pogorzele – Tarnowo-Goski
106038B	Zaręby-Kramki – Goski-Pełki
106039B	Zaręby-Kramki – kol. Zaręby-Kramki
106040B	Zaręby-Kramki – Zaręby-Skórki (granica gminy)
106041B	Granica gminy Zaręby-Świeżki – Zaręby-Kramki – Zaręby-Krztęki – Rosochate (granica gminy)
106042B	Rykacze – Zaręby-Świeżki (do drogi powiatowej 23566)
106043B	Grochy-Łętownica – Jachy (granica gminy)
106044B	Przeździecko-Mroccki – Lenarty (granica gminy)
106045B	Droga krajowa 63 – Grochy-Łętownica
106046B	Przeździecko-Drogoszewo – droga łącząca Jachy z Grochami-Łętownica

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

106047B	Droga krajowa 63 we wsi Chmiełe-Pogorzele – Grochy-Łętownica
106048B	Sasiny – Grochy-Pogorzele
106049B	Droga do wsi Dąbki-Łętownica – od drogi powiatowej Sasiny – Grochy-Łętownica
106050B	Droga we wsi Tarnowo-Goski
106051B	Droga powiatowa Długobórz – Stary Skarżyn – Ołdaki – Osowiec
106052B	Zagroby-Łętownica – Nowy Borek - Łętownica Parcel
106053B	Droga powiatowa Długobórz – Czartosy – Zagroby-Łętownica
106054B	Długobórz – droga Zagroby-Łętownica do dr. pow. Długobórz – Czartosy
106055B	Grzymały – Krajewo-Korytki
106056B	Krajewo-Borowe – Krajewo-Łętowo – droga krajowa nr 8
106057B	Długobórz Pierwszy – Wądołki-Bućki
106058B	Zambrów – Wądołki-Bućki – Krajewo-Korytki droga krajowa nr 8
106059B	Brajczewo-Sierzputy – droga łącząca Goski Duże ze Skarżynem S.
106060B	Stary Skarżyn – Goski Duże
106061B	Pruski – Stare Krajewo od drogi pow. Sędziwuje – Zagroby-Zakrzewo
106062B	Droga pow. Stare Zakrzewo – Tabędz - Stare Zakrzewo – Stare Krajewo
106063B	Droga pow. Zambrów – Tabędz – Krajewo-Ćwikły
106064B	Śledzie – Zagroby-Zakrzewo – droga pow. Zambrów – Tabędz
106065B	Zagroby-Zakrzewo – skrzyżowanie dróg powiatowych Zambrów – Tabędz i Sędziwuje – Zagroby Zakrzewo
106066B	Śledzie – Przytuły (droga łącząca Zbrzeźnicę z Tabędzem)
106067B	Poryte-Jabłoń – droga krajowa 63
106068B	Nagórki-Jabłoń – Klimasze – Poryte-Jabłoń
106069B	Nagórki-Jabłoń – Klimasze
106070B	Nagórki-Jabłoń – Poryte-Jabłoń
106071B	Gardlin – droga krajowa nr 8
106072B	Poryte-Jabłoń – Koziki-Jałbrzyków Stok
106073B	Bacze Mokre – Zbrzeźnica
106074B	Bacze Mokre – Pstrągi-Gniewoty
106075B	Droga pow. Stary Laskowiec – Rykacze – Nowy Laskowiec
106076B	Zbrzeźnica – Pstrągi-Gniewoty – Tabędz
106077B	Tarnowo-Goski – Zaręby-Grzymały

Źródło: Urząd Gminy Zambrów.

Ogółem sieć dróg gminnych liczy 139,7 km, z czego utwardzone masą bitumiczną stanowią 64,4% – 90 km, natomiast pozostałe to nawierzchnia żwirowa – 49,7 km. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 325 km dróg dojazdowych do gruntów rolnych, które są sukcesywnie remontowane¹³.

Na terenie gminy Zambrów znajduje się sześć obiektów mostowych w następujących miejscowościach:

¹³ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

- Wdziękoń Pierwszy – most drewniany na palach żelbetowych o wymiarach: długość 9,00 m, szerokość 6,00 m,
- Łady-Borowe – most drewniany,
- Gardlin – most drewniany,
- Nowy Skarżyn – most drewniany,
- Bacze Mokre – most drewniany,
- Nowy Laskowiec – most stalowy.

Gmina wskazuje na konieczność uwzględnienia w długoterminowych planach rozwoju budowy dróg równoległych do drogi krajowej nr 8, w związku z perspektywą podniesienia jej rangi do klasy dróg ekspresowych. Pojawi się zatem konieczność przyjęcia funkcji obsługi ruchu lokalnego wobec konieczności izolacji drogi do terenu przyległego.¹⁴

2.6.2. Sieć kolejowa

Przez gminę Zambrów nie przebiegają obecnie żadne czynne szlaki kolejowe. Kiedyś przez teren gminy przebiegała linia kolejowa nr 50, lecz w 1998 roku została zamknięta i wyłączona z wszelkiego ruchu kolejowego. W odległości ok. 20 km od Zambrowa przebiega linia kolejowa Warszawa-Białystok, a przez teren gminy prowadzą pomocnicze, nieczynne obecnie linie: Śniadowo- Łapy i jej odgałęzienie do Zambrowa.

2.6.3. System energetyczny

Na terenie gminy istnieją zróżnicowane źródła wytwarzania energii cieplnej, obsługujące budynki użyteczności publicznej, zakłady przemysłowe i gospodarstwa. Prowadzona analiza wykazała, że większość źródeł ciepła pracuje na węgiel kamienny, niewielka część na olej opałowy. W gminie dominuje zaopatrywanie w ciepło ze źródeł indywidualnych. W strefie podmiejskiej, gdzie występuje zwarta zabudowa, zanieczyszczenie środowiska, jakie powodują kotłownie opalane węglem, jest znaczne. W budynkach mieszkalnych dominującym rozwiązaniem są kotłownie budowane indywidualnie, na paliwo stałe, olejowe i gazowe. Istniejące źródła ciepła pokrywają zapotrzebowanie odbiorców. Stan techniczny źródeł ciepła jest zróżnicowany. Jednak ich praca, w większości na paliwie stałym (węgiel, koks), przyczynia się do zanieczyszczenia środowiska.

Gmina Zambrów na chwilę obecna nie jest zgazyfikowana. Przez obszar gminy przebiega gazociąg tranzytowy Rosja - Niemcy, oraz gazociąg wysokiego ciśnienia relacji Białystok – Wyszaków. Gmina posiada opracowaną koncepcję gazyfikacji w postaci linii średniego ciśnienia. Zamierzeniem docelowym koncepcji gazyfikacji gminy jest stworzenie sieci umożliwiającej dostęp do gazu przewodowego we wszystkich wsiach gminy.

Przez teren gminy Zambrów przechodzą, napowietrzne linie energetyczne 110 kV krajowego systemu sieci WN: linia Wysokie Mazowieckie – Łomża oraz sieć napowietrzna i kablowa średniego i niskiego napięcia. Obecny system w zasadzie pokrywa bieżące potrzeby gminy. Planowana jest budowa stacji transformatorowej 110/15kV we wsi Nagórki-Jabłoń. Zidentyfikowano również potrzebę modernizacji linii zasilających 15kV oraz innych urządzeń elektroenergetycznych.¹⁵

¹⁴ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

¹⁵ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

Na terenie gminy funkcjonuje dwóch operatorów sieci komórkowej: MNI S.A. i Telekomunikacja Polska S.A. Mieszkańcy gminy Zambrów korzystają z internetu przekazywanego drogą radiową. Nie występują również darmowe publiczne punkty dostępu do internetu (hot spot). Na terenie gminy nie ma poprowadzonej sieci internetowej kablowej i światłowodowej. Gmina wystąpiła do programu budowy sieci szerokopasmowych.¹⁶

2.6.4 Gospodarka wodno-ściekowa i odpady

Ludność gminy Zambrów w wodę zaopatrywana jest z zasobów przez Zakład Wodociągów, Kanalizacji i Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Wysokiem Mazowieckiem. W 2014 roku długość czynnej sieci wodociągowej wyniosła 194,7 km, przy 2 232 podłączeniach prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego mieszkalnictwa. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej stanowiła 91,9% (8254). Długość sieci wodociągowej w przeliczeniu na jednostkę powierzchni na terenie gminy osiągnęła wartość 64,2 km/100km².

W okresie 2015-2020 planowane są inwestycje dotyczące rozbudowy kanalizacji zbiorczej oraz budowy Stacji Uzdatniania Wody. Gmina Zambrów posiada opracowaną koncepcję kanalizacji. Kierunkiem działania gminy jest zapewnienie ciągłości dostaw wody wraz z postępującym rozwojem zabudowy obszaru.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Zambrów w 2014 roku wyniosła 23,5 km, przy 372 podłączeniach do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ludność korzystająca z sieci (w 2013 r.) stanowiła 14,8% (1326). Długość sieci kanalizacyjnej w przeliczeniu na jednostkę powierzchni wynosi 7,2 km/100km². Na przestrzeni lat 2007-2013 sieć kanalizacyjną rozbudowano o 14,7 km, a liczba podłączeń prowadzących do budynków wzrosła o 230 sztuk.

Na terenie gminy zlokalizowane są mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków. Znajdują się one:

- w Czerwonym Borze (oczyszczalnia należąca do Pomorskiej Instytucji Gospodarki Budżetowej „Pomerania”), o przepustowości 200m³/d, obsługująca zakład karny, ośrodek dla uchodźców i osiedle mieszkalne,
- w miejscowości Poryte-Jabłoń na terenie byłego PGR, o przepustowości 9,0m³/d obsługująca trzy bloki wielorodzinne (obsługiwana przez Zakład Wodociągów, Kanalizacji i Energetyki Ciepłej Sp. z o. o.w Wysokiem Mazowieckiem),
- w Osowcu oraz we wsi Zakrzewo Stare (przy Szkołach Podstawowych),
- w Długoborzu (przy Specjalistycznym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym), o przepustowości 50 m³/d).¹⁷

W latach 2011-2014 gmina korzystając z dotacji unijnych wykonała projekt budowy 300 przydomowych oczyszczalni ścieków. Działanie ma na celu ograniczenie liczby zbiorników bezodpływowych na terenie gminy i tym samym zmniejszenie ich negatywnego wpływu na środowisko.¹⁸

¹⁶ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

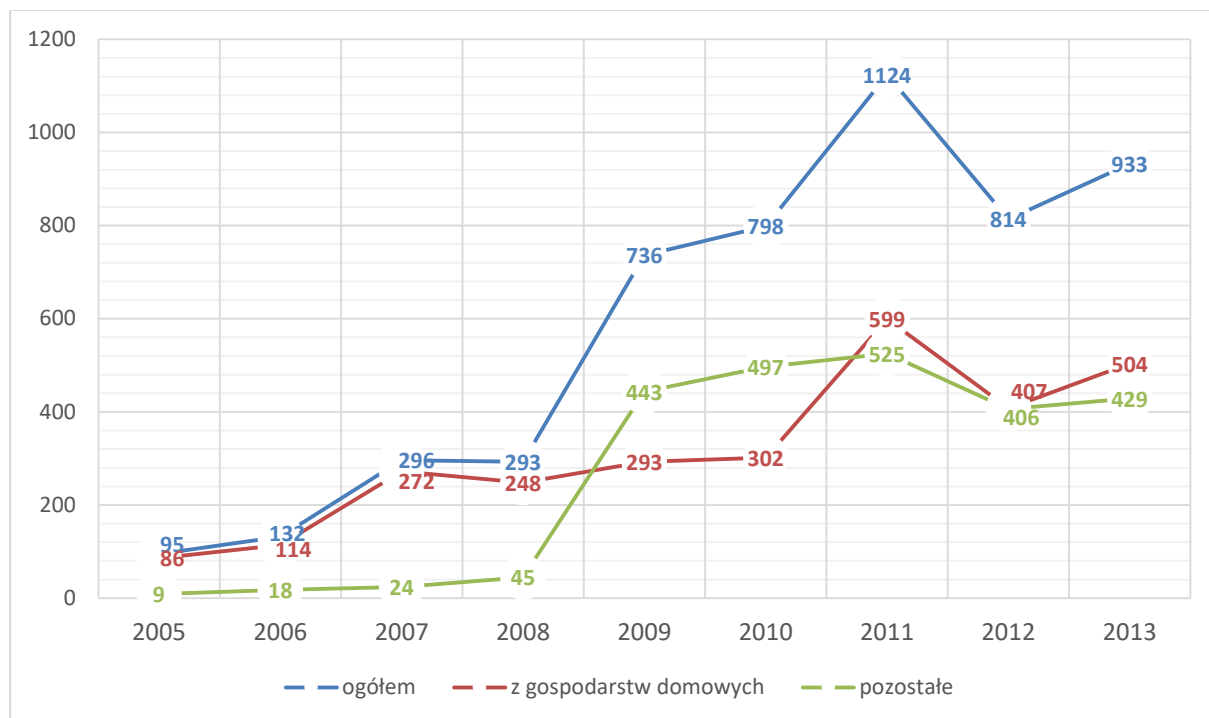
¹⁷ Opracowano na podstawie: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Zambrów.

¹⁸ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

Gospodarka odpadami

Odpady z terenu gminy Zambrów są przekazywane do Zakładu Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów (ZPiUO) w Czerwonym Borze. W 2012 r. zakończono budowę nowej instalacji unieszkodliwiania odpadów. Urządzone składowisko pozwala na prawidłowe zagospodarowanie odpadów oraz zmniejszenie ilości odpadów unieszkodliwianych w procesie składowania.

Rysunek 11. Zmieszane odpady komunalne zebrane w gminie Zambrów w latach 2005-2013 [tony]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Koszty gminne związane z zagospodarowaniem odpadami wyniosły w 2014 roku 649 293,80 zł.

2.6.5. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina w 2013 roku posiadała 87 planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie ustawy z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami wynosi 245 ha, co stanowi 0,8% powierzchni gminy.

W latach 2009-2013 wydawano średnio około 115 decyzji o warunkach zabudowy, w tym głównie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej.

Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy w gminie Zambrów w latach 2009 – 2013 [szt.]

Rodzaj decyzji	2009	2010	2011	2012	2013
decyzje o warunkach zabudowy ogółem	128	109	120	132	87
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	0	0	0	0	0
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	126	107	117	1	17
decyzje dotyczące zabudowy usługowej	1	2	3	8	4
decyzje dotyczące innej zabudowy	1	0	0	123	66
decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	14	18	19	19	21

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Gmina Zambrów oferuje inwestorom indywidualnym, a także osobom prawnym, sprzedaż atrakcyjnych działek budowlano - usługowych, położonych w bliskiej odległości od miasta Zambrów, szereg działek przeznaczonych pod budownictwo jednorodzinne, jak i do użytkowania rolniczego.

W celu planowania strategicznego działań rozwojowych gminy, konieczne jest objęcie planami zagospodarowania przestrzennego jak największej powierzchni gminy.

Tabela 14. Powierzchnia geodezyjna gminy Zambrów według wykorzystania w roku 2014

Forma użytkowania	Powierzchnia [w ha]
użytki rolne razem	15551
grunty leśne razem	13432
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	875
nieużytki	121
grunty pod wodami razem	42
użytki ekologiczne	2
tereny różne	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

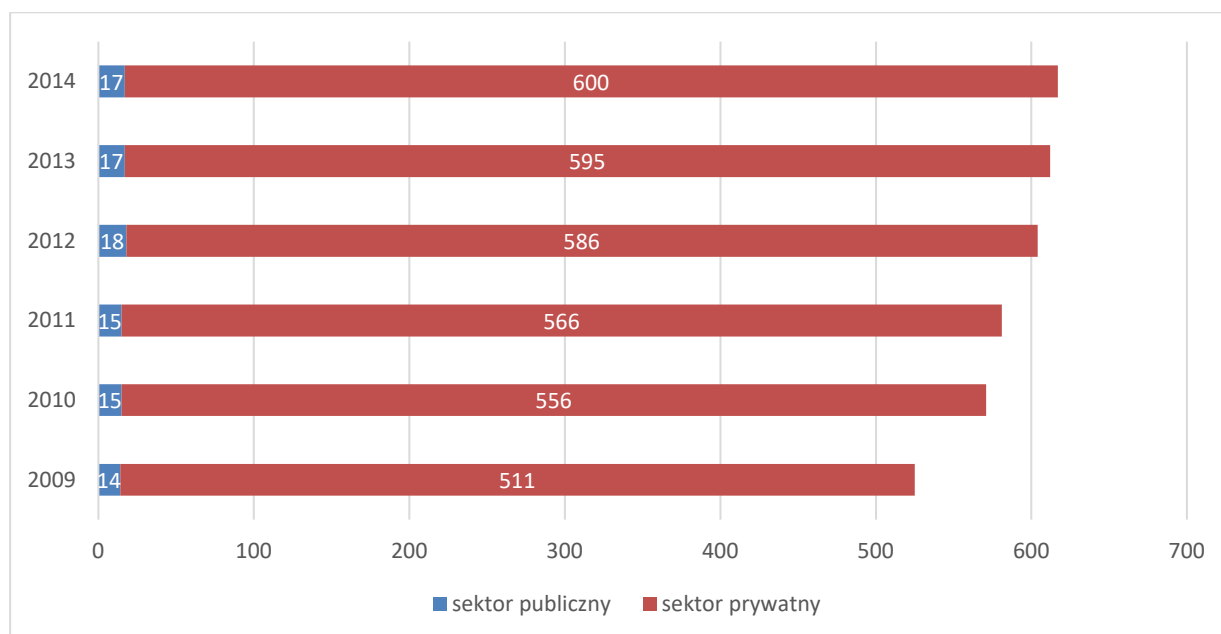
Większość gruntów w gminie stanowią użytki rolne oraz grunty leśne. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią ok. 2,9% powierzchni. Niewielką grupą są użytki ekologiczne, wody, nieużytki i tereny różne.

2.7. Potencjał gospodarczo-ekonomiczny

2.7.1. Gospodarka

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego aktywność gospodarcza w gminie Zambrów z roku na rok wzrasta. W sektorze prywatnym liczba podmiotów wzrosła z 511 podmiotów w 2009 roku do 600 podmiotów w roku 2014. W sektorze prywatnym liczba jednostek gospodarczych wzrosła z 14 jednostek w 2009 do 18 podmiotów w 2012, natomiast w latach 2013 i 2014 liczba podmiotów zmniejszyła się do 17.

Rysunek 12. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Zambrów wg sektorów własnościowych w latach 2009-2014

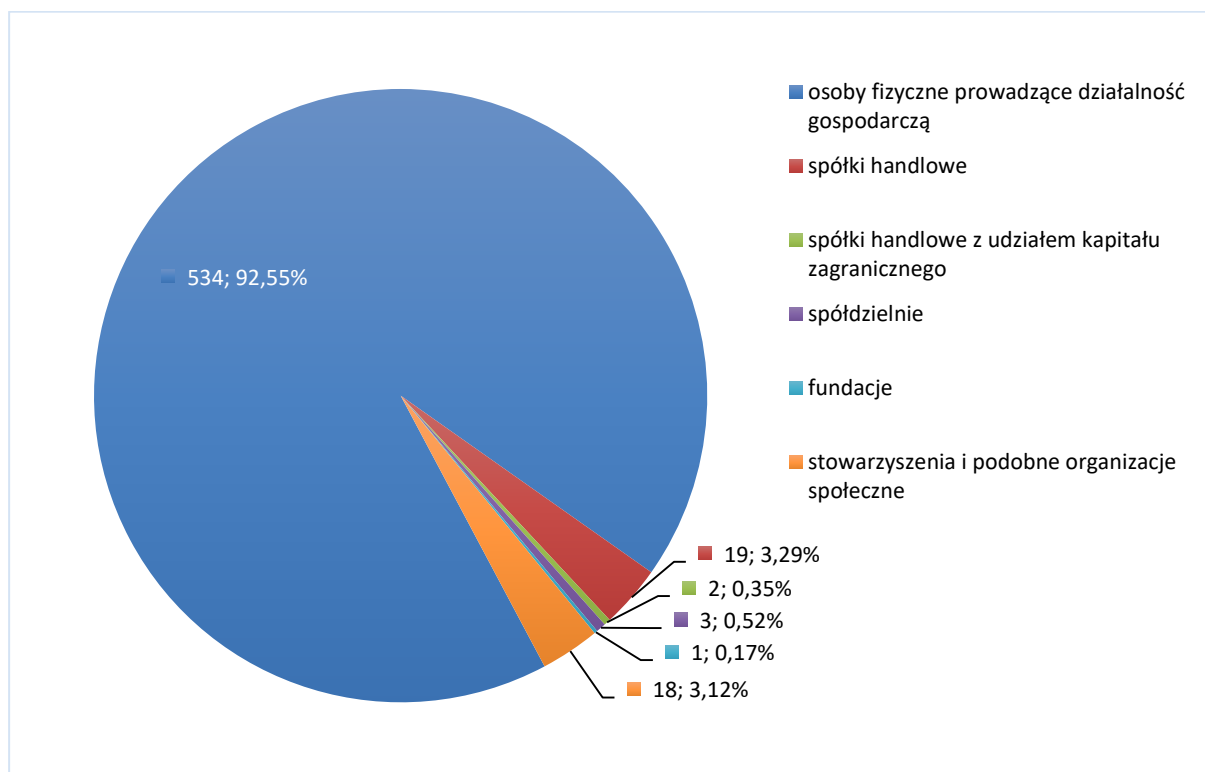

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Na koniec grudnia 2014 roku na terenie gminy Zambrów działalność gospodarczą prowadziło 617 podmiotów gospodarczych. Większość, bo 534 przedsiębiorstwa, to firmy osób fizycznych. Przewaga tej formy prowadzenia działalności gospodarczej jest zjawiskiem normalnym w polskiej rzeczywistości gospodarczej i gmina nie odbiega od trendów krajowych w tym zakresie.

Tabela 15. Podmioty gospodarcze w sektorze prywatnym w gminie Zambrów według typów– stan na 14 VI 2015 roku

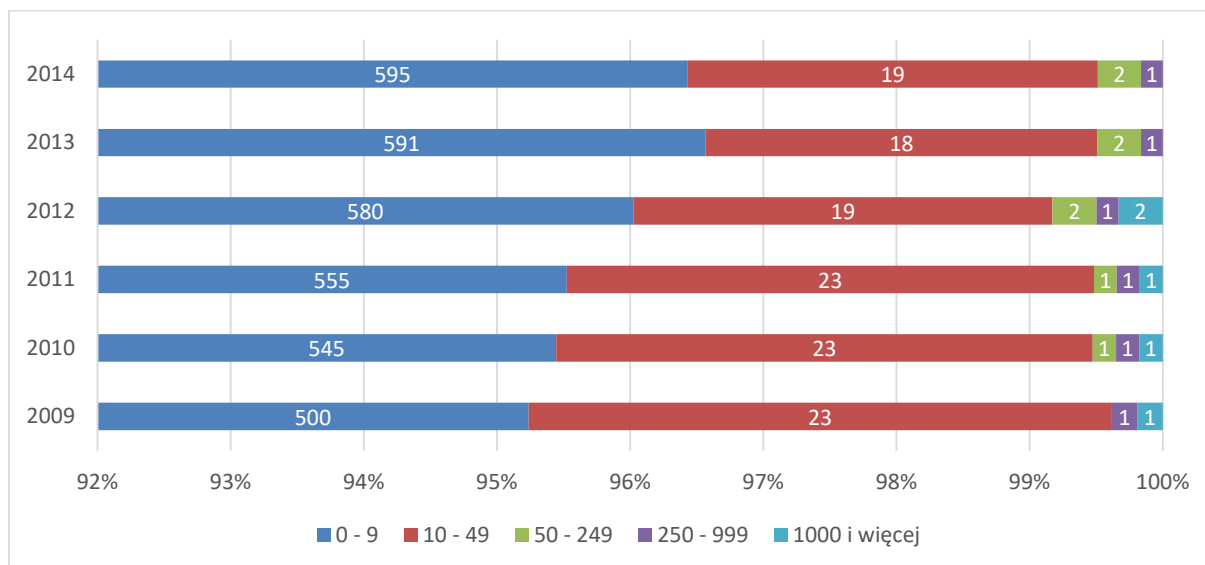

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W porównaniu z gminami o podobnym charakterze (Łomża, Wysokie Mazowieckie, Bielsk Podlaski) gminę charakteryzuje wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców - bardzo duża liczba jednostek gospodarczych. Więcej jednostek funkcjonuje jedynie w gminie Łomża.

Analizując przedsiębiorstwa gminy Zambrów pod kątem ich klas wielkości zauważalne jest, iż zdecydowaną większość (ponad 95%) przedsiębiorstw w gminie stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Ich liczba wciąż rośnie, w przeciwieństwie do małych przedsiębiorstw, których liczba w porównaniu z 2009 rokiem spada systematycznie. Niewielkim i dość stałym udziałem w strukturze charakteryzują się przedsiębiorstwa średnie. Warto wspomnieć również o funkcjonującym na terenie gminy jednego dużego przedsiębiorstwa.

Rysunek 13. Podmioty wg klas wielkości w gminie Zambrów w latach 2009-2014 [szt.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Trend zwiększającej się corocznie liczby mikroprzedsiębiorstw jest powszechny również w pozostałych gminach w powiecie oraz w gminach sąsiednich. W porównaniu do gmin o podobnym charakterze (Bielsk Podlaski, Łomża, Wysokie Mazowieckie), gmina Zambrów charakteryzuje się największą liczbą jednostek małych (między 10-49 pracowników). Dodatkowo w 2014 roku tylko w gminie Zambrów funkcjonowały również dwie firmy średnie (50-249) oraz jedna duża (250-999). W 2012 roku na terenie gminy funkcjonowały także 2 zakłady o wielkości powyżej 1000 pracowników.

Najwięcej jednostek funkcjonujących na terenie gminy Zambrów zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym, naprawą samochodów i motocykli. Drugą nieco mniej pokaźną grupą firm pochodzi z branży budowlanej. Wiele jednostek zajmuje się również transportem lądowym i rurociągowym. Przedsiębiorstwa gminy Zambrów prowadzące działalność produkcyjną są niewielkie i głównie zorientowane na potrzeby lokalnej ludności. Wyjątkiem jest tutaj Fabryka Okien i Drzwi „Dobroplast” w Starym Laskowcu.

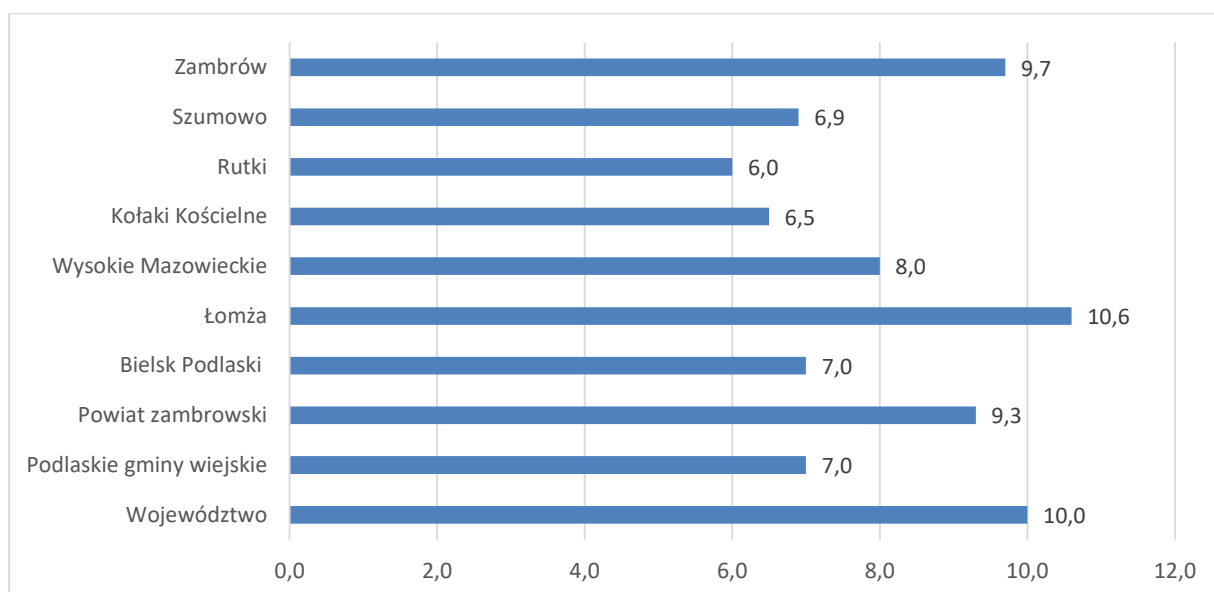
Tabela 16. Liczba zarejestrowanych jednostek gospodarczych w gminie Zambrów według podziału PKD 2007 – rok 2014

Sekcja PKD	Nazwa	Liczba
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	46
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	52
Sekcja F	Budownictwo	137
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	158
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	74
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	15
Sekcja J	Informacja i komunikacja	4
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	7
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	17
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	16
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	13
Sekcja P	Edukacja	16
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	18
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5
Sekcja S i T	Pozostała działalność usługowa i Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	28

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Gmina Zambrów w odniesieniu do innych analizowanych gmin, pod względem liczby podmiotów prezentuje się bardzo dobrze. Wskaźnik ukazujący liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (**rysunek 16**) jest dość wysoki i wskazuje na wysoki poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy Zambrów.

Rysunek 14. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku w wybranych podlaskich gminach oraz gminach sąsiednich [szt.]

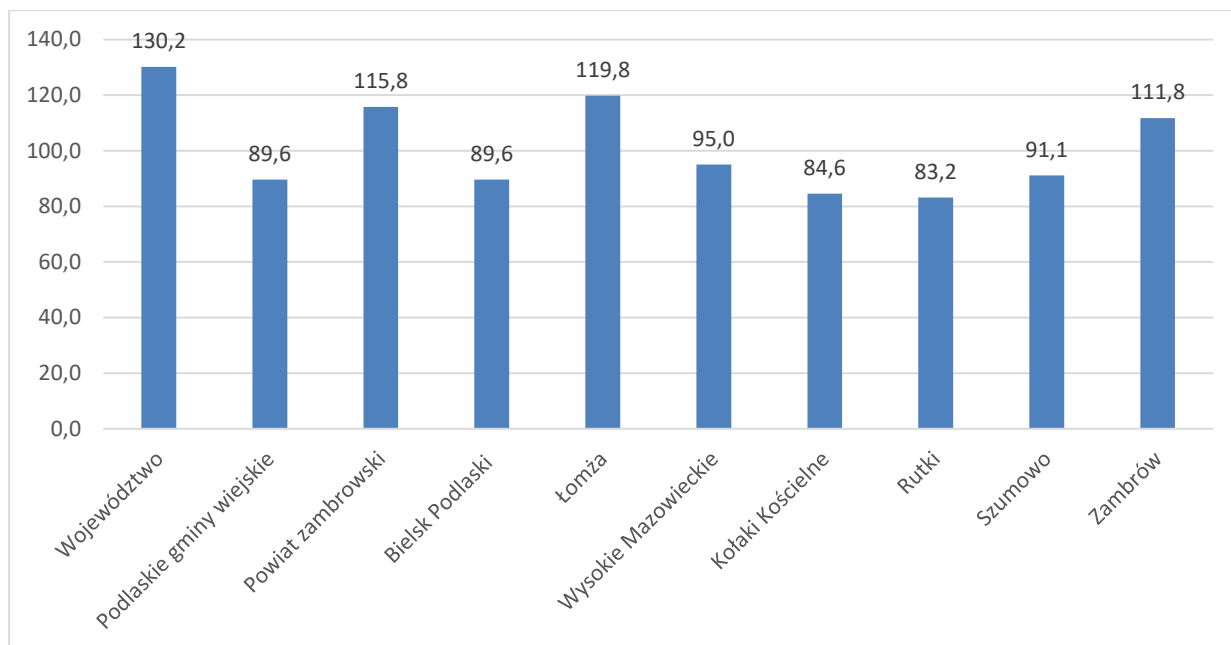
Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W latach 2009-2014 liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób, zwiększyła się z 8,8 w roku 2009 do 9,7 w 2013 roku. Taki sam poziom utrzymał się w 2014 roku, gdzie średnia dla podlaskich gmin wiejskich wynosi poziomu 7. Na tle gmin sąsiadujących gmina Zambrów zajmuje 1 miejsce pod względem wysokości wskaźnika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób. Na tle gmin o podobnym charakterze gmina Zambrów (9,7) traci jedynie niewiele do gminy Łomża (10,6), utrzymując wskaźnik niewiele gorszy od średniej dla województwa podlaskiego (10).

Wykorzystując wskaźnik liczby podmiotów na 1000 mieszkańców, można stwierdzić, że gminy powiatu cechują się coraz większą aktywnością podmiotów gospodarczych. Najbardziej przedsiębiorczą gminą jest jednak gmina Łomża (119,8 podmiotów/1000 mieszkańców) – drugą pod względem wielkości wskaźnika jest gmina Zambrów (111,8 podmiotów/1000 mieszkańców).

W latach 2009-2014 w przypadku większości samorządów w regionie, liczba podmiotów gospodarczych miała tendencję rosnącą. Na tle podlaskich gmin wiejskich gmina Zambrów cechuje się wysokim wskaźnikiem liczby podmiotów na 1000 mieszkańców, nieco słabiej wypada na tle powiatu zambrowskiego i województwa podlaskiego, co ukazuje **rysunek 17**.

Rysunek 15. Liczba podmiotów na 1000 mieszkańców w gminie Zambrów na tle wybranych gmin województwa podlaskiego, powiatu zambrowskiego, gmin wiejskich województwa podlaskiego i na tle województwa - stan na 2014 rok [szt]

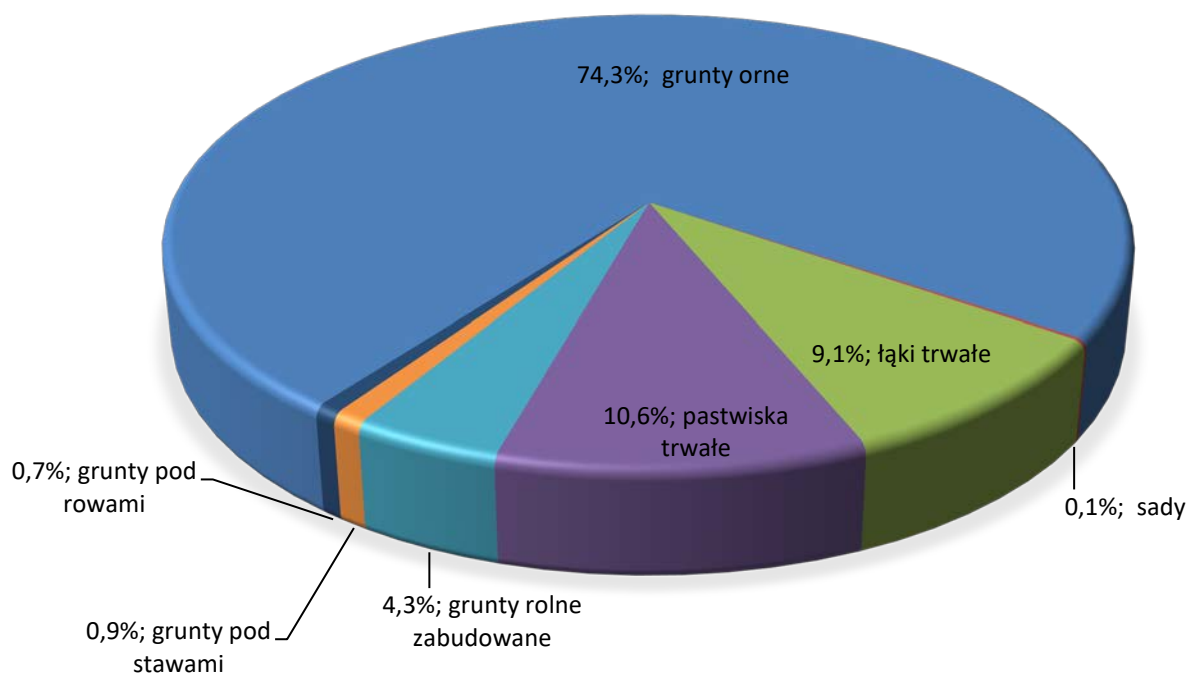
Źródło: Bank Danych Lokalnych

2.7.2. Rolnictwo

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat nie nastąpiły istotne zmiany, co do sposobu użytkowania gruntów w gminie Zambrów. Nieznacznie zmalała powierzchnia gruntów rolnych, przy czym wzrósł w nich udział gruntów ornych i zmalał udział pastwisk.

W strukturze użytkowania powierzchni gminy Zambrów użytki rolne stanowią 15 551 ha, z tego 74,3% grunty orne, 10,6% pastwiska trwałe, 9,1% łąki trwałe.

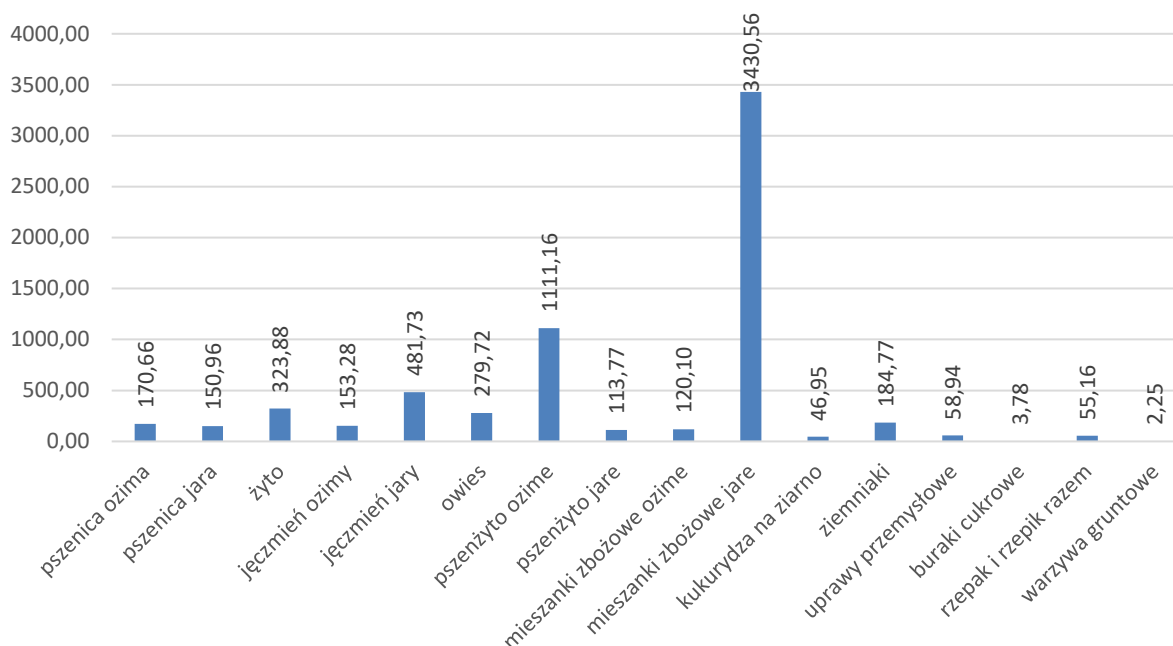
Rysunek 16. Struktura wykorzystania użytków rolnych w gminie Zambrów – stan na 2014 r.

Źródło : Bank Danych Lokalnych, 2015.

Rolnictwo jest jedną z głównych dziedzin gospodarki w gminie. Użytki rolne stanowią 52% powierzchni ogólnej obszaru. Kierunki prowadzonej działalności roślinnej i zwierzęcej są dopasowane do warunków klimatycznych i glebowych. W gminie Zambrów uprawiane są głównie: zboża, takie jak: mieszanki zbożowe jare, pszenżyto ozime, jęczmień jary, żyto i owies.

Rysunek 17. Powierzchnia zasiewów [ha] w gminie Zambrów – stan na 2010 rok

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Na terenie gminy nie ma stałego punktu skupu płodów rolnych ani grup producenckich. Konieczna jest pomoc rolnikom w zdobyciu nowych kwalifikacji, w zbywaniu płodów rolnych, podejmowaniu pozarolniczej działalności i promocji miejscowego rolnictwa. Coraz częściej organizowane są wycieczki szkoleniowo-pokazowe dla rolników gminy Zambrów, w których zainteresowani chętnie uczestniczą.

W gminie Zambrów dominuje chów bydła i drobiu z naciskiem na chów drobiu kurzego, co jest powszechne w całym województwie. Zambrowscy rolnicy są głównymi dostawcami mleka do Zakładu Produkcji Mleczarskiej Mlekoop w Zambrowie.

Tabela 17. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Zambrów– stan na 2010 rok

Zakres przedmiotowy	bydło razem	bydło krowy	trzoda chlewna razem	trzoda chlewna lochy	konie	drób ogółem razem
liczba gospodarstw [szt.]	746	676	406	289	52	400
zwierzęta gospodarskie [szt.]	18969	10218	19070	1995	111	11316

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W roku 2010 w gminie Zambrów istniało 1514 gospodarstw rolnych, z tego ogromna większość to gospodarstwa indywidualne, z których około 94% prowadziło działalność rolniczą. W gminie funkcjonuje jedno gospodarstwo Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Porytem-Jabłoni, które

ma w swym władaniu ponad 200 ha ziemi¹⁹. Zależności pomiędzy wielkością gospodarstwa, a ich ilością w gminie i zaangażowaniem w działalność rolniczą przedstawia **tabela 20**.

Tabela 18. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Zambrów

Wielkość gospodarstwa	Liczba jednostek	% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą
poniżej 5 ha	208	60
1-5 ha	438	99
5-10 ha	342	99
10-15 ha	239	100
powyżej 15 ha	287	100

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W gminie Zambrów niemal wszystkie gospodarstwa domowe utrzymują się z działalności rolniczej i jest to bardzo dobry wynik zarówno na tle kraju, jak i województwa oraz powiatu.

Ogólną tendencją występującą w rolnictwie na terenie gminy Zambrów jest systematyczne koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych, towarowych, produkujących duże ilości produktów rolnych na rynek²⁰.

Mocnymi stronami rolnictwa w gminie Zambrów są wysokie kwalifikacje rolników, występowanie gleb o wysokich klasach bonitacyjnych, dobra kultura rolna wynikająca z tradycji oraz warunki do tworzenia rolnictwa ekologicznego z możliwością zbytu (bliskość średnich i dużych ośrodków miejskich).²¹

2.7.3. Turystyka

W gminie Zambrów nie obserwuje się działań orientowanych na turystykę. Na terenie gminy występuje wiele obiektów archeologicznych mezolitu, neolitu, średniowiecza oraz innych. Na terenie gminy znajduje się ok 170 stanowisk archeologicznych w różnych miejscach gminy. Większość stanowisk to osady lub miejsca osadnictwa.

Na terenach gminy Zambrów praktycznie nie ma atrakcji turystycznych. Jednym z niewielu miejsc wartych zwiedzenia jest szlak turystyczny na terenie rezerwatu „GRABÓWKA” pow. 60,80 ha, leżący 4 km w kierunku wschodnim od miasta Zambrów na południe od drogi Zambrów – **Nowe** Wierzbowo.

Ścieżka Przyrodnicza przy rezerwacie "Grabówka" skierowana jest do amatorów aktywnego wypoczynku na łonie natury. Biegnie ona po zachodniej ścianie rezerwatu drogą oddzielającą obszar chroniony od pozostałego lasu. Oddalona jest od Zambrowa ok. 4 km.

¹⁹ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014

²⁰ L. Zugaj, B. Pac, *Historia Gminy Zambrów*, Urząd Gminy Zambrów, Zambrów 2012, s. 27.

²¹ Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

Przez gminę przebiegają dwa szlaki turystyczne:

- czerwony (Giełczyn-Czerwony Bór-Szumowo);
- niebieski (Giełczyn-Czerwony Bór- Wygoda).

Gmina wyznaczyła teren w miejscowościach Polki-Teklin, Pstrągi-Gniewoty i Bacze Mokre na cele turystyczne ze względu na stosunkowo najatrakcyjniejsze położenie: bliskość cieków wodnych, lasów oraz urozmaiconą rzeźbę terenu.

Potencjał turystyczny ma również teren w okolicach Zalewu w miejscowości Poryte-Jabłoń. Dużą atrakcją turystyczną gminy mogą okazać się również: odrestaurowany Kościół w Tabędzu oraz zabytkowy Dworek w Łosiach-Dołęgach²².

Na terenie gminy zrealizowane są dwie ścieżki rowerowe o łącznej długości 1,93 km. Jedna z nich prowadzi z miasta Zambrowa do Długoborza Drugiego, natomiast druga łączy Wolę Zambrowską ze Starym Laskowcem w ciągu drogi krajowej nr 63.

Pewną szansę dla gminy Zambrów dysponującej dużymi obszarami leśnymi jest rozwój agroturystyki lub turystyki ekologicznej.

Gmina Zambrów nie ma rozbudowanej infrastruktury hotelarskiej. Związane jest to z niewielkim ruchem turystycznym jaki występuje na terenie gminy. Na terenie gminy występują tylko dwa obiekty o charakterze motelu.

Ponadto na terenie gminy Zambrów funkcjonuje 6 obiektów agroturystycznych w miejscowościach: Nowy Skarżyn, Wola Zambrowska, Łosie-Dołęgi, Przeździecko-Mroccki, Czerwony Bór, Grabówka.

Na terenie gminy nie zarejestrowano obecności turystów zagranicznych.

2.7.4. Inwestycje gminne

Gmina Zambrów prężnie się rozwija dzięki licznym inwestycjom. W latach 2010-2014 gmina głównie realizowała inwestycje związane z budową infrastruktury drogowej, wsparciem jednostki straży pożarnej oraz rozbudową infrastruktury społecznej (plac zabaw, świetlice). Ponadto dzięki funduszom uzyskanym z Unii Europejskiej gmina zrealizowała szereg inwestycji, uzyskując dotacje o wielkości 8 009 179 zł. Szereg zrealizowanych projektów przy wykorzystaniu środków z Unii Europejskiej przedstawia **tabela 21**.

---

²² Opracowano na podstawie: Informator gminny, Zambrów 2014.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 19. Projekty wykonane przez gminę Zambrów ze środków UE w latach 2007-2014

Działanie	Rok	Kwota projektu	Dofinansowanie	Dofinansowane z :
Przebudowa infrastruktury sportowej we wsiach: Poryte-Jabłoń, Wiśniewo, Stary Skarżyn i Wola Zambrowska	2007	576 000 zł	450 000 zł	Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006 – Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego”.
Budowa drogi gminnej Nr 6058B Zambrów – Wądołki-Bučki – Stare Wądołki – Krajewo-Korytki – droga krajowa Nr 8	2008	1 706 000 zł	811 000 zł	Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego na lata 2007-2013 – Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
Remont świetlic wiejskich w Woli Zambrowskiej, Przędziecko-Mroczkach i Tabędzu	2009	170 000 zł	94 000 zł	Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z działania „Odnowa i rozwój wsi”
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Wola Zambrowska	2012	2 148 131 zł	1 312 799 zł	Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z działania „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej”
Remont świetlic we wsiach Wiśniewo, Wdziękoń Drugi, Krajewo-Ćwikły oraz Konopki-Jałbrzyków Stok	2012	544 175 zł	332 726 zł	Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich z działania „Odnowa i rozwój wsi”
Budowa 198 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków	2012	2 151 588 zł	1 310 200 zł	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej PROW 2007- 2013
Budowa kanalizacji sanitarnej przeprowadzona została również w miejscowości Cieciorki	2012	1 150 000 zł	700 000 zł	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej PROW 2007- 2013
Projekt „Zdrowa rywalizacja”	2012	28 289 zł	16 545 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 w zakresie małych projektów.
Projekt „Turniej aktywizacji wsi”	2012	37 066 zł	21 237 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 w zakresie małych projektów.
Modernizacja świetlic wiejskich w miejscowościach Długobórz Pierwszy i Konopki-Jałbrzyków Stok	2013	305 489 zł	190 209 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 dla operacji w ramach działania Odnowa i rozwój wsi
Modernizacja świetlicy wiejskiej w miejscowości Rykacze	2014	359 217 zł	153 945 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 dla operacji w ramach działania Odnowa i rozwój wsi
Budowa 104 sztuk przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Zambrów	2014	1 734 191 zł	688 641 zł	Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej PROW 2007- 2013
Budowa placu zabaw w Starym Skarżynie	2014	37 040 zł	24 091 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 w zakresie małych projektów
Zagospodarowanie terenu wokół stawu w miejscowości Grzymały	2014	31 960 zł	20 786 zł	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW lata 2007-2013 w zakresie małych projektów

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Projekt „Indywidualny rozwój szansą dla ucznia”	2014	140 000 zł	140 000 zł	Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z grup z utrudnionym dostępem do edukacji oraz zmniejszenie usług edukacyjnych
Projekt „Lepszy start w przyszłość”	2014	317 000 zł	317 000 zł	Wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z grup z utrudnionym dostępem do edukacji oraz zmniejszenie usług edukacyjnych
Projekt „Przedszkole naszych marzeń”	2014	1 058 000 zł	1 058 000 zł	Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty
Projekt „Przedszkola czas rozwijać”.	2014	368 000 zł	368 000 zł	Wyrównanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Źródło: opracowano na podstawie www.zambrów.org

Gmina kontynuuje politykę rozwojową określając szereg inwestycji przeznaczonych na rok 2015 o łącznej kwocie 5 864 692 zł. Większość zakładanych projektów to modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej (budowa dróg, modernizacja stacji uzdatniania wody) oraz społecznej (budowa placów zabaw, modernizacja świetlic).

Tabela 20. Plan wydatków inwestycyjnych gminy Zambrów na rok 2015

L.p.	Treść	Wartość
1.	Budowa wodociągów w miejscowościach: Wola Zambrowska, Sędziwuje – Krajewo-Korytki, Łosie-Dołęgi - Długobórz Drugi, Wądołki-Borowe - Długobórz Drugi, Wiśniewo – Podłatki	670 000 zł
2.	Dokumentacja projektowa stacji uzdatniania wody w miejscowości Łosie-Dołęgi	80 000 zł
3.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w miejscowości Przeździecko - Mrocзки	350 000 zł
4.	Modernizacja stacji uzdatniania wody w Porytem-Jabłoni	250 000 zł
5.	Budowa drogi we wsi Nagórki-Jabłoń	50 000 zł
6.	Przebudowa drogi (skrzyżowania) we wsi Zaręby-Grzymały	100 000 zł
7.	Przebudowa drogi gminnej nr 106052B we wsi Nowy Borek o długości 1.784,00m	1 000 000 zł
8.	Przebudowa drogi gminnej nr 106068B we wsi Klimasze	124 000 zł
9.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Długobórz Pierwszy na odcinku 800m	950 000 zł
10.	Przebudowa dróg gminnych na osiedlu domów jednorodzinnych w miejscowości Długobórz Drugi o łącznej długości 1.063,90m	24 767 zł
11.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106034B w miejscowości Wola Zambrowska o długości 1.045,60m	1 562 000 zł
12.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106056B w miejscowości Krajewo-Łętowo o długości 1.278,60m	15 000 zł
13.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106058B w miejscowości Krajewo-Korytki o długości 859,53m	12 000 zł
14.	Dokumentacja na budowę oczyszczalni ścieków w miejscowości Stary Laskowiec	50 000 zł
15.	Dokumentacja projektowa na kanalizację w miejscowościach: Stary Laskowiec, Nowy Laskowiec, Wola Zambrowska, Wdziękoń Pierwszy, Wdziękoń Drugi	150 000 zł
16.	Budowa oświetlenia ulicznego	100 000 zł

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

17.	Modernizacja świetlicy w Cieciorkach	47 095 zł
18.	Modernizacja świetlicy w miejscowości Łady Polne	47 095 zł
19.	Modernizacja świetlicy w Zbrzeźnicy	100 000,00
20.	Plac zabaw w miejscowości Krajewo-Łętowo	50 000,00
21.	Plac zabaw z altaną w miejscowości Zaręby-Grzymały	25 000,00
22.	Plac zabaw, wraz z ogrodzeniem, w miejscowości Zagroby-Zakrzewo	27 737,00
23.	Zagospodarowanie wokół stawu wraz z czyszczeniem we wsi Krajewo Białe	80 000,00
SUMA:		5 864 694 zł

Źródło: opracowanie na podstawie: UCHWAŁA NR 41/VIII/15 RADY GMINY ZAMBRÓW z dnia 29 maja 2015 r.

Na modernizację infrastruktury technicznej gmina w 2015 roku przeznacza ok 95% środków inwestycyjnych na rok 2015. Pozostałą część (5%) stanowią wydatki przeznaczone na modernizację świetlic we wsiach Cieciorki, Łady Polne, Zbrzeźnicy oraz budowy placów zabaw w miejscowości Krajewo-Łętowo, Zaręby-Grzymały i Zagroby-Zakrzewo.

Gmina prowadzi standardową politykę proinwestycyjną, jednak sąsiedztwo miasta Zambrów mocno ogranicza możliwości gminy w tym zakresie. Polityka proinwestycyjna ogranicza się do wyznaczenia terenów inwestycyjnych. Można do nich zaliczyć następujące tereny: nieruchomości gruntowa o pow. ok. 6 ha, działka o numerze 67/1.

Nieruchomość bezpośrednio przylega do stacji kolejowej Czerwony Bór, linia relacji Białystok – Ostrołęka – Olsztyn, w chwili obecnej przewozy pasażerskie i towarowe są zawieszony – trwa wykonywanie koncepcji rewitalizacji tej linii; zadanie to jest ujęte w programie RPO Woj. Podlaskiego 2014-2020.

2.8. Finansowe możliwości rozwoju

Analizą sytuacji finansowej gminy objęto lata 2007-2014 (tabele poniżej). Analizę oparto na danych z Bazy Danych Lokalnych GUS 2015 oraz danych z Urzędu Gminy Zambrów.

Dochody gminy nie są wprost zależne od zmian makroekonomicznych – kryzys gospodarczy od roku 2008/2009 nie przełożył się na spadek dochodów. Rośnie liczba pozyskanych dotacji oraz poziom subwencji. Zauważalny jest wzrost dochodów majątkowych, wywołany w dużej mierze pozyskaniem środków unijnych. Zauważalna jest tendencja do stałego wzrostu dochodów .

Wydatki majątkowe i inwestycyjne rosną do roku 2010 do poziomu 8,7 mln zł, następnie spadają w roku 2011 do poziomu 5,2 mln, by następnie rozpocząć intensywny wzrost do roku 2013 do poziomu 11,5 mln. Spadek nastąpił w 2014 roku do poziomu 8,6 mln zł. Największe wydatki ze środków unijnych były w latach 2009 i 2011. Wydatki bieżące gminy charakteryzują się umiarkowaną dynamiką.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 21. Dochody gminy Zambrów wg kategorii dochodów w latach 2007 – 2014 [tys. zł]

Kategoria dochodu	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dochody majątkowe	103,39	269,67	557,52	87,98	73,20	2023,61	1499,43	1218,50
Dochody własne	9029,88	12209,80	13048,69	11078,67	13035,64	13422,30	19086,07	13642,37
Dotacje ogółem	-	-	4039,17	3940,63	4162,80	6209,68	6190,53	5962,03
Dotacje inwestycyjne	-	-	544,44	87,98	63,00	1429,61	1494,98	851,66
Programy i projekty unijne	-	-	-	87,98	236,94	2224,29	1824,54	1389,43
Subwencje	3464,53	3964,08	4513,38	5045,01	4803,71	5057,87	5226,34	5086,30
Dochody ogółem	15617,56	20130,13	21601,23	20064,31	22002,15	24689,84	30502,94	24690,70

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2014.

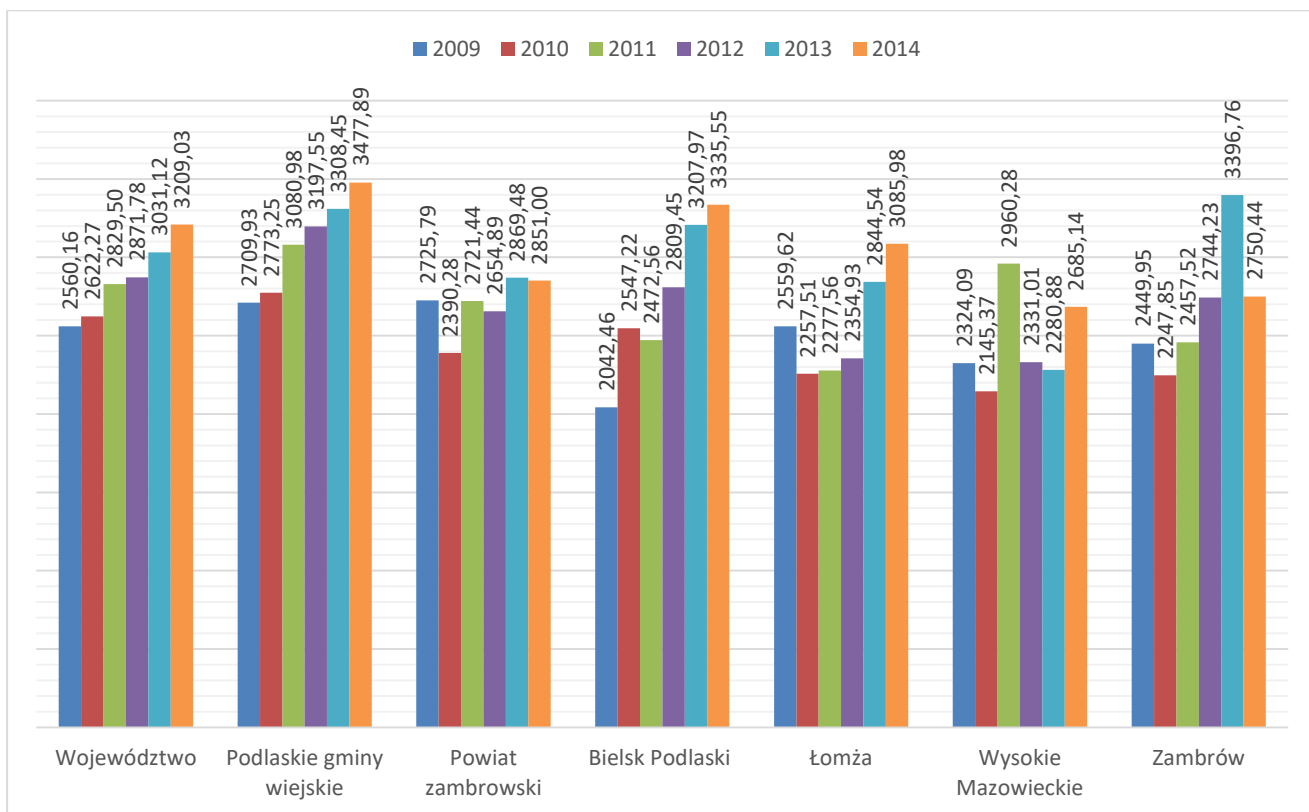
Dochody na 1 mieszkańca w gminie Zambrów charakteryzują się stałym wzrostem od roku 2010 do 2013, w maksymalnym momencie wynosiły 3396,76 zł. W roku 2014 nastąpił niewielki spadek dochodu na jednego mieszkańca i wynosił nieco ponad 2750. zł. W badanym okresie wydatki na mieszkańca średnio były niewiele wyższe od dochodów. Utrzymywały się na mniej więcej stałym poziomie ok. 2500 zł do roku 2012. W 2013 nastąpił duży wzrost wydatków na jednego mieszkańca do poziomu 3238 zł. W 2014 roku nastąpił spadek wydatków na jednego mieszkańca do poziomu 2904 zł. Na tle analizowanych samorządów, gmina Zambrów uzyskuje przeciętny dochód, który jest niewiele większy od średniej dla gmin sąsiednich. Podobnie wygląda sprawa przeciętnych wydatków na 1 mieszkańca.

Tabela 22. Wydatki gminy Zambrów wg kategorii wydatków w latach 2007 – 2013 [tys. zł]

Kategoria wydatków	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki majątkowe ogółem	4094,49	4638,70	6912,67	8667,29	5189,70	6700,95	11521,90	8613,42
Wydatki majątkowe inwestycyjne	4094,49	4638,70	6912,67	8667,29	5189,70	6700,95	11521,90	8613,42
Wydatki bieżące ogółem	-	12547,30	14927,54	13518,27	17597,66	15596,13	17560,27	17459,54
Dotacje ogółem	142,90	190,96	2577,03	556,45	1472,12	440,39	1262,31	310,44
Ogółem	14534,84	17186,00	21840,22	22185,56	22787,37	22297,08	29082,18	26072,96

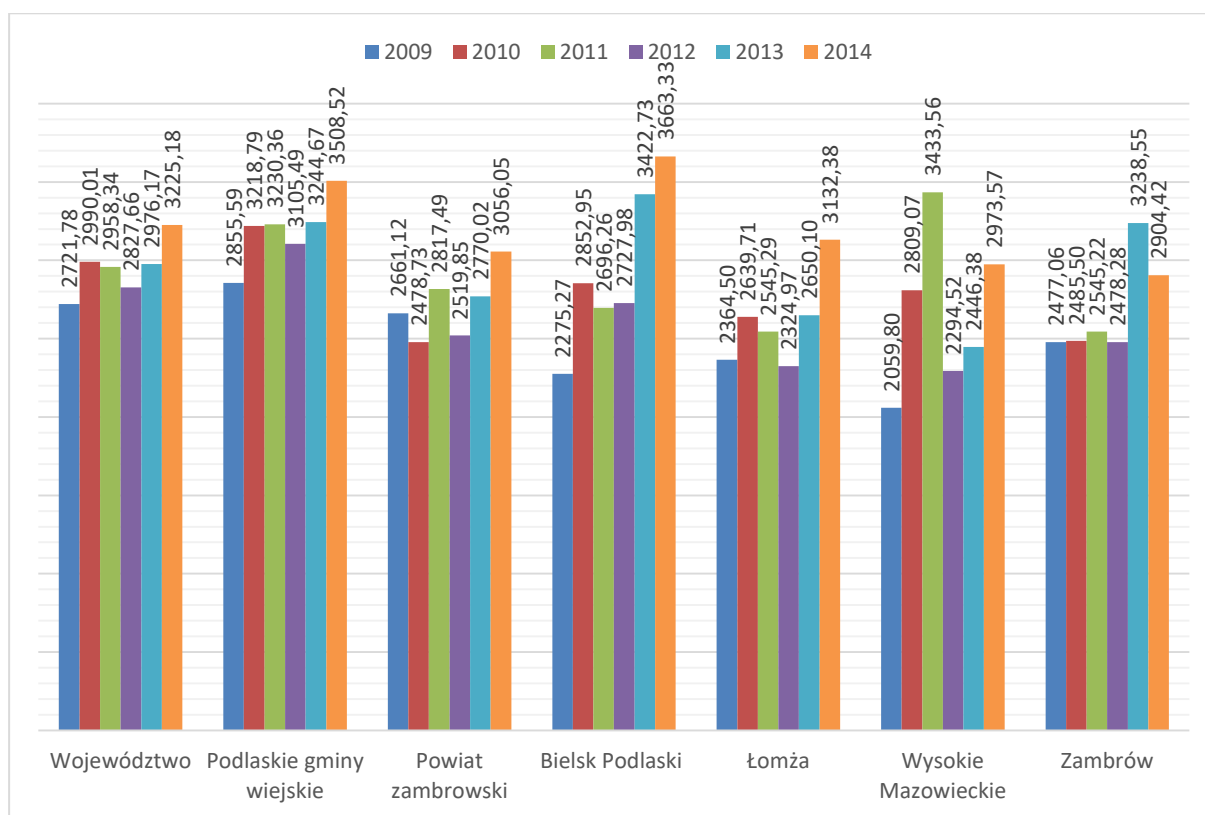
Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2014.

Rysunek 18. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Zambrów na tle wybranych gmin, w latach 2009-2014 [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Rysunek 19. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Zambrów na tle wybranych gmin, w latach 2009-2014 [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Dochody gminy Zambrów przyjmują tendencję wzrostową w latach 2010-2013. Istotnie w 2012 roku strukturę dochodów zaburzyły wpływy z działu 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska. Największy udział w dochodach mają dochody od osób prawnych, od osób fizycznych, różne rozliczenia (subwencje) i pomoc społeczną. W przypadku wydatków największy udział przypada na oświatę i wychowanie, pomoc społeczną i administrację społeczną. Wydatki przyjmują tendencję rosnącą do roku 2013 i spadają jedynie w 2014 roku.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 23. Dochody gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [tys. zł]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	607,75	586,90	598,60	594,20	698,56	730,88
Dział 020 - Leśnictwo	5,16	3,18	3,53	6,90	6,53	4,26
Dział 100 - Górnictwo i kopalnictwo	5,17	7,62	4,77	3,67	3,78	10,12
Dział 600 - Transport i łączność	1840,89	112,30	38,63	5,21	92,86	21,79
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	28,18	19,67	49,84	20,06	35,20	74,09
Dział 750 - Administracja publiczna	99,49	137,87	144,21	129,37	166,61	120,08
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	32,49	82,16	33,22	1,47	1,48	89,88
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2,50	2,00	0,00	0,00	29,58	67,05
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	11516,45	10429,30	11428,23	12010,35	17922,87	11800,70
Dział 758 - Różne rozliczenia	4728,06	5243,70	4993,20	5379,18	5642,53	5346,31
Dział 801 - Oświata i wychowanie	44,55	34,30	169,11	653,81	431,38	899,09
Dział 852 - Pomoc społeczna	2614,64	2879,14	2977,66	3111,46	3308,30	3277,95
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	0,00	22,07	1,10	0,00	0,00
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	75,90	72,77	64,28	81,14	159,27	166,34
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,00	449,65	1474,79	2649,74	2004,00	2071,84
Dział 926 - Kultura fizyczna	-	3,75	0,00	37,68	0,00	3,34
SUMA	21601,23	20064,31	22002,15	24685,34	30502,94	24683,70

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2014.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 24. Struktura dochodów gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [%]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	2,81%	2,93%	2,72%	2,41%	2,29%	2,96%
Dział 020 - Leśnictwo	0,02%	0,02%	0,02%	0,03%	0,02%	0,02%
Dział 100 - Górnictwo i kopalnictwo	0,02%	0,04%	0,02%	0,01%	0,01%	0,04%
Dział 600 - Transport i łączność	8,52%	0,56%	0,18%	0,02%	0,30%	0,09%
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	0,13%	0,10%	0,23%	0,08%	0,12%	0,30%
Dział 750 - Administracja publiczna	0,46%	0,69%	0,66%	0,52%	0,55%	0,49%
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,15%	0,41%	0,15%	0,01%	0,00%	0,36%
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,01%	0,01%	0,00%	0,00%	0,10%	0,27%
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	53,31%	51,98%	51,94%	48,65%	58,76%	47,81%
Dział 758 - Różne rozliczenia	21,89%	26,13%	22,69%	21,79%	18,50%	21,66%
Dział 801 - Oświata i wychowanie	0,21%	0,17%	0,77%	2,65%	1,41%	3,64%
Dział 852 - Pomoc społeczna	12,10%	14,35%	13,53%	12,60%	10,85%	13,28%
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00%	0,00%	0,10%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	0,35%	0,36%	0,29%	0,33%	0,52%	0,67%
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,00%	2,24%	6,70%	10,73%	6,57%	8,39%
Dział 926 - Kultura fizyczna	-	0,02%	0,00%	0,15%	0,00%	0,01%
SUMA	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 25. Wydatki gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [tys. zł]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	698,06	924,69	793,81	730,58	2039,97	1372,42
Dział 600 - Transport i łączność	9140,60	6055,60	5610,25	4115,49	7936,86	5692,92
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	97,30	66,94	93,44	70,72	81,39	48,29
Dział 710 - Działalność usługowa	8,45	2,42	2,95	3,88	4,62	23,09
Dział 720 - Informatyka	0,00	0,00	2,89	1,35	0,00	0,00
Dział 750 - Administracja publiczna	2049,45	2149,92	2212,87	2458,61	2455,09	2801,20
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	32,49	82,16	33,22	1,47	1,48	89,88
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	291,83	286,30	436,12	433,74	1120,85	730,27
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	75,57	63,88	78,91	0,00	0,00	0,00
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	0,00	0,00	2,34	16,36	9,11	5,05
Dział 758 - Różne rozliczenia	0,00	0,00	4,61	0,00	0,00	0,00
Dział 801 - Oświata i wychowanie	5082,04	5406,47	6518,84	6930,92	7616,04	7040,49
Dział 803 - Szkolnictwo wyższe	0,45	0,45	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 851 - Ochrona zdrowia	170,58	318,37	129,70	394,89	331,84	418,13
Dział 852 - Pomoc społeczna	2855,32	3174,70	3401,89	3619,36	3911,69	3974,65
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	89,40	80,55	85,55	103,54	187,78	195,49
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1026,78	3337,13	3217,21	3211,83	3213,35	3274,98
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	190,00	105,00	140,00	100,00	130,00	305,85
Dział 926 - Kultura fizyczna	31,89	30,97	22,77	104,33	42,10	100,25
SUMA	21840,22	22185,56	22787,37	22297,08	29082,18	26072,96

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Tabela 26. Struktura wydatków gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [%]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	3,20%	4,17%	3,48%	3,28%	7,01%	5,26%
Dział 600 - Transport i łączność	41,85%	27,30%	24,62%	18,46%	27,29%	21,83%
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	0,45%	0,30%	0,41%	0,32%	0,28%	0,19%
Dział 710 - Działalność usługowa	0,04%	0,01%	0,01%	0,02%	0,02%	0,09%
Dział 720 - Informatyka	0,00%	0,00%	0,01%	0,01%	0,00%	0,00%
Dział 750 - Administracja publiczna	9,38%	9,69%	9,71%	11,03%	8,44%	10,74%
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,15%	0,37%	0,15%	0,01%	0,01%	0,34%
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,34%	1,29%	1,91%	1,95%	3,85%	2,80%
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	0,35%	0,29%	0,35%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	0,00%	0,00%	0,01%	0,07%	0,03%	0,02%
Dział 758 - Różne rozliczenia	0,00%	0,00%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 801 - Oświata i wychowanie	23,27%	24,37%	28,61%	31,08%	26,19%	27,00%
Dział 803 - Szkolnictwo wyższe	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 851 - Ochrona zdrowia	0,78%	1,44%	0,57%	1,77%	1,14%	1,60%
Dział 852 - Pomoc społeczna	13,07%	14,31%	14,93%	16,23%	13,45%	15,24%
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,00%	0,45%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	0,41%	0,36%	0,38%	0,46%	0,65%	0,75%
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4,70%	15,04%	14,12%	14,40%	11,05%	12,56%
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,87%	0,47%	0,61%	0,45%	0,45%	1,17%
Dział 926 - Kultura fizyczna	0,15%	0,14%	0,10%	0,47%	0,14%	0,38%
SUMA	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2015.

W dochodach gminy można dostrzec kilka interesujących, stałych trendów i zjawisk. Wydatki na administrację publiczną co roku wynoszą około 10%. Rosną stale dochody działu rolnictwo i łowiectwo, oświata i wychowanie, edukacja i opieka wychowawcza, opieka społeczna oraz administracja publiczna. Spadają natomiast dochody z transportu i łączności, a od roku 2012 dochody od osób fizycznych. W strukturze dochodów zwiększa się udział gospodarki komunalnej i ochrony środowiska. Adekwatnie do dochodów, rosną wydatki w poszczególnych działach.

Do działań generujących największe wydatki w gminie należy zaliczyć: 600 - transport i łączność (głównie utrzymanie dróg), 801 - oświata i wychowanie (utrzymanie szkół), 852 - pomoc społeczna i 900 - gospodarka komunalna i ochrona środowiska.

Analiza możliwości finansowych gminy wskazuje, że wydatki majątkowe w latach 2016 – 2022, przy aktualnych trendach dochodowych można szacować na poziomie 5-8 mln zł rocznie. Oszacowanie wykonano nie uwzględniając pozyskiwania nowych zewnętrznych przychodów. W nowej perspektywie finansowej 2014 – 2020 pojawią się nowe możliwości pozyskiwania dotacji, zapewne środki będą realnie dostępne od 2015 roku. Przy założeniu otrzymania dofinansowania na poziomie 50-70%, gmina jest w stanie przeznaczać na inwestycje w zakresie 10 – 15 mln zł rocznie.

2.9. Analiza potrzeb inwestycyjnych i plan finansowy

Osiągnięcie zaplanowanych w ramach Strategii celów rozwojowych gminy wymaga realizacji szeregu zadań inwestycyjnych i projektowych w latach 2016-2022. Wśród planowanych działań inwestycyjnych dominują potrzeby infrastrukturalne, w tym w zakresie budowy dróg, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, inwestycje w odnawialne źródła energii oraz szereg projektów w zakresie kultury i rozwoju gospodarczego.

Istnieją różne modele finansowania działań inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego:

- model klasyczny, który polega na wykorzystaniu wyłącznie środków własnych,
- model klasyczny połączony z zewnętrznym finansowaniem bezzwrotnym,
- model klasyczny połączony z finansowaniem dłużnym ze strony instytucji finansowych lub opartym na emisji obligacji komunalnych,
- model oparty o partnerstwo publiczno-prywatne.

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w Strategii Rozwoju będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Jednak najkorzystniejszą formą finansowania inwestycji stanowi bezzwrotna pomoc ze środków UE: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, EFRROW. Fundusze te na poziomie kraju przyjmują formę programów operacyjnych: RPO WP, PROW, POWER i inne, w których upatruje się kluczowego zastrzyku finansowego dla realizacji celów Strategii.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Strategii należą:

- środki własne gminy,
- środki prywatne mieszkańców gminy,
- środki prywatne inwestorów,
- środki pozyskane od sponsorów,

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

- środki budżetu samorządu powiatowego,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetu województwa na realizację programów sektorowych,
- środki funduszy celowych,
- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW,
- europejskie programy wspólnotowe,
- inne środki zagraniczne: Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- i inne.

Okres realizacji Strategii obejmuje lata 2016 – 2020. W chwili opracowywania dokumentu są znane ogólne, a w niektórych przypadkach szczegółowe zasady, w tym poziom dofinansowania dla projektów inwestycyjnych możliwych do realizacji programów unijnego wsparcia oraz można określić dla wybranych projektów faktyczny termin uruchomienia środków finansowych w poszczególnych sferach.

Mimo to, specyfika aplikowana i wydatkowania środków unijnych sprawia, że planowanie wydatków i pozyskanych kwot na poszczególne lata w perspektywie 2020 roku jest praktycznie niemożliwa. Wynika to z niemożliwości ustalenia terminów konkursów w poszczególnych latach oraz z dynamiki zmian w procesie aplikowania i realizacji inwestycji ze środków unijnych.

Z tych powodów bardzo często określono jedynie przedział czasowy realizacji projektów, bez wskazywania konkretnych lat realizacji, ponieważ będzie to każdorazowo ustalane przez gminę przy uchwalaniu budżetu na kolejny rok.

Źródła finansowania dla poszczególnych projektów zapisanych w Strategii znajdują się w Załączniku. Analiza potrzeb inwestycyjnych na rzecz realizacji celów Strategii umożliwia wyliczenie potrzeb finansowych dla poszczególnych celów oraz dla całości planowanych działań.

Tabela 27 Potrzeby finansowe dla realizacji Strategii

Cel strategii	Koszt [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne [tys. zł]	Wkład gminy [tys. zł]
Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej	10 150,00	75,17%	7 630,00	2 520,00
Cel operacyjny 1.1 Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	400,00	80,00%	320,00	80,00
Cel operacyjny 1.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej gminy	9 200,00	74,02%	6 810,00	2 390,00
Cel operacyjny 1.3 Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości	550,00	90,91%	500,00	50,00
Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów	101 980,00	57,92%	59 063,72	42 916,28

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Cel operacyjny 2.1 Poprawa stanu infrastruktury drogowej	48 500,00	47,03%	22 808,69	25 691,31
Cel operacyjny 2.2 Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej	23 500,00	57,07%	13 411,28	10 088,72
Cel operacyjny 2.3 Poprawa efektywności energetycznej gminy	6 480,00	84,54%	5 478,00	1 002,00
Cel operacyjny 2.4 Rozbudowa infrastruktury społecznej	22 000,00	73,71%	16 215,75	5 784,25
Cel operacyjny 2.5 Aktywizacja i integracja społeczna	1 500,00	76,67%	1 150,00	350,00
Razem	112 130,00	59,48%	66 693,72	45 436,28

Całość potrzeb finansowych gminy w analizowanym okresie na realizację działań wskazanych w Strategii wynosi ok. 112 mln zł. Uwzględniając potencjał dochodowy gminy jest to wartość bardzo duża. Dominują wydatki związane z przebudową i budową infrastruktury drogowej. Przeciętny poziom dofinansowania wg określonych w załączniku źródeł dofinansowania wynosi ok. 60%, co sprawia, iż wartość wkładu własnego gminy powinna wynieść ok. 45 mln zł, co przy założeniu 7-letniego okresu realizacji (2016-2022), wymaga ok. 6,4 mln zł środków budżetowych średniorocznie. Zakłada się, że okres realizacji zadań może być wydłużony o 2 lata ze względu na finansowanie ze źródeł unijnych, dlatego też analizę finansową rozpatruje się do 2022 roku.

Dynamika zmian wpływów do budżetu wskazuje na średnioroczny wzrost dochodów własnych w latach 2008-2014 na poziomie 9,0 %. W związku z tym, w prognozie przyjęto wzrost dochodów własnych na takim właśnie poziomie. Prognozę dochodów gminy prezentuje tabela poniżej.

Średnioroczny wzrost wartości subwencji w analizowanym okresie wyniósł 6,0%. Prognozuje się utrzymanie wielkości tej kategorii dochodów w kolejnych latach.

Dotacje ogółem rosły w latach 2010 – 2015 na poziomie 10% rocznie. Zaplanowano 5% skalę wzrostu w latach kolejnych. Prognoza wielkości dotacji uwzględnia wielkości dotacji celowych i innych oraz środków pozyskanych z funduszy strukturalnych na realizację inwestycji. Przy czym skalę środków z dotacji UE zaplanowano bardzo ambitnie na poziomie od 5 do 16 mln zł rocznie.

Prognozę wydatków inwestycyjnych w latach 2016-2022 prezentuje tabela poniżej. Wzrost wydatków inwestycyjnych wynika z zaplanowanych zadań, ujęto wydatki średniorocznie w analizowanym okresie, uwzględniając dynamikę ich wzrostu z lat 2008 – 2014. Wydatki bieżące przyjęto ze średniorocznym wzrostem na poziomie 7%.

Tabela 28 Prognoza wydatków i dochodów budżetowych w latach 2016 – 2022 [tys. zł]

Kategoria dochodu	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dochody własne	14836,94	16172,26	17627,77	19214,27	20943,55	22828,47	24883,03
Dotacje ogółem	9128,08	10334,48	10551,21	13778,77	14017,71	19268,59	21532,02
Programy i projekty unijne	5000,00	6000,00	6000,00	9000,00	9000,00	14000,00	16000,00
Subwencje	5252,76	5567,93	5902,00	6256,12	6631,49	7029,38	7451,14
Dochody ogółem	29217,78	32074,67	34080,98	39249,16	41592,75	49126,44	53866,19
Kategoria wydatków	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wydatki majątkowe ogółem	8098,75	9880,48	12054,18	14706,10	17941,44	21888,56	26704,04
Wydatki bieżące ogółem	18221,74	19679,48	21253,84	22954,15	24790,48	26773,72	28915,61
Wydatki ogółem	26320,49	29559,95	33308,02	37660,24	42731,92	48662,27	55619,65
Bilans	2897,29	2514,72	772,96	1588,91	-1139,17	464,17	-1753,46

Prognoza wskazuje, że przy planowanym poziomie dofinansowania, gmina chcąc zrealizować zaplanowane zadania musi być gotowa do ponoszenia wydatków majątkowych na poziomie średniorocznie ok. 15,8 mln zł. Poziom dofinansowania z funduszy unijnych wynosi w analizowanym okresie 66 mln zł, pozostałe dofinansowanie pochodzi ze środków krajowych. Jest prawdopodobne iż gmina będzie osiągać zaplanowane cele poprzez realizację nie wszystkich, a części z szerokiej gamy zaplanowanych zadań, wybierając te najbardziej efektywne społecznie i finansowo.

Strategia jest ambitnym planem działania, dla osiągnięcia celów wymaga wysokiej skuteczności w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.

3. Analiza strategiczna stanu i perspektyw rozwoju gminy

Przy opracowywaniu analizy strategicznej posłużono się metodą analizy SWOT. Analiza SWOT została opracowana dzięki technice *desk research*. Na podstawie informacji udostępnionych przez urząd gminy oraz innych wtórnych źródeł danych, opracowano listę słabych i silnych stron gminy, jak też szans i zagrożeń jej rozwoju.

Przygotowana w ten sposób analiza SWOT wskazała na podstawowe bariery rozwojowe gminy i stanowiła punkt wyjścia do ustalenia misji i wizji gminy oraz celów strategicznych rozwoju.

Tabela 29 Analiza SWOT Gminy Zambrów

Silne strony	Słabe strony
Środowisko przyrodnicze i struktura funkcjonalna obszaru gminy	
<ul style="list-style-type: none"> – bardzo duża powierzchnia lasów (ok. 42,5% powierzchni gminy), co wpływa na walory klimatyczne i krajobrazowe obszaru – występowanie unikatowych gatunków zwierząt i roślin w kompleksach leśnych gminy (także w rezerwach przyrody) – składowisko odpadów stałych w Czerwonym Borze spełniające wymogi sanitarno-ekologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenia rozwoju przestrzennego wynikające z występowania obszarów chronionych i lasów, – występowanie terenów podmokłych oraz niekorzystnych warunków do zabudowy w obrębie istniejących dolin rzecznych – nierozwiązana gospodarka ściekowa – przebieg tras tranzytowych przez obszary wiejskie – konieczność organizacji systemu zbiórki, selekcji i transportu odpadów stałych – występowanie terenów eksploatacji kruszywa naturalnego, które w przyszłości będą wymagały zagospodarowania – występowanie zabudowy kolonijnej
Sytuacja społeczna	
<ul style="list-style-type: none"> – korzystne położenie wokół miasta Zambrów, gdzie występuje koncentracja placówek usługowych o znaczeniu ponadlokalnym – występowanie obiektów zabytkowych – bogata historia i tradycja gminy – występowanie pustostanów budynków po szkołach podstawowych do wykorzystania na cele społeczne – korzystne warunki mieszkaniowe – dodatni przyrost naturalny – dodatnie saldo migracji – znaczny odsetek ludności w wieku produkcyjnym – niski odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym – spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – brak gminnego centrum kultury – ograniczona oferta kulturalna – niska aktywność kulturalna mieszkańców – słabo rozwinięta infrastruktura sportowa – zaledwie jedna placówka biblioteczna funkcjonująca w gminie – niższe standardy świadczonych usług na terenach wiejskich

Infrastruktura techniczna i komunalna	
<ul style="list-style-type: none"> – przebieg drogi krajowej nr 8 będącej elementem korytarza transeuropejskiego oraz dróg krajowych nr 63 i 66 – dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych – opracowana "Koncepcja Gazyfikacji Gminy Zambrów" – opracowany „Program kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków” dla obszaru gminy – dobrze rozwinięta sieć energetyczna i telekomunikacyjna 	<ul style="list-style-type: none"> – stan techniczny dróg wymagający ciągłych nakładów finansowych – brak bezpośredniego dostępu do funkcjonującej komunikacji kolejowej – zbyt wąskie pasy drogowe ulic wiejskich i dróg gminnych – konieczność modernizacji ujęć i stacji wodociągowych
Potencjał ekonomiczno-gospodarczy	
<ul style="list-style-type: none"> – dobre warunki glebowe, sprzyjające rozwojowi rolnictwa – duża średnia wielkość gospodarstwa dająca możliwość dalszego rozwoju produkcji wysokotowarowej, w szczególności specjalistycznej – korzystna struktura wieku właścicieli gospodarstw – wysoki stopień zmeliorowania użytków rolnych – dominacja gruntów ornych o dobrej przydatności rolniczej (III - IV klasa) – występowanie użytków zielonych III i IV klasy bonitacyjnej w obrębie dolin rzecznych, umożliwiających rozwój intensywnej hodowli bydła oraz trzody i drobiu – wysoki stopień zmeliorowania użytków rolnych, w szczególności użytków zielonych – wysokie kwalifikacje rolników – dobra kultura rolna wynikająca z tradycji oraz warunki do tworzenia rolnictwa ekologicznego z możliwością zbytu (bliskość średnich i dużych ośrodków miejskich) – występowanie lasów o znaczących wartościach gospodarczych – niemal wszystkie gospodarstwa domowe utrzymują się z działalności rolniczej 	<ul style="list-style-type: none"> – położenie gminy w rejonie typowo rolniczym – niewystarczający udział naturalnych użytków zielonych w strukturze poszczególnych gospodarstw rolnych – niewystarczający poziom szkoleń rolniczych dotyczących prowadzenia gospodarstw rolnych nowoczesnymi metodami i ich opłacalności – na terenie gminy nie ma stałego punktu skupu płodów rolnych ani grup producenckich – niedostateczna infrastruktura obsługi rolnictwa, w szczególności: zbytu i wstępnego przetwórstwa produktów rolnych – wysokie bezrobocie, zwłaszcza wśród ludzi młodych – ograniczona liczba walorów kulturowych i przyrodniczych do tworzenia bazy turystycznej i wypoczynkowej – brak infrastruktury ruchu turystycznego (punkty widokowe, parkingi, pola namiotowe) – niewystarczająca informacja i promocja walorów naturalnych gminy

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

<ul style="list-style-type: none"> – duży udział kompleksów pszennych w gruntach ornych predysponowanych do produkcji roślinnej o wysokiej wydajności, w szczególności roślin o dużych wymaganiach glebowych – dobrze rozwinięta specjalizacja produkcji zwierzęcej, w szczególności bydła mlecznego nowoczesnymi metodami oraz rozwijająca się produkcja zwierząt mięsnych – prawie 100% terenów wiejskich objętych wodociągami zbiorowymi w oparciu o dwa ujęcia na terenie gminy i ujęcia w gminach sąsiednich – występowanie obiektów przydatnych pod działalność produkcyjno-usługową – wzrost liczby zakładów pracy zapewniających zatrudnienie dla ludności pozarolniczej – wysoka przedsiębiorczość i aktywność społeczności lokalnej – występowanie dużych kompleksów leśnych umożliwiających organizację różnych form wypoczynku i rekreacji 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – wzrost popytu na ekologiczne produkty rolne – systematyczna koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych, specjalistycznych – dalszy napływ nowych mieszkańców do gminy – środki unijne oraz krajowe w nowej perspektywie finansowej – współpraca z samorządami, NGO, partnerami zagranicznymi – rozwój sektora rolno-spożywczego 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenia możliwości sprzedaży przetworzonych produktów rolnych (produkty regionalne, lokalne) – ograniczony dostęp do środków zewnętrznych na budowę, rozbudowę, modernizację lokalnej infrastruktury drogowej i technicznej – niska atrakcyjność inwestycyjna regionu i Polski Wschodniej – peryferyjne położenie w UE i w kraju silna konkurencja ze strony sąsiednich gmin i obszarów – ryzyko marginalizowania Polski Wschodniej w polityce rozwoju kraju wpływające na pogłębianie się różnic w rozwoju starzenie się społeczeństwa – migracje osób młodych za granicę i do większych aglomeracji

Źródło: opracowanie własne.

W analizie SWOT gminy Zambrów dominują słabe strony i zagrożenia, przy czym zakłada się, że mocne strony oraz wskazane szanse będą w stanie ograniczyć słabości gminy i wpływ zagrożeń na jej przyszły rozwój.

Strategiczne czynniki rozwoju gminy dotyczą głównie aspektów związanych z potencjałem ekonomicznym oscylującym wokół korzystnych warunków do rozwoju rolnictwa, a także wysokim poziomem przedsiębiorczości mieszkańców.

Walorem gminy jest również wysoki wskaźnik lesistości. Istniejące kompleksy leśne stanowią wartość w sensie unikatowej przyrody, ale także atrybutu gospodarczego. Mogą także w przyszłości służyć wykorzystaniu dla celów rekreacyjnych. Mocne strony gminy można odnaleźć również w jej sferze społecznej, związanej ze strukturą demograficzną mieszkańców, jak też pozytywnymi trendami dotyczącymi wzrostu liczby osób sprowadzających się na teren Gminy.

Wśród słabych stron dominują aspekty związane z nierozwiązaną gospodarką ściekową, a także złym stanem technicznym wielu dróg gminnych. Gmina charakteryzuje się słabo rozwiniętą ofertą kulturalną i sportową, co skutkuje niskim poziomem integracji społeczności lokalnej. Chociaż gmina ma charakter rolniczy, i – jak wspomniano – cechują ją dość korzystne warunki rozwoju działalności związanej z produkcją rolną, to należy zauważyć brak wsparcia instytucjonalnego warunkującego wyższą opłacalność w realizacji działalności gospodarstw rolnych.

Szans rozwojowych należy upatrywać we wzroście popytu na produkty ekologiczne i tradycyjne, szeroko pojętej współpracy oraz możliwości pozyskania środków finansowych na inwestycje gminne w nowej perspektywie finansowej UE.

4. Wizja i misja gminy

Strategia rozwoju gminy nakreśla główne kierunki, którymi jednostka terytorialna powinna podążać w perspektywie najbliższych lat. Kierunki te zostały zawarte w wizji gminy, a także misji jej rozwoju.

Wizja stanowi opis stanu jednostki terytorialnej oczekiwany w przyszłości. Jest to obraz, wyobrażenie gminy za kilka lub kilkanaście lat przy optymistycznym założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych. Misja z kolei określa sposób osiągnięcia pożądanego stanu i nadrzędne wartości jakimi gmina będzie się kierować podejmując działania na rzecz realizacji wizji. Misja jest zatem syntetycznym opisem sposobu postępowania w celu realizacji wizji gminy.

Określenie wizji, misji oraz celów strategicznych i operacyjnych w niniejszym dokumencie stanowi efekt:

- ✓ szczegółowych studiów diagnozy stanu istniejącego gminy zaprezentowanej w rozdziale drugim,
- ✓ studiów porównawczych analizujących stan gminy w odniesieniu do innych gmin w województwie.
- ✓ analizy Planu rozwoju Gminy Zambrów na lata 2007-2013.

WIZJA GMINY

GMINA ZAMBRÓW DOBRYM MIEJSCEM DO ŻYCIA I ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI
GOSPODARCZEJ ORAZ ROLNICZEJ, ZAMIESZKIWANA PRZEZ AKTYWNYCH
I PRZEDSIĘBIORCZYCH MIESZKAŃCÓW

MISJA GMINY

ZAPEWNIENIE WYSOKIEJ JAKOŚCI ŻYCIA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI POPRZEZ
DOSTĘP DO SIECI USŁUG PUBLICZNYCH ORAZ STWORZENIE WARUNKÓW
ROZWOJU ROLNICTWA I DZIAŁALNOŚCI POZAROLNICZEJ PRZYJAZNEJ
ŚRODOWISKU

Z wizji gminy wynikają wszystkie cele strategiczne i operacyjne. Wizja rozwoju jest wynikiem wykorzystania endogenicznych zasobów gminy.

5. Cele i działania

W trakcie prac nad Planem podjęto decyzję o przyjęciu dwóch strategicznych celów rozwoju, które są konkretyzacją wizji rozwoju gminy. Numeracja celów spełnia wyłącznie funkcję porządkującą, nie zaś hierarchizującą. Obydwa cele są sobie równe pod względem wagi i znaczenia w strategii rozwoju gminy:

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Osiągnięcie tego celu w gminie Zambrów będzie możliwe dzięki stworzeniu warunków niezbędnych do dalszego rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego. Ważną rolę osiągnięciu tego celu będą odgrywać działania związane z poprawą atrakcyjności inwestycyjnej Gminy, a także poprzez rozwój form wsparcia lokalnej przedsiębiorczości. Zakłada się, że osiągnięcie tego celu strategicznego spowoduje wzrost liczby nowych miejsc pracy, a także zmniejszenie poziomu bezrobocia, zwłaszcza wśród osób młodych.

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Zdefiniowany cel jest ukierunkowany na poprawę warunków życia aktualnych, jak również nowych mieszkańców gminy. Zgodnie z przyjętym założeniem na poprawę atrakcyjności gminy jako miejsca do życia składa się kilka kluczowych elementów: dostępność do wysokiej jakości infrastruktury drogowej, rozwiązana gospodarka wodno-ściekowa, poprawa efektywności energetycznej gminy, rozbudowa infrastruktury społecznej, a także większa aktywizacja i integracja społeczności gminy.

Elementy te zostały przełożone na cele operacyjne stanowiące konkretyzację celu strategicznego 2.

Ze względu na przenikanie się w planowaniu strategicznym szeregu zagadnień o charakterze wielowymiarowym, dotyczącym kilku dziedzin funkcjonowania gminy określono także dwa cele horyzontalne:

Cel horyzontalny 1: Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na rozwój lokalny.

Cel horyzontalny 2: Ochrona środowiska naturalnego.

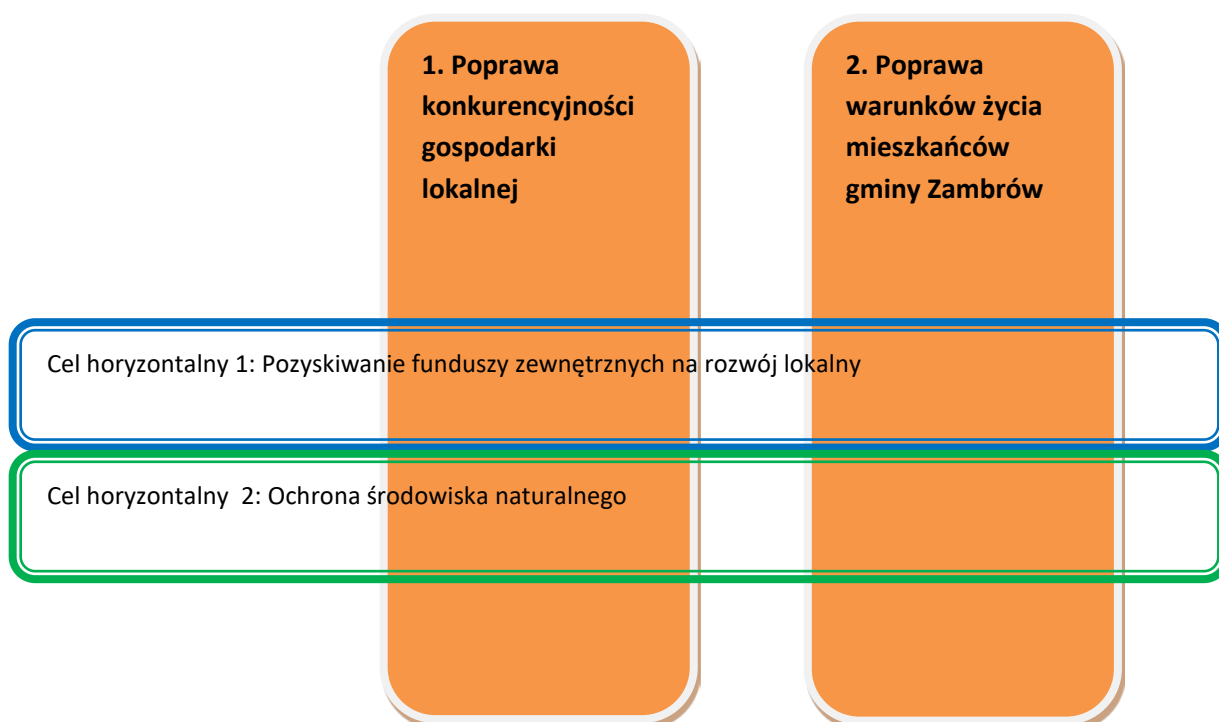
Pierwszy cel horyzontalny dotyczy możliwości pozyskiwania środków unijnych dystrybuowanych w ramach programów operacyjnych dostępnych w nowej perspektywie 2013-2020.

Drugi cel horyzontalny nawiązuje do jednej z trzech cech rozwoju lokalnego upowszechnianych przez dokument Europa 2020. Dokument ten wskazuje bowiem na konieczność opierania zasad rozwoju jednostek terytorialnych na takich podstawach jak: włączenie (równe traktowanie wszystkich grup

społecznych), zrównoważenie (zachowanie walorów środowiska przyrodniczego), a także inteligencja (promowanie rozwoju nowoczesnych technologii).

Powiązanie między celami strategicznymi i horyzontalnymi ukazano na rysunku 22.

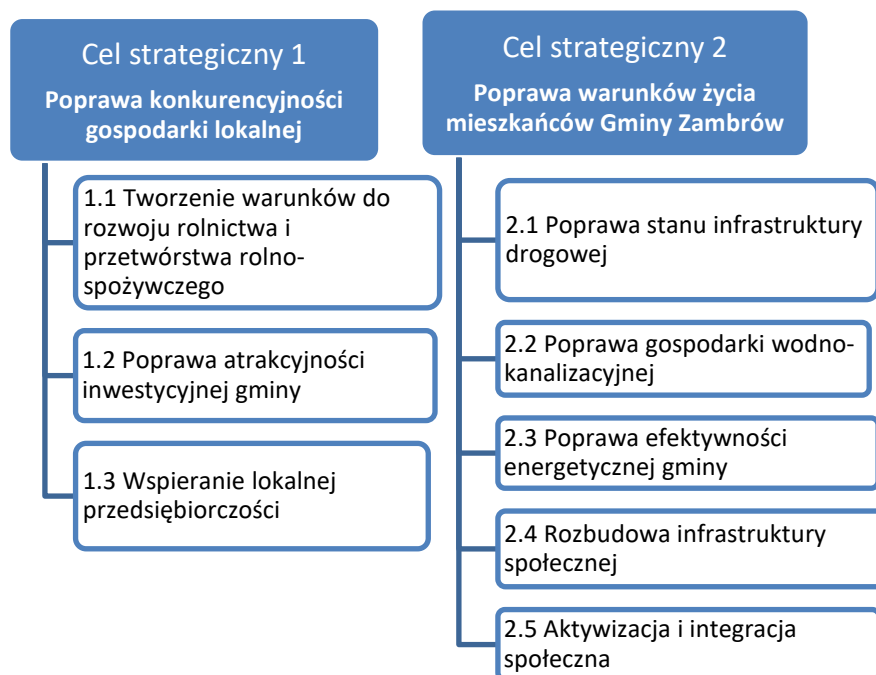
Rysunek 20 Powiązanie strategicznych i horyzontalnych celów rozwoju

Źródło: opracowanie własne.

Obydwa cele strategiczne zostały uszczegółowione przez cele operacyjne. Cel strategiczny nr 1 otrzymał swoją konkretyzację w trzech celach operacyjnych. Z kolei cel strategiczny nr 2 został uszczegółowiony w pięciu celach operacyjnych.

Rysunek 21 Cele operacyjne rozwoju Gminy Zambrów

Źródło: opracowanie własne.

Planowane cele operacyjne zostaną osiągnięte w wyniku realizacji konkretnych zadań inwestycyjnych, jak również bieżących, zastawionych w załączniku nr 1 do niniejszego dokumentu.

Cel operacyjny 1.1 Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego wiąże się z rolniczym profilem gminy. Osiągnięcie tego celu stanie się możliwe dzięki instytucjonalnemu wsparciu działalności rolniczej, a także organizacji szkoleń z zakresu nowoczesnych metod prowadzenia produkcji rolnej.

Cel operacyjny 1.2 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej gminy dotyczy aspiracji gminy co do pozyskania inwestorów zewnętrznych na jej teren. Zadania stanowiące konkretyzację tego celu będą obejmowały zarówno działania twarde, dotyczące przygotowania i uzbrojenia terenów inwestycyjnych, jak również rozwój form promocji gospodarczej.

Cel operacyjny 1.3 Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości został sformułowany w związku z ustaleniem, iż społeczność gminy Zambrów cechuje się wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości w porównaniu do innych gmin w województwie podlaskim. Utrzymanie tego trendu wymaga jednak rozwoju pewnych działań ukierunkowanych na rozwój postaw związanych z samozatrudnieniem mieszkańców, jak też wspomagających nowo utworzone na terenie gminy mikroprzedsiębiorstwa.

Cele operacyjne 2.1 Poprawa stanu infrastruktury drogowej oraz 2.2 Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej dotyczą nadrobienia zaległości gminy w zakresie podstawowej infrastruktury technicznej, zapewniającej dostęp jej mieszkańcom do podstawowych usług publicznych.

Cel operacyjny 2.3 Poprawa efektywności energetycznej gminy to efekt coraz większej troski samorządów terytorialnych o ochronę środowiska naturalnego. Osiągnięcie tego celu stanie się możliwe dzięki takim zdaniom jak m.in. budowę ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy, jak również montaż kolektorów słonecznych.

Cele operacyjne 2.4 Rozbudowa infrastruktury społecznej oraz 2.5 Aktywizacja i integracja społeczna zostaną osiągnięte poprzez budowę lub poprawę stanu technicznego obiektów kulturalnych, jak również oświatowych na terenie gminy. Zwiększenie dostępu mieszkańców do usług z zakresu kultury i oświaty będzie się wiązało z koniecznością organizacji większej liczby imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych w nowo wybudowanych i urządzonych obiektach.

6. Określenie zbieżności Strategii rozwoju z dokumentami wyższego rzędu

Cele strategiczne dokumentów planistycznych jednostek samorządu terytorialnego powinny być zbieżne z celami określonymi w dokumentach na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy plany lokalne zakładają pozyskanie środków zewnętrznych, w tym również z funduszy europejskich, na gminne inwestycje.

W związku z tym zbadano zbieżność zaproponowanych w Strategii Rozwoju Gminy Zambrów celów strategicznych z następującymi dokumentami:

- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030,
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku,
- Program rozwoju powiatu zambrowskiego do 2020 roku.

6.1 Strategia Europa 2020

Strategia Europa 2020 jest podstawowym dokumentem strategicznym kształtującym politykę Unii Europejskiej do roku 2020. Strategia ta zawiera trzy główne priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów jest spójna ze Strategią Europa 2020 poprzez zapisy:

- celu strategicznego nr 1 Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej, który wpisuje się wprost w priorytet dotyczący rozwoju zrównoważonego bazującego na wspieraniu gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- celów operacyjnych odnoszących się do: poprawy atrakcyjności inwestycyjnej gminy, a także wspierania lokalnej przedsiębiorczości przez samorząd gminy,
- celu horyzontalnego dotyczącego uwzględnienia w wyznaczaniu kierunków rozwoju gminy ochrony i poszanowania walorów środowiska naturalnego.

6.2 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 określa strategiczne kierunki rozwoju Polski do roku 2030. Cele strategiczne dokumentu określono w trzech obszarach:

- konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (cel 1: wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, cel 2: zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym, cel 3: poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki, cel 4: wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, cel 5: stworzenie Polski Cyfrowej, cel 6: rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, cel 7: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska),
- równoważenia potencjałów rozwojowych regionów (cel 8: wzmocnienie mechanizmów terytorialnych, równoważenie rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, cel 9: zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego),
- efektywności i sprawności państwa (cel 10: stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej, cel 11: wzrost społecznego kapitału rozwoju).

Ogólny cel Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju określono jako wzrost jakości życia. Cel strategiczny nr 2 w Strategii rozwoju Gminy Zambrów dotyczy poprawy warunków życia mieszkańców gminy Zambrów, wpisując się tym samym w założenia analizowanej Strategii.

W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju przywiązuje się dużą wagę do rozwoju konkurencyjności i gospodarki, podobnie w przypadku Strategii rozwoju Gminy Zambrów, w której cel strategiczny nr 1 obejmuje poprawę konkurencyjności gospodarki lokalnej tej jednostki terytorialnej.

Zgodność celów Strategii rozwoju Gminy Zambrów z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju występuje także na poziomie wielu celów operacyjnych dotyczących: wspierania przedsiębiorczości, a także wzrostu dostępności do infrastruktury technicznej (w tym poprzez rozwój systemu dróg).

Zapisy celu horyzontalnego dotyczącego uwzględnienia w wyznaczaniu kierunków rozwoju gminy ochrony i poszanowania walorów środowiska naturalnego także wpisują się w Długookresową Strategię Rozwoju Kraju.

6.3 Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju jest podstawowym dokumentem określającym rozwój kraju w perspektywie 2020 roku. Jej celem głównym jest: wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. W strategii wyróżniono 3 obszary strategiczne: sprawne i efektywne państwo, konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna. Drugi obszar strategiczny pokrywa się wprost z pierwszym celem strategicznym zawartym w Strategii rozwoju gminy Zambrów.

6.4 Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku zawiera trzy cele strategiczne: 1. Konkurencyjna gospodarka; 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe; 3. Jakość życia. W dokumencie sformułowano także dwa cele horyzontalne, których wątki przenikają cele strategiczne. Brzmią one następująco: wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody, a także infrastruktura techniczna i teleinformatyczna otwierająca region dla inwestorów, mieszkańców, sąsiadów i turystów.

Cele strategiczne zapisane w dokumencie planistycznym dla Gminy Zambrów są zgodne z w/w celami Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

- cel strategiczny nr 1 Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej,
- cel strategiczny nr 2 Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów.

6.5 Program rozwoju powiatu zambrowskiego do roku 2020

Główny cel rozwoju powiatu dotyczy tworzenia warunków zrównoważonego rozwoju w celu poprawy poziomu życia jego mieszkańców poprzez wykorzystanie potencjału gospodarczego i przyrodniczo – rolniczego. Z celu głównego wynikają trzy cele strategiczne: 1. Rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych, 2. Ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i dóbr kultury, 3. Rozwój gospodarczy oraz rozwój infrastruktury technicznej i społecznej.

Cele strategiczne rozwoju Gminy Zambrów wpisują się zarówno w cel główny, jak i cele strategiczne zapisane w Programie rozwoju powiatu zambrowskiego. Cel strategiczny nr 1 i nr 2 Strategii rozwoju Gminy Zambrów są spójne z celem strategicznym rozwoju powiatu dotyczącym rozwoju gospodarczego i rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej.

7. Monitorowanie realizacji Strategii

Niniejszy dokument strategiczny został przygotowany w oparciu o aktualnie dostępną wiedzę. Jednak dynamiczne otoczenie, procesy zachodzące w gminie, będą stopniowo dezaktualizowały część diagnostyczną strategii i w konsekwencji przyjęte na tej podstawie cele do realizacji.

W związku z tym istnieje konieczność monitorowania realizacji strategii i stworzenia systemu oceny osiągniętych efektów.

Monitorowanie ma na celu:

- stworzenie systemu aktualizowania wiedzy o sytuacji gminy,
- ocenę stopnia realizacji działań założonych w Strategii,
- weryfikację zgodności osiągniętych celów z założeniami,
- systematyczne monitorowanie zewnętrznych źródeł wsparcia dla realizacji programów i projektów,
- korygowanie działań, w sytuacji gdy nie przynoszą one zamierzonych efektów lub w sytuacji wystąpienia zmian uniemożliwiających lub utrudniających ich realizację,
- wcześniejszą diagnozę trudności mogących mieć wpływ na realizację inwestycji, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Zakłada się powołanie raz na 2 lata minimum 3-osobowego Zespołu Monitorującego. W jego skład powinni wejść co najmniej jeden przedstawiciel: biznesu, organizacji pozarządowych, władz gminnych. Zespół Monitorujący byłby powoływany przez Wójta, w pierwszym kwartale 2017 i 2019 roku.

Podstawowy monitoring realizacji Strategii będzie odbywał się na poziomie operacyjnym poprzez opis stanu realizacji zaplanowanych zadań i działań dla każdego z celów operacyjnych, z podaniem informacji: co wykonano, jakie są/były problemy realizacyjne, czego nie wykonano w danym okresie i jakie są plany co do niewykonanych zadań.

Okresowe sprawozdania z monitorowania strategii powinny być sporządzane do 30 kwietnia każdego z wymienionych lat.

Ewaluacja powinna zostać wykonana w 2022 roku, poprzez porównanie wartości osiągniętych wskaźników z wartościami bazowymi. Raport ewaluacyjny powinien zostać wykonany do 30 kwietnia 2022 roku.

Raport ewaluacyjny powinien być jawny i udostępniony na stronach internetowych.

Jako wskaźniki realizacji Strategii przyjęto dwa zestawy wskaźników.

Zestaw wskaźników strategicznych:

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

- dochód na 1 osobę w gminie,
- stopa bezrobocia lub liczba bezrobotnych,
- liczba firm na 10 tys. mieszkańców,
- saldo migracji na pobyt stały.

Zaproponowano następujący sposób obliczania miary sukcesu realizacji Strategii:

1. Obliczenie poziomu realizacji każdego ze wskaźników:

$$W_x = (W_n - W_{2014})/W_{2014} * 100\%,$$

gdzie W_x – dowolny wskaźnik, W_n – wartość wskaźnika w roku badania, W_{2014} - wartość wskaźnika w roku bazowym (2014).

2. Porównanie każdego z indywidualnych wskaźników ze średnimi ich wartościami dla gmin sąsiadujących z gminą Zambrów, gmin wiejskich w powiecie, gmin wiejskich w regionie oraz dla regionu. Dynamika zmian wskaźnika na tle innych gmin będzie świadczyć o mierze sukcesu realizacji Strategii.

Zestaw wskaźników operacyjnych:

- długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej [km],
- długość wybudowanej sieci wodociągowej [km],
- całkowita długość nowych dróg [km],
- całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg [km].

Zaproponowano następujący sposób obliczania miary sukcesu realizacji Strategii:

1. Obliczenie poziomu realizacji każdego ze wskaźników:

$$W_x = W_n/W_{2021} * 100\%,$$

gdzie W_x – dowolny wskaźnik, W_n – wartość wskaźnika w roku badania, W_{2021} - wartość wskaźnika wg planu w roku ewaluacji (2021).

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Stan ludności (faktycznie zamieszkałej) w gminie Zambrów na 31 grudnia 2014 roku.....	10
Tabela 2. Suma migracji na pobyt stały w gminie Zambrów za lata 2007-2014.....	12
Tabela 3. Saldo migracji wewnętrznych na 1000 osób w gminie Zambrów, na tle województwa, powiatu i na tle wybranych gmin wiejskich - stan na lata 2009 - 2014 [osoby]	12
Tabela 4. Saldo migracji zagranicznych w gminie Zambrów, na tle województwa, powiatu i na tle wybranych gmin wiejskich - stan na lata 2009 - 2014 [osoby]	13
Tabela 5. Klasy bonitacyjne gleb gminy Zambrów	17
Tabela 6. Bezrobotni zarejestrowani w gminie Zambrów w latach 2013-2014	20
Tabela 7. Wyposażenie i zasoby mieszkaniowe w gminie Zambrów w latach 2012-2013	22
Tabela 8. Ośrodki edukacyjne gminy Zambrów	23
Tabela 9. Spis zabytków gminy Zambrów	27
Tabela 10. Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich w 2015 roku.	32
Tabela 11. Stan organizacji pozarządowych w gminie Zambrów oraz innych wybranych gminach w 2014 roku	33
Tabela 12. Drogi na terenie gminy Zambrów	34
Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy w gminie Zambrów w latach 2009 – 2013 [szt.]	39
Tabela 14. Powierzchnia geodezyjna gminy Zambrów według wykorzystania w roku 2014	39
Tabela 15. Podmioty gospodarcze w sektorze prywatnym w gminie Zambrów według typów– stan na 14 VI 2015 roku	41
Tabela 16. Liczba zarejestrowanych jednostek gospodarczych w gminie Zambrów według podziału PKD 2007 – rok 2014	43
Tabela 17. Pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Zambrów– stan na 2010 rok.....	47
Tabela 18. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Zambrów	48
Tabela 19. Projekty wykonane przez gminę Zambrów ze środków UE w latach 2007-2014	50
Tabela 20. Plan wydatków inwestycyjnych gminy Zambrów na rok 2015.....	51
Tabela 21. Dochody gminy Zambrów wg kategorii dochodów w latach 2007 – 2014 [tys. zł]	53
Tabela 22. Wydatki gminy Zambrów wg kategorii wydatków w latach 2007 – 2013 [tys. zł]	53
Tabela 23. Dochody gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [tys. zł]	56
Tabela 24. Struktura dochodów gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [%].....	57
Tabela 25. Wydatki gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [tys. zł].....	58
Tabela 26. Struktura wydatków gminy Zambrów ogółem wg działów w latach 2009 – 2014 [%].....	59
Tabela 27. Potrzeby finansowe dla realizacji Strategii	61
Tabela 28. Prognoza wydatków i dochodów budżetowych w latach 2016 – 2022 [tys. zł]	63
Tabela 29. Analiza SWOT Gminy Zambrów	64

WYKAZ RYSUNKÓW

Rysunek 1. Gmina Zambrów.....	8
Rysunek 2. Dynamika zmian liczby ludności w gminie Zambrów w latach 2006-2014 roku [osoby].....	10
Rysunek 3. Saldo migracji w gminie Zambrów w latach 2004 – 2014 [osoby]	11
Rysunek 4. Przyrost naturalny w gminie Zambrów w latach 2004-2014	11
Rysunek 5. Ludność gminy Zambrów wg płci i wieku w 2014 roku [osoby].....	13
Rysunek 6. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie Zambrów w latach 2009-2014.....	14
Rysunek 7. Struktura ludności wg grup ekonomicznych w gminie, powiecie i województwie oraz gminach sąsiadujących, oraz o podobnym charakterze z terenów województwa podlaskiego na rok 2014.....	15
Rysunek 8. Bezrobotni w gminie Zambrów w latach 2003-2014'	20
Rysunek 9. Stopa bezrobocia na tle powiatu zambrowskiego, powiatów o podobnym charakterze oraz na tle województwa podlaskiego [w %]	21
Rysunek 10. Liczba czytelników w bibliotekach na terenie gminy Zambrów , w gminach na terenie powiatu oraz na tle gmin o podobnym charakterze w 2013 roku [osoby]	25
Rysunek 11. Zmieszane odpady komunalne zebrane w gminie Zambrów w latach 2005-2013 [tony]	38
Rysunek 12. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Zambrów wg sektorów własnościowych w latach 2009-2014.....	40
Rysunek 13. Podmioty wg klas wielkości w gminie Zambrów w latach 2009-2014 [szt.].....	42
Rysunek 14. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku w wybranych podlaskich gminach oraz gminach sąsiednich [szt.].....	44
Rysunek 15. Liczba podmiotów na 1000 mieszkańców w gminie Zambrów na tle wybranych gmin województwa podlaskiego, powiatu zambrowskiego, gmin wiejskich województwa podlaskiego i na tle województwa - stan na 2014 rok [szt]	45
Rysunek 16. Struktura wykorzystania użytków rolnych w gminie Zambrów – stan na 2014 r.....	46
Rysunek 17. Powierzchnia zasiewów [ha] w gminie Zambrów – stan na 2010 rok.....	47
Rysunek 18. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Zambrów na tle wybranych gmin, w latach 2009-2014 [zł]	54
Rysunek 19. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Zambrów na tle wybranych gmin, w latach 2009-2014 [zł]	55
Rysunek 20 Powiązanie strategicznych i horyzontalnych celów rozwoju	70
Rysunek 21 Cele operacyjne rozwoju Gminy Zambrów	71

Załącznik nr 1 Lista zadań inwestycyjnych w latach 2016-2020

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Cel operacyjny 1.1 Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego

Lp.	Nazwa zadania
1.	Promocja gospodarcza produktów rolnych
2.	Organizacja szkoleń dla rolników
3.	Wspieranie tworzenia grup producenckich

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Cel operacyjny 1.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej gminy

Lp.	Nazwa zadania
1.	Przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych
2.	Uzbrojenie istniejących terenów inwestycyjnych
3.	Promocja gospodarcza gminy

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Cel operacyjny 1.3 Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości

Lp.	Nazwa zadania
1.	Opracowanie programu wspierania przedsiębiorczości lokalnej
2.	Rozwój instytucji otoczenia biznesu

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel operacyjny 2.1 Poprawa stanu infrastruktury drogowej

Lp.	Nazwa zadania
2016 – budowa dróg	
1.	Przebudowa dróg gminnych i budowa kanalizacji deszczowej na osiedlu domów jednorodzinnych w miejscowości Długobórz Drugi, gmina Zambrów
2.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106058B w miejscowości Krajewo-Korytki
3.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106056B w miejscowości Krajewo-Łętowo
4.	Budowa drogi nr 96 w miejscowości Nowy Laskowiec
5.	Przebudowa drogi nr 46 w miejscowości Śledzie
6.	Przebudowa mostu wraz z dojazdami we wsi Gardlin
7.	Przebudowa drogi nr 4 i 105 w miejscowości Wdziękoń Pierwszy
8.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106015B w miejscowości Konopki-Jańbrzyków Stok
2017 – budowa dróg	
9.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106044B w miejscowości Przeździecko-Drogoszewo
10.	Przebudowa drogi nr 106076B Zbrzeźnica – Pstrągi-Gniewoty
11.	Budowa drogi we wsi Zbrzeźnica (dojazd do nieruchomości od numeru 1 do 15)
12.	Rozbudowa drogi nr 106068B w miejscowości Nagórki-Jabłoń (na odcinku od granicy m. Zambrów do drogi nr 416 prowadzącej do oczyszczalni)
13.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106023B Wola Zambrowska – Wola Zambrzycka

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

	2018 – budowa dróg
14.	Przebudowa drogi nr 169, 170 w obrębie Zaręby-Kramki
15.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106032B Wola Zambrowska – Stary Laskowiec
16.	Przebudowa drogi gminnej nr 1060136B Łady-Borowe – Milewo (do granicy gminy)
17.	Budowa mostu wraz z przebudową dróg dojazdowych nr 343 w miejscowości Nagórki-Jabłoń
18.	Rozbudowa drogi 106014B w miejscowości Szeligi-Leśnica
	2019 – budowa dróg
19.	Przebudowa drogi nr 12 w miejscowości Nowe Zakrzewo
20.	Przebudowa drogi nr 72 w miejscowości Konopki-Jabłoń
21.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106031B w miejscowości Nowy Laskowiec (Kolonia)
22.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106024B w miejscowości Wierzbowo-Wieś
23.	Przebudowa dróg w miejscowości Nagórki-Jabłoń (osiedle domów jednorodzinnych)
24.	Przebudowa drogi nr 47 w miejscowości Grochy-Łętownica
25.	Rozbudowa drogi nr 101 w miejscowości Stary Laskowiec (droga do oczyszczalni ścieków)
26.	Budowa dróg nr 56 i 89 w miejscowości Wądołki-Bučki
27.	Przebudowa drogi gminnej 106050Bw miejscowości Tarnowo-Goski
	2020 – budowa dróg
28.	Budowa drogi nr 240 w miejscowości Wola Zambrzycka
29.	Przebudowa drogi Tabędz – Krajewo-Ćwikły
30.	Budowa drogi nr 152 w miejscowości Chorzele
31.	Budowa drogi nr 161 w miejscowości Stare Wądołki
32.	Przebudowa drogi gminnej nr 106047B Chmiele-Pogorzele – Grochy-Łętownica
33.	Budowa drogi nr 123 w miejscowości Grabówka
34.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106055B Krajewo-Korytki – Grzymały
35.	Przebudowa drogi nr 172/2 w miejscowości Czartosy
	2021 – budowa dróg
36.	Budowa drogi gminnej nr 106054B Długobórz Pierwszy – Zagroby-Łętownica
37.	Przebudowa drogi gminnej nr 106016B w miejscowości Szeligi-Kolonia
38.	Przebudowa drogi gminnej nr 106033B Wola Zambrowska – Rykacze
39.	Budowa drogi nr 74 w miejscowości Długobórz Pierwszy (Kolonia)
40.	Budowa drogi nr 65 w miejscowości Chmiele-Pogorzele
	2022 – budowa dróg
41.	Budowa drogi nr 74 w miejscowości Nowy Borek
42.	Przebudowa drogi nr 212 w miejscowości Tabędz
43.	Budowa drogi nr 447/10 Wola Zambrowska – granica m. Zambrów
44.	Przebudowa drogi nr 171 Wdziękoń Pierwszy – Wdziękoń Drugi
45.	Przebudowa drogi gminnej nr 106013B w miejscowości Łady-Borowe
46.	Remont drogi do stacji PKP Czerwony Bór
47.	Przebudowa drogi gminnej nr106063B Stare Zakrzewo – Krajewo-Ćwikły
	2016 - 2022
48.	Naprawa nawierzchni drogi w Chorzelach
49.	Remonty dróg gminnych w Grabówce
50.	Remont drogi powiatowej Długobórz – Czartosy
51.	Remont drogi w kierunku miejscowości Milewo, gmina Łomża
52.	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zambrów
53.	Przebudowa ciągu drogowego Rykacze – Wola Zambrowska – Nowy Laskowiec, gmina Zambrów

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel operacyjny 2.2 Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej

Lp.	Nazwa zadania
1.	Budowa SUW w miejscowości Łosie-Dołęgi – I etap koszt dofinansowanie RPO 85%
2.	Modernizacja SUW w miejscowości Poryte-Jabłoń i Przeździecko -Mroczi, - II etap 2017 r. koszt - dofinansowanie RPO 85%
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Stary Laskowiec, Nowy Laskowiec, Wdziękoń Pierwszy, Wdziękoń Drugi, Wola Zambrowska 2016-2020
4.	Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Nagórki-Jabłoń 2018
5.	Budowa wodociągu Łosie-Dołęgi – Rykacze
6.	Dokumentacja na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Zambrów
7.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków: Etap I – 2016 – dofinansowanie PROW 63,63% Etap II – 2017 – dofinansowanie PROW 63,63%
8.	Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Stary Laskowiec

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel operacyjny 2.3 Poprawa efektywności energetycznej gminy

Lp.	Nazwa zadania
1.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap I - 2016 - dofinansowanie RPO 85%
2.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap II - 2017 r. - dofinansowanie RPO 85%
3.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap III - 2018 r. - dofinansowanie RPO 85%
4.	Montaż kolektorów słonecznych w gminie Zambrów 2016-2020
5.	Budowa oświetlenia ulicznego solarno-hybrydowego rok 2016-2020

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel operacyjny 2.4 Rozbudowa infrastruktury społecznej

Lp.	Nazwa zadania
1.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Łady Polne: dofinansowanie PROW 63,63%
2.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Cieciorki: dofinansowanie PROW 63,63%
3.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Wola Zambrowska: dofinansowanie PROW 63,63% z przeznaczeniem na gminny dom kultury
4.	Termomodernizacja budynku szkoły podstawowej w miejscowości Poryte-Jabłoń 2016 r.
5.	Budowa i wyposażenie budynku przedszkola gminnego wraz z zagospodarowaniem terenu 2016-2017
6.	Budowa Domu Kultury
7.	Budowa świetlicy wiejskiej w Nagórkach-Jabłoni
8.	Budowa budynku socjalnego przy boisku w Nowym Laskowcu
9.	Budowa stadionu sportowego przy jednej ze szkół – Wiśniewo, Stare Zakrzewo, Osowiec
10.	Rozbudowa świetlicy w Starym Skarżynie
11.	Remont świetlicy wiejskiej w Krajewie Białym
12.	Budowa placów zabaw i siłowni zewnętrznych w gminie Zambrów
13.	Modernizacja zbiorników wodnych i zagospodarowanie terenów
14.	Remont garażu na samochód strażacki OSP w Chorzelałach

Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów

Cel operacyjny 2.5 Aktywizacja i integracja społeczna

Lp.	Nazwa zadania
1.	Integracja środowisk i rozwój sieci współpracy
2.	Poszerzenie oferty imprez kulturalnych
3.	Poszerzenie oferty imprez sportowych i rekreacyjnych

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

Załącznik nr 2 Lista działań i zadań inwestycyjnych oraz źródła ich finansowania

Cel strategiczny 1. Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej						
Cel operacyjny 1.1 Tworzenie warunków do rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego						
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Promocja gospodarcza produktów rolnych	2016-2020	200,00	80,00%	PROW, ODR, NGO, prywatne	40,00
2.	Organizacja szkoleń dla rolników	2016-2020	100,00	80,00%	PROW, ODR, NGO, prywatne	20,00
3.	Wspieranie tworzenia grup producenckich	2016-2020	100,00	80,00%	PROW, ODR, NGO, prywatne	20,00
Cel operacyjny 1.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej gminy						
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych	2016-2020	4000,00	50,00%	RPO WP	2000,00
2.	Uzbrojenie istniejących terenów inwestycyjnych	2016-2020	5000,00	95,00%	RPO WP	250,00
3.	Promocja gospodarcza gminy	2016-2020	200,00	30,00%	RPO WP, NGO, prywatne	140,00
Cel operacyjny 1.3 Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości						
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Opracowanie programu wspierania przedsiębiorczości lokalnej	2016-2020	50,00	0,00%	-	50,00
2.	Rozwój instytucji otoczenia biznesu	2016-2020	500,00	100,00%	RPO WP, POWER, NGO, prywatne	0,00
Cel strategiczny 2. Poprawa warunków życia mieszkańców gminy Zambrów						
Cel operacyjny 2.1 Poprawa stanu infrastruktury drogowej						
Lp.	Działania i zadania - budowa, przebudowa i modernizacja dróg:	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Przebudowa dróg gminnych i budowa kanalizacji deszczowej na osiedlu domów jednorodzinnych w miejscowości Długobórz Drugi, gmina Zambrów	2016	2100,00	50,00%	PRGiPID	1050,00
2.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106058B w miejscowości Krajewo-Korytki	2016	1200,00	50,00%	PRGiPID	600,00
3.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106056B w miejscowości Krajewo-Łętowo	2016	1700,00	50,00%	PRGiPID	850,00

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

4.	Budowa drogi nr 96 w miejscowości Nowy Laskowiec	2016	100,00	63,63%	PROW	36,37
5.	Przebudowa drogi nr 46 w miejscowości Śledzie	2016	700,00	63,63%	PROW	254,59
6.	Przebudowa mostu wraz z dojazdami we wsi Gardlin	2016	900,00	63,63%	PROW	327,33
7.	Przebudowa drogi nr 4 i 105 w miejscowości Wdziękoń Pierwszy	2016	300,00	63,63%	PROW	109,11
8.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106015B w miejscowości Konopki-Jańbrzyków Stok	2016	950,00	63,63%	PROW	345,52
9.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106044B w miejscowości Przeździecko- Drogoszewo	2017	1200,00	50,00%	PRGiPID	600,00
10.	Przebudowa drogi nr 106076B Zbrzeźnica – Pstrągi-Gniewoty	2017	2000,00	50,00%	PRGiPID	1000,00
11.	Budowa drogi we wsi Zbrzeźnica (dojazd do nieruchomości od numeru 1 do 15)	2017	300,00	63,63%	PROW	109,11
12.	Rozbudowa drogi nr 106068B w miejscowości Nagórki-Jabłoń (na odcinku od granicy m. Zambrów do drogi nr 416 prowadzącej do oczyszczalni)	2017	500,00	63,63%	PROW	181,85
13.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106023B Wola Zambrowska – Wola Zambrzycka	2017	2500,00	50,00%	PRGiPID	1250,00
14.	Przebudowa drogi nr 169, 170 w obrębie Zaręby-Kramki	2018	1500,00	50,00%	PRGiPID	750,00
15.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106032B Wola Zambrowska – Stary Laskowiec	2018	2000,00	50,00%	PRGiPID	1000,00
16.	Przebudowa drogi gminnej nr 1060136B Łady-Borowe – Milewo (do granicy gminy)	2018	600,00	63,63%	PROW	218,22
17.	Budowa mostu wraz z przebudową dróg dojazdowych nr 343 w miejscowości Nagórki-Jabłoń	2018	2000,00	50,00%	PRGiPID	1000,00
18.	Rozbudowa drogi 106014B w miejscowości Szeligi-Leśnica	2018	1000,00	63,63%	PROW	363,70
19.	Przebudowa drogi nr 12 w miejscowości Nowe Zakrzewo	2019	500,00	63,63%	PROW	181,85
20.	Przebudowa drogi nr 72 w miejscowości Konopki-Jabłoń	2019	400,00	63,63%	PROW	145,48
21.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106031B w miejscowości Nowy Laskowiec (Kolonja)	2019	1500,00	50,00%	PRGiPID	750,00
22.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106024B w miejscowości Wierzbowo-Wieś	2019	800,00	50,00%	PRGiPID	400,00
23.	Przebudowa dróg w miejscowości Nagórki-Jabłoń (osiedle domów jednorodzinnych)	2019	600,00	63,63%	PROW	218,22
24.	Przebudowa drogi nr 47 w miejscowości Grochy-Łętownica	2019	200,00	63,63%	PROW	72,74
25.	Rozbudowa drogi nr 101 w miejscowości Stary Laskowiec (droga do oczyszczalni ścieków)	2019	900,00	50,00%	PRGiPID	450,00
26.	Budowa dróg nr 56 i 89 w miejscowości Wądołki-Bucki	2019	200,00	63,63%	PROW	72,74
27.	Przebudowa drogi gminnej 106050Bw miejscowości Tarnowo-Goski	2019	600,00	63,63%	PROW	218,22
28.	Budowa drogi nr 240 w miejscowości Wola Zambrzycka	2020	1000,00	50,00%	PRGiPID	500,00

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

29.	Przebudowa drogi Tabędz – Krajewo-Ćwikły	2020	900,00	50,00%	PRGiPID	450,00
30.	Budowa drogi nr 152 w miejscowości Chorzele	2020	400,00	0,00%	-	400,00
31.	Budowa drogi nr 161 w miejscowości Stare Wądołki	2020	300,00	0,00%	-	300,00
32.	Przebudowa drogi gminnej nr 106047B Chmiele-Pogorzele– Grochy-Łętownica	2020	1100,00	50,00%	PRGiPID	550,00
33.	Budowa drogi nr 123 w miejscowości Grabówka	2020	500,00	0,00%	-	500,00
34.	Rozbudowa drogi gminnej nr 106055B Krajewo-Korytki – Grzymały	2020	1200,00	50,00%	PRGiPID	600,00
35.	Przebudowa drogi nr 172/2 w miejscowości Czartosy	2020	500,00	0,00%	-	500,00
36.	Budowa drogi gminnej nr 106054B Długobórz Pierwszy – Zagroby- Łętownica	2021	1600,00	50,00%	PRGiPID	800,00
37.	Przebudowa drogi gminnej nr 106016B w miejscowości Szeligi- Kolonia	2021	1100,00	50,00%	PRGiPID	550,00
38.	Przebudowa drogi gminnej nr 106033B Wola Zambrowska – Rykacze	2021	1300,00	50,00%	PRGiPID	650,00
39.	Budowa drogi nr 74 w miejscowości Długobórz Pierwszy (Kolonia)	2021	900,00	0,00%	-	900,00
40.	Budowa drogi nr 65 w miejscowości Chmiele-Pogorzele	2021	700,00	0,00%	-	700,00
41.	Budowa drogi nr 74 w miejscowości Nowy Borek	2022	500,00	0,00%	-	500,00
42.	Przebudowa drogi nr 212 w miejscowości Tabędz	2022	800,00	50,00%	PRGiPID	400,00
43.	Budowa drogi nr 447/10 Wola Zambrowska – granica m. Zambrów	2022	700,00	0,00%	-	700,00
44.	Przebudowa drogi nr 171 Wdziękoń Pierwszy – Wdziękoń Drugi	2022	1200,00	50,00%	PRGiPID	600,00
45.	Przebudowa drogi gminnej nr 106013B w miejscowości Łady- Borowe	2022	800,00	50,00%	PRGiPID	400,00
46.	Remont drogi do stacji PKP Czerwony Bór	2022	700,00	0,00%	-	700,00
47.	Przebudowa drogi gminnej nr106063B Stare Zakrzewo – Krajewo-Ćwikły	2022	1200,00	50,00%	PRGiPID	600,00
48.	Naprawa nawierzchni drogi w Chorzelach	2016-2022	500,00	50,00%	PRGiPID	250,00
49.	Remonty dróg gminnych w Grabówce	2016-2022	600,00	50,00%	PRGiPID	300,00
50.	Remont drogi powiatowej Długobórz-Czartosy	2016-2022	1000,00	50,00%	PRGiPID	500,00
51.	Remont drogi w kierunku miejscowości Milewo, gmina Łomża	2016-2022	600,00	50,00%	PRGiPID	300,00
52.	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Zambrów	2016-2022	1200,00	75,00%	PROW, RPO WP, POWER	300,00
53.	Przebudowa ciągu drogowego Rykacze – Wola Zambrowska – Nowy Laskowiec, gmina Zambrów	2016-2022	1500,00	50,00%	PRGiPID	750,00

Cel operacyjny 2.2 Poprawa gospodarki wodno-kanalizacyjnej

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
-----	---------------------	----------------------------------	----------------------------------	-----------------------	------------------------------	-----------------------

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

1.	Budowa SUW w miejscowości Łosie-Dołęgi –I etap	2016-2020	2600,00	85,00%	RPO WP	390,00
2.	Modernizacja SUW w miejscowości Poryte-Jabłoń i Przeździecko-Mroczi, II etap	2017	1500,00	85,00%	RPO WP	225,00
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Stary Laskowiec, Nowy Laskowiec, Wdziękoń Pierwszy, Wdziękoń Drugi, Wola Zambrowska	2016-2020	12000,00	63,63%	PROW	4364,40
4.	Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Nagórki-Jabłoń	2018	200,00	0,00%	-	200,00
5.	Budowa wodociągu Łosie-Dołęgi – Rykacze	2016-2020	500,00	0,00%	-	500,00
6.	Dokumentacja na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Zambrów	2016-2020	100,00	0,00%	-	100,00
7.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2016-2017	3600,00	63,63%	PROW	1309,32
8.	Budowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Stary Laskowiec	2016-2020	3000,00	0,00%	-	3000,00

Cel operacyjny 2.3 Poprawa efektywności energetycznej gminy

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap I	2016	1000,00	85,00%	RPO WP	150,00
2.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap II	2017	2000,00	85,00%	RPO WP	300,00
3.	Budowa ogniw fotowoltaicznych na terenie gminy Zambrów: Etap III	2018	2000,00	85,00%	RPO WP	300,00
4.	Montaż kolektorów słonecznych w gminie Zambrów	2016-2020	600,00	80,00%	RPO WP, PROW, NFOŚ, prywatne	120,00
5.	Budowa oświetlenia ulicznego solarno-hybrydowego	2016-2020	880,00	85,00%	RPO WP, PROW, NFOŚ	132,00

Cel operacyjny 2.4 Rozbudowa infrastruktury społecznej

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Łady Polne	2016-2020	800,00	63,63%	PROW	290,96
2.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Cieciorki	2016-2020	800,00	63,63%	PROW	290,96

Strategia Rozwoju Gminy Zambrów na lata 2016-2020

3.	Modernizacja świetlicy wiejskiej wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Wola Zambrowska	2016-2020	900,00	63,63%	PROW, RPO WP, POWER	327,33
4.	Termomodernizacja budynku szkoły podstawowej w miejscowości Poryte-Jabłoń	2016	1800,00	75,00%	RPO WP	450,00
5.	Budowa i wyposażenie budynku przedszkola gminnego wraz z zagospodarowaniem terenu	2016-2017	5500,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	1375,00
6.	Budowa Domu Kultury	2016-2020	5000,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	1250,00
7.	Budowa świetlicy wiejskiej w Nagórkach-Jabłoni	2016-2020	600,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	150,00
8.	Budowa budynku socjalnego przy boisku w Nowym Laskowcu	2016-2020	600,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	150,00
9.	Budowa stadionu sportowego przy jednej ze szkół – Wiśniewo, Stare Zakrzewo, Osowiec	2016-2020	1500,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	375,00
10.	Rozbudowa świetlicy w Starym Skarżynie	2016-2020	600,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	150,00
11.	Remont świetlicy wiejskiej w Krajewie Białym	2016-2020	300,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	75,00
12.	Budowa placów zabaw i siłowni zewnętrznych w gminie Zambrów	2016-2020	500,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	125,00
13.	Modernizacja zbiorników wodnych i zagospodarowanie terenów	2016-2020	3000,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	750,00
14.	Remont garażu na samochód strażacki OSP w Chorzelach	2016-2020	100,00	75,00%	RPO WP, PROW, POWER	25,00

Cel operacyjny 2.5 Aktywizacja i integracja społeczna

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne, partnerzy	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Integracja środowisk i rozwój sieci współpracy	2016-2020	1000,00	90,00%	PROW, POWER, LGD	100,00
2.	Poszerzenie oferty imprez kulturalnych	2016-2020	200,00	50,00%	PROW, POWER, LGD	100,00
3.	Poszerzenie oferty imprez sportowych i rekreacyjnych	2016-2020	300,00	50,00%	PROW, POWER, LGD	150,00